

Львівський державний університет внутрішніх справ

Дмитро Міськів,
Ірина Газдайка-Василишин

Кримінальна відповідальність
за декларування
недостовірної інформації
та за неподання декларації
суб'єктом декларування

Монографія

Львів
2022

УДК 343.77(477)(043.5)
М 65

Рекомендовано до друку і поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 27 червня 2022 року № 11)

Рецензенти:

З. А. Загиней-Заболотенко –
доктор юридичних наук, професор;

В. О. Гацелюк –
кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України

Міський Д. М., Газдайка-Василишин І. Б.

М 65 Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 300 с.

ISBN 978-617-511-357-8

Проаналізовано загальні засади дослідження кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування; здійснено кримінально-правову характеристику кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2, 366-3 Кримінального кодексу України. Проаналізовано особливості кваліфікації та караність цих кримінальних правопорушень. Запропоновано й обґрунтовано низку змін до чинного кримінального законодавства.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, здобувачів вищої освіти та суб'єктів декларування.

The general principles of the criminal liability for false declaration and failure to submit a declaration by officials are analyzed; the criminal law characteristic of the criminal offenses provided by articles 366-2, 366-3 of the Criminal Code of Ukraine is carried out. Specialty of criminal law qualification and penalty of these criminal offenses are analyzed. A series of changes to the current criminal legislation have been proposed and justified.

For scientists, law enforcement officials, higher education applicants and declarants.

УДК 343.77(477)(043.5)

© Міський Д. М., Газдайка-Василишин І. Б.,
2022

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2022

ISBN 978-617-511-357-8

Зміст

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ.....	8
1.1. Стан дослідження відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування у кримінальному праві України.....	8
1.2. Історія розвитку законодавства України щодо відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування.....	23
1.3. Регламентация відповідальності за декларування недостовірної інформації у законодавстві зарубіжних держав.....	39
Висновки до першого розділу.....	54
Розділ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДІВ ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ.....	57
2.1. Об'єкт складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України.....	57
2.1.1. Предмет складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України.....	82
2.2. Об'єктивна сторона складів декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування.....	110
2.3. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України.....	129
2.4. Суб'єктивна сторона складів декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування.....	146
Висновки до другого розділу.....	161
Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ І ПОКАРАННЯ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ.....	164
3.1. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України, і їх розмежування із суміжними складами.....	164
3.2. Особливості покарання за декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування.....	193
Висновки до третього розділу.....	219
ВИСНОВКИ.....	224
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	231
ДОДАТКИ.....	251

ВСТУП

Прагнення України до євроінтеграції стало поштовхом для проведення правових реформ, які, певним чином, відобразились у законотворчому процесі. Приєднавшись до міжнародного антикорупційного руху, Україна ратифікувала низку міжнародно-правових документів і розробила на їх основі національне антикорупційне законодавство. Однією з вимог вступу України до Європейського Союзу стало введення декларування доходів осіб, що є представниками влади чи місцевого самоврядування, як один із засобів протидії корупції.

Системні зміни законодавства України, пов'язані з прийняттям низки норм, спрямованих на протидію корупції, не минули і кримінальне законодавство. Доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) у жовтні 2014 року статтею 366¹ «Декларування недостовірної інформації», яка встановлювала відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, стало новелою в боротьбі з корупцією. Протягом 2016 року двічі вносили зміни до цієї статті. Згодом, на підставі Рішення Конституційного Суду України № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року, ця стаття визнана такою, що не відповідає Конституції України. Суд обґрунтував своє рішення тим, що декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації не здатні заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі та мають бути підставою для інших видів юридичної відповідальності. Однак, невдовзі (04 грудня 2020 року) законодавець знову встановлює кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Наприкінці червня 2021 року до цих кримінально-правових норм знову

внесені зміни, спрямовані на посилення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування.

Така ситуація свідчить про неврахування наукового підґрунтя в правотворчій діяльності, зокрема, в аспекті вирішення питання про доцільність встановлення кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з декларуванням недостовірної інформації чи із неподанням декларації суб'єктом декларування.

У науці кримінального права питанням відповідальності за декларування недостовірної інформації свої праці присвятили такі дослідники, як Є. О. Алісова, В. В. Андрієшин, Н. О. Антонюк, О. С. Бондаренко, О. В. Бульба, В. О. Гацелюк, О. З. Гладун, О. О. Дудоров, І. В. Єрьоменко, З. А. Загінєй, В. В. Мартиновський, І. І. Митрофанов, Д. Г. Михайленко, М. І. Мельник, В. Я. Настюк, О. В. Ободовський, О. Ф. Пасека, В. П. Попович, С. М. Тернецький, А. В. Титко, К. О. Торгашова, М. І. Хавронюк, К. О. Черевко, О. М. Шевчук, В. С. Щирська та інші. Водночас потрібно зазначити, що окремі проблемні аспекти залишилися малодослідженими і надалі зумовлюють низку питань у практичному застосуванні цих положень законодавства. Зокрема, встановлення обсягу відомостей, що подаються в декларації, недостовірне подання яких передбачає кримінальну відповідальність; розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, із суміжними кримінальними правопорушеннями; питання малозначності відповідних діянь; обґрунтованість санкцій досліджуваних норм.

Викладене вище і обумовило необхідність самостійного комплексного дослідження відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування, яке є актуальним не лише для теорії кримінального права, а й для практики. Метою цього дослідження є формування цілісної концепції відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування у кримінальному праві України та у практиці його застосування.

Емпіричну базу дослідження становить інформація, отримана в результаті аналізу матеріалів судової практики судів різних інстанцій, у частині застосування кримінально-

правових норм щодо декларування недостовірної інформації, зокрема, вироків судів першої інстанції, постанов Верховного Суду України, Касаційного кримінального суду Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду, а також постанов Пленуму Верховного Суду України.

З-поміж тих положень, які визначають наукову новизну дослідження, можна визначити такі:

- обґрунтовано недоцільність встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у самостійних складах кримінальних правопорушень;

- доведено, що неподання декларації суб'єктом декларування не становить достатнього рівня суспільної небезпеки для його криміналізації, і, відповідно, має врегульовуватися адміністративно-правовими нормами, правові наслідки застосування яких будуть достатньо ефективними для порушника;

- обґрунтовано, що внесення недостовірної інформації в декларацію є підробленням офіційного документа, відтак його потрібно визнати саме видом службового підроблення;

- доведено недоцільність визнання суб'єктом декларування особи, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

У результаті цього дослідження також набули подальшого розвитку такі аспекти проблематики:

- поняття та зміст декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- теоретичні положення щодо доцільності коригування санкцій за діяння, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, в частині доцільності встановлення додаткового виду покарання, визначення меж покарання тощо;

- положення про визначення умов, за яких суб'єкт декларування не підлягатиме кримінальній відповідальності за неподання декларації, зокрема, запропоновано низку таких випадків, як: перебування у місцях, де немає реальної можливості подати декларацію (відсутність зв'язку, можливості

підключення до мережі Internet; збій у роботі серверів НАЗК; перебування на лікуванні у стані, який не дає можливості подати декларацію, тощо);

- підходи до кваліфікації та розмежування ст.ст. 366², 366³ КК України із суміжними складами правопорушень;

- теоретичні підходи до регламентації відповідальності за декларування недостовірної інформації за законодавством зарубіжних держав та можливість запозичення окремих підходів для вдосконалення законодавства України в частині протидії корупційним проявам;

- теоретичні підходи до визначення поняття «офіційний документ», «електронна декларація», зокрема, запропоновано їх зміст і структуру розглядати у більш широкому розумінні;

- теоретичні положення щодо визначення суб'єктів складів правопорушень у сфері декларування в частині конкретизації категорії осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Викладені у роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у правотворчості – для вдосконалення законодавства України, що містить положення про декларування; у правозастосовній діяльності – для вирішення компетентними органами проблем кваліфікації у разі наявності випадків декларування недостовірної інформації; у науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження питань кримінальної відповідальності за невнесення або внесення неправдивих відомостей у декларацію; у навчальному процесі – під час викладання навчальної дисципліни «Кримінальне право України», а також спецкурсів для здобувачів освіти юридичних спеціальностей; під час підготовки підручників і навчальних посібників, методичних вказівок тощо.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ

1.1. Стан дослідження відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування у кримінальному праві України

Кримінальна відповідальність за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», та умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, має неабиякий науковий інтерес, і, незважаючи на те, що є новелою, її дослідженню присвячено чимало наукових праць. Наперед зазначу, що використані у роботі наукові праці присвячені, здебільшого, статті 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації», положення якої були визнані неконституційними Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020¹. З огляду на те, що відповідна стаття охоплювала і випадки подання в декларації

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

завідомо недостовірних відомостей, і умисне неподання декларації, поняття «декларування недостовірної інформації», на думку багатьох дослідників, як правило, охоплювало обидва вказані діяння.

Розгляд питання про стан дослідження кримінальної відповідальності за вказані діяння розпочнемо із проблематики підстав та умов їх криміналізації. Щодо цього питання вчені мають дві протилежні думки.

Так, проти криміналізації цих діянь висловлюється В. П. Попович. Свою позицію авторка обґрунтовує тим, що метою внесення до декларації завідомо неправдивих відомостей стосовно майна, доходів, цінних паперів та інших матеріальних чи нематеріальних благ, які належать суб'єктові декларування та членам його сім'ї, здебільшого буде приховування інших протиправних діянь (зокрема й кримінальних правопорушень), за вчинення яких передбачена доволі сувора відповідальність. Додаткова криміналізація ще й фактично «способу» приховування раніше вчинених протиправних діянь буде надмірною. Крім того, на думку дослідниці, декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації безпосередньо не досягає рівня суспільної небезпечності для того, щоб визнаватися кримінальним правопорушенням, як це передбачено ч. 1 ст. 11 КК України¹.

На думку К. О. Торгашової, аналізовані діяння не становлять того рівня суспільної небезпечності, аби визнавати їх учинення суб'єктами декларування при заповненні та поданні декларації кримінально протиправними. Авторка наголошує, що слід розглядати зазначені порушення в контексті адміністративної чи дисциплінарної відповідальності². Цю позицію поділяє О. Ободовський. Автор доходить висновку, що реакція на декларування недостовірної інформації (сюди, на думку автора, належить і неподання декларації) «не може (не має)

¹ Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Репозитарій Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>

² Торгашова К. О. Проблема кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Молодий вчений*. 2018. № 11. С. 146–149. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/36.pdf>

бути каральною – кримінально-правовою чи адміністративно-правовою. Вона могла б полягати у застосуванні заходів дисциплінарної відповідальності та запобіжних заходів»¹. Такий висновок автор робить на підставі аналізу ст. 63 Конституції України, зокрема: «У частині встановлення відповідальності осіб, які мають активи, набуті незаконно, стаття 366¹ КК України не відповідає частині першій статті 63 Конституції України (є неконституційною). І лише в частині застосування зазначеної статті КК України до осіб, усі активи яких одержані законно, ця стаття відповідає частині першій статті 63 Конституції України (у такому випадку відповідальність встановлюється не за відмову надати інформацію про вчинені злочини чи інші правопорушення, а за відмову надати (достовірну) інформацію про свій майновий стан)»².

Опираючись на недостатній рівень суспільної безпеки, проти встановлення кримінальної відповідальності за аналізовані діяння висловлювалися й фахівці Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України. У їхньому висновку зазначено, що наведення завідомо неправдивих відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, без настання яких-небудь суспільно небезпечних наслідків само собою не досягає рівня суспільної безпеки, достатньої для визнання таких дій кримінальними правопорушеннями. Звільнення такої особи із займаної посади, яке може бути передбачене і без встановлення кримінальної відповідальності, є цілком достатньою мірою відповідальності за відповідні дії³. Такої ж позиції дотримується С. М. Тернецький⁴.

У рішенні Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо

¹ Ободовський О. Про відповідальність за декларування недостовірної інформації: конституційні та кримінально-правові проблеми. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 5. С. 67–78.

² Там само.

³ Висновок на проект Закону України «Про запобігання корупції». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52247

⁴ Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 221–224.

відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 теж вказано, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації не здатні заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх суспільно небезпечними відповідно до вимог ст. 11 КК України¹.

Доцільність криміналізації декларування недостовірної інформації ставить під сумнів О. Ф. Пасека, наголошуючи, що КК України передбачає заходи реагування на такі діяння і без положень ст. 366² КК України, посилаючись на наявність у КК України ст.ст. 358, 366 КК України, а також на те, що декларація про доходи теж є офіційним документом².

Р. С. Радецький обґрунтовує недоцільність криміналізації аналізованих діянь із соціальних позицій. Автор вважає, що в умовах масової корупції такі заходи не дадуть бажаного ефекту. Натомість дослідник пропонує обмежитися дисциплінарними санкціями (звільнення без права займати державні посади в майбутньому) і цивільно-правовими санкціями³.

К. П. Рубан опонує таким міркуванням, вважаючи, що додаткової криміналізації з прийняттям ст. 366¹ КК України не виникає. Зокрема автор зазначає: «Недаремно законодавець розмістив її одразу після ст. 366 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за службове підроблення,

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

² Пасека О. Ф. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії корупційним проявам. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (інтернет-видання) (25 травня 2018 р.). С. 165–169. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/25_05_2018.pdf

³ Радецький Р. С. Електронне декларування як інструмент запобігання корупції в Україні. *Вчені записки ТНУ імені Вернадського*. Серія: державне управління. 2018. № 1. С. 130–134.

котре також використовують у сфері службової діяльності для вчинення або приховання посадовцями інших злочинів, пов'язаних чи із розкраданнями, чи зі зловживаннями тощо»¹.

Натомість В. С. Щирська переконана в достатній суспільній небезпечності аналізованих діянь, а розв'язання проблеми значної різниці в рівні небезпечності окремих виявів цього кримінального правопорушення вбачає у диференціації кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації, зокрема віднесенні певних виявів цього кримінального правопорушення до категорії кримінальних проступків².

Спроба наукового обґрунтування необхідності криміналізації декларування недостовірної інформації є в роботі К. К. Полькіна. Це обґрунтування ґрунтується на встановленні таких підстав: 1) несприятлива динаміка такого виду діянь; 2) істотний розвиток нової групи суспільних відносин на підставі соціальних, політичних, економічних змін у державі; 3) необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав та свобод; 4) наявність міжнародно-правових зобов'язань України щодо протидії корупційним правопорушенням. При цьому найбільш яскравим показником необхідності криміналізації автор вважає загалом несприятливу динаміку корупційних правопорушень в Україні³.

Д. Г. Михайленко аргументує соціальну обумовленість норм щодо відповідальності за несвоєчасне подання, неподання чи подання завідомо недостовірних декларацій про майнове становище службовими особами, які спрямовані на забезпечення ефективного функціонування системи фінансового контролю за майновим станом публічних службовців, тим,

¹ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

² Щирська В. С. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3 (112). С. 59–64.

³ Полькін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 142–155.

що, з урахуванням реальних можливостей контролюючих органів, без системи декларування, масштабний, всеохоплюючий (а не вибірковий) фінансовий контроль здійснювати фактично не можливо¹.

Вважає правильною законодавчу ідею криміналізувати декларування недостовірної інформації З. А. Загиней-Заболотенко, посиляючись на те, що за порушення всіх антикорупційних обмежень, заборон і вимог мають передбачатися механізми реагування держави, а встановлення різних видів юридичної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю має диференціювати відповідне реагування залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки вчиненого².

Слушною вважає ідею криміналізації декларування недостовірної інформації й А. В. Савченко, вважаючи таку відповідальність впливовим засобом фінансового контролю за особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування³.

Щодо доцільності криміналізації відповідних діянь є й третя позиція. А. В. Титко обґрунтовує необхідність криміналізації лише умисного внесення неповних або недостовірних відомостей суб'єктом декларування при заповненні декларації. Натомість, за висновками авторки, неподання декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має передбачати адміністративну відповідальність⁴.

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

² Загиней-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового реагування на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.

³ Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.

⁴ Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Київ, 2016. С. 18.

Є в науковій літературі і пропозиція щодо розширення низки кримінально караних діянь. Так, А. А. Вознюк та А. В. Титко, як варіант альтернативи незаконному збагаченню, пропонують криміналізувати декларування активів, джерело походження яких непояснене або неправдиве¹.

Як відомо, до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції»², декларування недостовірної інформації не вважалося корупційним кримінальним правопорушенням. Своєю чергою, від 01.07.2020 – із набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»³ стаття 366¹ КК України була виключена з переліку корупційних кримінальних правопорушень.

Водночас щодо визнання аналізованих кримінальних правопорушень корупційним, у літературі висловлювалися різні міркування. Так, К. П. Рубан зазначає: «Системність національної антикорупційної політики вимагає внесення відповідних змін до КК України, зокрема включення ст. 366¹ «Декларування недостовірної інформації» до переліку корупційних злочинів у примітці ст. 45 цього Кодексу». Автор, де-факто, вважає ці кримінальні правопорушення корупційними і посилається на те, що в іншому разі особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності й від покарання⁴. Визнання

¹ Вознюк А. А., Титко А. В. Кримінально-правова модель протидії незаконному збагаченню в Україні. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2 (8). С. 46–62.

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 02.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/140-20>

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n132>

⁴ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

відповідних кримінальних правопорушень корупційними підтримує й А. В. Савченко¹.

Логічними видавались міркування А. Є. Фоменка, висловлені тоді, коли декларування недостовірної інформації визнавалося корупційним кримінальним правопорушенням. Автор наголошував: «Фактично одне і те ж діяння, залежно від вартості незадекларованих активів або терміну неподання декларації, є або адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією (ст. 172⁶ КУпАП), або корупційним злочином (ст. 366¹ КК України). Соціальні та правові наслідки такого законодавчого рішення складно уявити, оскільки злочин, що не містить ознак корупції, став корупційним злочином»².

Доволі цікавими є висновки В. Гордієнко про необхідність включення аналізованих кримінальних правопорушень до корупційних правопорушень, які ґрунтуються на тому, що ці кримінальні правопорушення містять усі ознаки правопорушення, пов'язаного з корупцією, наведені у Законі України «Про запобігання корупції»³.

Станом на сьогодні аналізовані діяння визнаються кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією. Адже, законом від 29 червня 2021 року № 1576-IX⁴ примітку до статті 45 КК України доповнено абзацом другим такого змісту: «Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними

¹ Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.

² Фоменко А. Є. Дискусійні питання кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 11–13.

³ Гордієнко В. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2019. Вип. 69. С. 136–143.

⁴ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Закон України від 29 червня 2021 року № 1576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#n11> (дата звернення: 07.04.2022).

з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366², 366³ цього Кодексу».

Предметом досліджень науковців були й окремі елементи та ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України. Щодо безпосереднього об'єкта є декілька наукових позицій:

1) встановлений законом порядок декларування, що забезпечує добросовісність осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, інших суб'єктів декларування і, зрештою, – правильну (нормальну) діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування¹;

2) суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність відповідних суб'єктів декларування у частині подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції»²;

3) встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони й обмеження з фінансового контролю, порушення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування³;

4) суспільні відносини у сфері здійснення фінансового контролю в частині встановленого порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як основний об'єкт і суспільні відносини у сфері запобігання корупції як додатковий⁴.

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 868.

³ Гордієнко В. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2019. Вип. 69. С. 136–143.

⁴ Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 129.

Щодо предмета аналізованого складу кримінального правопорушення науковці одностайні у тому, що ним є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена Законом України «Про запобігання корупції». Така позиція насамперед ґрунтується на положеннях, що визначити предметом кримінального правопорушення «ідеальне благо», яким є інформація, що зазначається в декларації, не можливо¹.

Зміст поняття вказаної декларації ні на законодавчому, ні на доктринальному рівні належно не визначений та не обґрунтований. Чимало науковців, характеризуючи декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як предмет кримінального правопорушення визнають її офіційним документом². Однак таку

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33; Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Ч. 1 (14). С. 273.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 127–137; Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 127; Дем'янчук Ю. В. Порівняльний аналіз протидії корупції в країнах Європейського Союзу. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2014. Т. 27 (66). № 3. С. 113–118; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джузі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 869; Пасека О. Ф. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії корупційним проявам. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (інтернет-видання) (25 травня 2018 р.). С. 165–169. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/25_05_2018.pdf; Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.

позицію ще не можна вважати загально визнаною. Попри зовнішню схожість вказаної декларації з офіційним документом, необхідно з'ясувати відповідність цієї декларації установленим в теорії та визначеним законодавством ознакам офіційного документа, що потребує ґрунтовного дослідження. Своєю чергою, належність чи неналежність декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до офіційного документа має надзвичайно важливе і теоретичне, і практичне значення, позаяк визначає співвідношення норм, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України із іншими нормами про відповідальність за підроблення офіційних документів (ст.ст. 358, 366 КК України).

Як відомо, декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, охоплює надання широкого кола відомостей. Однак, навіть із першого погляду очевидно, що подання не будь-яких із цих відомостей утворює аналізований склад кримінального правопорушення. Цьому питанню в науці достатньої уваги не приділялося. Відтак і встановлення видів даних, недостовірне подання яких передбачатиме кримінальну відповідальність, потребує окремого дослідження. Немає цілковитої узгодженості вчених і стосовно того, що потрібно вважати недостовірною інформацією¹.

Дискусії викликає також питання щодо розміру невідповідності поданих відомостей у декларації достовірним. По-перше, деякі автори критикують прив'язку цього розміру до категорії «прожитковий мінімум для працездатних осіб», що не є характерним для КК України загалом². По-друге, сумнівам піддаються і розміри невідповідності, які передбачають кримінальну відповідальність. Так, О. І. Гузоватий та О. О. Титаренко пропонують встановити таку межу в 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, доповнивши відповідними

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 183.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 130.

корективами примітку ст. 172⁶ КУпАП та встановивши межі невідповідності відомостей, зазначених у декларації суб'єкта, достовірним від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян¹. Д. Г. Михайленко вважає за доцільне знизити мінімальну межу невідповідності поданих у декларації відомостей до 20 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, вважаючи, що для запобігання притягненню до відповідальності за допущення технічних помилок у декларації чи неумисних дій суб'єкта декларування, така межа буде достатньою, і водночас не використовуватиметься для уникнення фінансового контролю, а адміністративну відповідальність за відповідні дії автор пропонує взагалі виключити². О. З. Мармура навпаки пропонував встановити мінімальний «кримінальний» розмір невідповідності при поданні в декларації завідомо неправдивих відомостей на рівні мінімального розміру активів у складі кримінального правопорушення «Незаконне збагачення»³. Критикував передбачені в КУпАП та КК України розміри невідповідності і О. Ф. Пасека, вважаючи їх необґрунтованими⁴. Законодавець також демонструє деякі «вагання» при вирішенні цього питання, детальніше про це йтиметься у наступному підрозділі монографії. На цьому етапі зазначимо, що, згідно з чинним кримінальним законом, для наявності складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України, необхідно, щоб недостовірні відомості відрізнялися

¹ Гузоватий О. І., Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро : Дніпропетровський держ. ун-т. внутр. справ, 2018. С. 209.

² Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

³ Мармура О. З. Окремі проблеми відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 142–145.

⁴ Пасека О. Ф. Проблемні аспекти адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права* : збірник наукових праць з економічних та юридичних наук. 2019. Вип. 23. С. 186.

від достовірних на суму від 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб і більше.

У частині характеристики об'єктивної сторони дискусійним є тлумачення такої форми аналізованого кримінального правопорушення, як умисне неподання декларації. Одні автори вказують, що неподанням є ухилення від подання такої декларації, тобто незаповнення її на офіційному веб-сайті Національного агентства через недотримання суб'єктом декларування встановлених термінів¹. Інші зазначають, що неподанням декларації вважатиметься така бездіяльність, яка є після закінчення десяти днів із моменту отримання суб'єктом декларування зазначеного письмового повідомлення, якщо немає обставин, які б перешкождали належному виконанню цього обов'язку². Треті пов'язують неподання із відсутністю декларації в Єдиному державному реєстрі декларацій на момент прийняття рішення у справі³. Від тлумачення відповідної форми злочину безпосередньо залежить вирішення питання про розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366³ КК України, і адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП.

Зміст спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, визначений безпосередньо у Законі України «Про запобігання корупції». Однак використані відсильні конструкції, значна кількість виключень із загального правила, суттєво ускладнюють з'ясування кола таких суб'єктів. Водночас, якщо із тлумаченням поняття «особи, уповноважені на виконання функцій держави

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 872.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148; Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56; Чумак К. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за умисне неподання електронної декларації. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2017. № 4/2. С. 105–110.

³ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

або місцевого самоврядування» особливих труднощів ще виникає, то з'ясування кола осіб, які для мети Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – посадових осіб юридичних осіб публічного права, спричиняє певні проблеми.

Деякі наукові напрацювання щодо означених питань звісно є. Допомагають їх вирішенню і роз'ясненню НАЗК. Однак для повного вирішення проблеми суб'єкта аналізованого злочину необхідне комплексне та ґрунтовне дослідження. Невирішене й питання обґрунтованості кримінальної відповідальності окремих суб'єктів декларування – осіб, які припиняють діяльність, пов'язану із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняну до такої діяльності, та осіб, які припинили означену діяльність.

Щодо характеристики вини, то в літературі наявні дві точки зору. Більшість авторів вважають, що аналізовані кримінальні правопорушення можуть вчинятися лише із прямим умислом¹. Згідно з другою позицією, викладеною авторами одного із науково-практичних коментарів КК України, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366² КК України, може бути вчинене лише з прямим умислом, а передбачене ст. 366³ – з прямим чи непрямим умислом². Незважаючи на відсутність такої точки зору в літературі, доцільно розглянути

¹ Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.): у 2 ч. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 115–118; Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джуґи, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 873; Волонець Д. Ф. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366²–366³ КК України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2021 р. № 3 (73).

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1151.

й можливість внесення завідомо недостовірних відомостей до декларації із непрямим умислом.

Надзвичайно мало уваги приділено питанням кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України. Вирішення означеної проблеми науковцями здебільшого обмежується розмежуванням неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та несвоєчасного подання такої декларації. Однак, і це питання, зважаючи на його складність, залишається невирішеним. Узагалі не досліджувалися питання кваліфікації, пов'язані із малозначністю діяння, питання розмежування аналізованого кримінального правопорушення від кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 358, 366 КК України, а також від легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України), питання повторності аналізованих кримінальних правопорушень.

Практично не аналізували науковці й проблематику санкцій за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави, та умисне неподання такої декларації.

Отже, більшість питань стосовно кримінальної відповідальності за внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисне неподання зазначеної декларації є або дискусійними, або ж недослідженими взагалі.

1.2. Історія розвитку законодавства України щодо відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування

Уперше в законодавстві незалежної України відповідальність за порушення вимог фінансового контролю особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, була передбачена Законом України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995. У ст. 9 цього Закону «Відповідальність за порушення вимог фінансового контролю» вказувалось: «Порушення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, вимог щодо декларування доходів (неподання або подання неповних чи неправдивих відомостей про доходи та зобов'язання фінансового характеру) тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави, а також є підставою для відмови у призначенні на посаду та для позбавлення права балотуватись у депутати або на виборні посади в державні органи»¹. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України» від 03.03.2005 стягнення у виді звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави було виключене².

Суб'єктами зазначеного правопорушення, згідно зі ст. 2 вказаного Закону, могли бути такі особи, уповноважені на виконання функцій держави: а) державні службовці; б) народні депутати України, народні депутати Автономної Республіки Крим, депутати та голови місцевих Рад народних депутатів³. Згодом цей перелік неодноразово змінювався та доповнювався, і у останній редакції Закону України «Про боротьбу з корупцією» мав такий

¹ Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995. Перша редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/ed19951005>

² Про внесення змін до деяких законів України : Закон України від 03.03.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2459-15/ed20050303>

³ Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995. Перша редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/ed19951005>

вигляд: а) державні службовці; б) Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри; в) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад; г) посадові особи місцевого самоврядування; ґ) військові посадові особи Збройних Сил України та інших військових формувань (крім військово-службовців строкової служби)¹.

Щодо порядку і підстав декларування доходів, то аналізований Закон відсилає до ст. 13 Закону України «Про державну службу», яка, своєю чергою, встановлювала, що:

- особа, яка претендує на зайняття посади державного службовця третьої–сьомої категорій, подає за місцем майбутньої служби відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру, в тому числі і за кордоном, щодо себе і членів своєї сім'ї;

- особа, яка претендує на зайняття посади державного службовця першої і другої категорій подає за місцем майбутньої служби відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру, в тому числі і за кордоном, щодо себе і членів своєї сім'ї, а також відомості про належні їй та членам її сім'ї нерухоме та цінне рухоме майно, вклади у банках і цінні папери²;

- державні службовці всіх категорій подають вказані відомості щорічно.

Таке відсилання до Закону України «Про державну службу» унеможливило відповідальність народних депутатів України, голів та депутатів місцевих рад.

Порядок декларування майна, доходів та зобов'язань державних службовців, згідно зі ст. 13 Закону України «Про державну службу», мав встановлюватися Кабінетом Міністрів України. Однак жодних таких рішень прийнято так і не було, тому застосування заходів відповідальності за неподання декларації не було можливим.

¹ Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 в редакції станом на 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80>

² Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 в редакції від 01.09.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/ed19950901>

Із набранням чинності (01.01.2011) Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009¹, Закон України «Про боротьбу з корупцією» разом із нормою про відповідальність за порушення вимог фінансового контролю втратив чинність, однак Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 подібні норми було передбачено в Кодексі України про адміністративні правопорушення². Зокрема ст. 212-28 КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю» встановлювала накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за порушення особою встановлених законодавством вимог щодо подачі відомостей про доходи та зобов'язання фінансового характеру³. В примітці цієї ж статті вказано, що це правопорушення належить до корупційних (на відміну від такого ж правопорушення, передбаченого ст. 9 Закону України «Про боротьбу з корупцією»). Суб'єктом вказаного правопорушення в ст. 212²⁸ КУпАП визнавалися особи, визначені в пп. 1, 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції». Відтак для встановлення суб'єкта цього адміністративного правопорушення потрібно було звертатися до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, а для з'ясування об'єктивних ознак – до законодавства загалом.

Відповідно до ст.ст. 2, 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 212²⁸ КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю», могли бути:

– Президент України, Голова Верховної Ради України та його заступники, Прем'єр-міністр України та інші члени Кабінету Міністрів України, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної

¹ Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 11.06.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-17/ed20091230>

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 в редакції від 01.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20110701>

Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

– народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад;

– державні службовці;

– посадові особи місцевого самоврядування;

– військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань;

– судді Конституційного Суду України, професійні судді, народні засідателі і присяжні;

– особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, податкової міліції, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

– посадові особи і працівники органів прокуратури, дипломатичної служби, митної служби, державної податкової служби;

– посадові та службові особи інших органів державної влади;

– посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті, але одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;

– члени окружних/територіальних та дільничних виборчих комісій;

– керівники громадських організацій, які частково фінансуються з державного чи місцевого бюджету;

– помічники-консультанти народних депутатів України та інших виборних осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;

– особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі, незалежні посередники чи члени трудового арбітражу під час розгляду колективних трудових спорів, третейські судді, а також у встановлених законом випадках інші особи)¹.

¹ Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>

Стосовно об'єктивних ознак правопорушення, передбаченого ст. 212²⁸ КУпАП, то в Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 лише в загальних рисах вказувалося про предмет як відомості про майно, доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру, у тому числі за кордоном (ст. 10 наведеного Закону). Порядок подання і обсяги таких відомостей мали визначатися окремими законами й іншими, виданими на їх основі, нормативно-правовими актами.

Чинність Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009, як і відповідних змін до КУпАП, тривала лише 5 днів (із 1 до 5 січня 2011 року). Закон про визнання їх такими, що втратили чинність, прийнятий ще до вступу їх у дію (до речі, в день реєстрації законопроекту та без будь-якої аргументації)¹.

Опісля майже пів року в Україні не було спеціального закону щодо запобігання корупції, і майже рік – спеціального закону, який би передбачав фінансовий контроль осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування. Такий фінансовий контроль звісно передбачався окремими законами України, зокрема: «Про державну службу»², «Про службу в органах місцевого самоврядування»³, «Про судоустрій та статус суддів»⁴ та «Про статус народного депутата України»⁵ в редакціях від 01.01.2011. Згідно із указаними Законами, суб'єкт декларування перед вступом на посаду, а так само щорічно зобов'язувалися подавати до органу державної податкової служби декларації про майновий стан і доходи

¹ Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції : Закон України від 21.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2808-17>

² Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/ed20110101>

³ Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/ed20110101>

⁴ Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 07.07.2010 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/ed20110101>

⁵ Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/ed20110101>

(податкові декларації), які мали містити відомості про доходи, цінні папери, нерухоме, цінне рухоме майно, вклади в банках, фінансові зобов'язання, такі самі відомості щодо членів його сім'ї та осіб, із якими він спільно проживає або пов'язаний спільним побутом (конкретний перелік відомостей залежав від суб'єкта декларування). Однак ні кримінальної, ні адміністративної відповідальності за неподання такої декларації чи подання недостовірних відомостей у такій декларації не було передбачено.

Із набранням чинності Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 в частині ст. 12 «Фінансовий контроль» (загалом вказаний Закон набрав чинності 01.07.2011, однак положення ст. 12 – лише з 01.01.2012) вступили в дію і зміни до КУпАП, відповідно до яких останній доповнювався Главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення», і зокрема ст. 172⁶ «Порушення вимог фінансового контролю». Ця стаття встановлювала відповідальність за неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», а так само за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента. Обидва правопорушення, згідно з санкцією, передбачали накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян¹. Достовірність відомостей, поданих у декларації, цією редакцією статті не забезпечувалася.

Для з'ясування суб'єкта вказаного правопорушення, ст. 172⁶ КУпАП відсилала до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». На відміну від попереднього Закону (Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009), суб'єктами декларування, а відтак і суб'єктами відповідного правопорушення, не визнавалися члени окружних, територіальних та дільничних виборчих комісій, керівники громадських організацій, які частково фінансуються

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 в редакції від 01.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20110701>

з державного чи місцевого бюджету, помічники-консультанти народних депутатів України та інших виборних осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але отримують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету, а так само особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, однак надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі, незалежні посередники чи члени трудового арбітражу під час розгляду колективних трудових спорів, третейські судді, а також у встановлених законом випадках інші особи)¹.

Новелою Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» було й те, що ним затверджувалася форма декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, що вперше в історії незалежної України, дало реальну можливість притягнення до відповідальності осіб за неподання чи несвоєчасне подання такої декларації, а згодом – і за подання в ній завідомо недостовірних відомостей.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13.05.2014 (набрав чинності 04.06.2014), ст. 172⁶ КУпАП доповнено частиною 3 такого змісту: «Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», – тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»². До речі, проти таких змін на стадії розгляду відповідного законопроекту висловлювалися фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України. У висновку від 09.04.2014 автори наголошували, що «в рамках процедур фіксації

¹ Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 13.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18#n7>

правопорушення, передбачених КУпАП, неможливо буде достовірно встановити, чи були неправдиві відомості, внесені до декларації, «завідомо недостовірними» – адже процедури, визначені нормами КУпАП, передбачають лише встановлення відповідного факту і не передбачають проведення будь-якого розслідування обставин справи. У зв'язку з цим є велика вірогідність того, що уповноважені посадові особи почнуть складати протоколи про вчинення адміністративного правопорушення у кожному випадку внесення недостовірних даних до декларацій, незважаючи на те, що більшість таких випадків буде наслідком допущених при складанні декларації описок та арифметичних помилок і не матиме нічого спільного з внесенням «завідомо недостовірних» відомостей»¹.

Подальше реформування відповідальності за правопорушення, пов'язані з фінансовим контролем осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, суміжне із Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014.

Із набранням чинності цим Законом (зокрема, в частині фінансового контролю Закон України «Про запобігання корупції» вступив в дію 01.09.2016 – із моменту початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), відповідальність за порушення вимог фінансового контролю вперше диференціюється на кримінальну й адміністративну. До адміністративних правопорушень належали: несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із санкцією у виді накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані із санкцією у виді штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

¹ Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=50403&pf35401=297471>

У разі їх вчинення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, передбачалася більш сувора санкція – накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік¹. Зазначимо і про певну зміну статусу вказаних правопорушень, зокрема, у зв'язку зі зміною назви Глави 13-А КУпАП, відповідні правопорушення іменуються не корупційними, як було раніше, а правопорушеннями, пов'язаними з корупцією.

Своєю чергою, КК України доповнено ст. 366¹ «Декларування недостовірної інформації», яка передбачала кримінальну відповідальність за будь-яке, незалежно від розміру невідповідності, подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», а так само за умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації. При цьому відбувається значне посилення санкції за вчинення відповідних діянь – єдиним видом основного покарання встановлюється позбавлення волі на строк до двох років, а так само збережене й досі додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років².

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році», поданого Президентом України, законодавець диференціював відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на дисциплінарну, адміністративну та кримінальну. Зокрема, якщо подані в декларації відомості стосовно майна або іншого об'єкта

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. Перша редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014>

² Там само.

декларування, що має вартість, відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат – це кримінальне правопорушення; якщо ж подані відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат – адміністративне, передбачене доповненою ч. 4 ст. 172⁶ КУпАП; у разі невідповідності, що не перевищує 100 мінімальних заробітних плат, – дисциплінарне правопорушення, згідно зі ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції»¹. Фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України при розгляді відповідного законопроекту наполягали на зменшенні мінімального рівня вищевказаної невідповідності, з якого має наставати адміністративна відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей, до 20 розмірів мінімальної заробітної плати². Однак такі пропозиції під час прийняття Закону не були враховані. Водночас цим законом змінено санкцію ст. 366¹ КК України, зокрема як альтернативні основні покарання передбачено штраф від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» від 06.12.2016 (набув чинності 01.07.2017) у примітках ст. 172⁶ КУпАП та ст. 366¹ КК України розрахункову одиницю «розмір мінімальної заробітної плати» змінено на «прожитковий мінімум для працездатних осіб»³.

Цікавим є також історичний аспект віднесення (невіднесення) кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України, до категорії корупційних. Закони України, відповідно до яких КК України було доповнено приміткою

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році : Закон України від 15.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-19#n6>

² Висновок на пропозиції Президента України до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57642&pf35401=372394>

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів : Закон України від 06.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#n32>

до ст. 45 та статтею 366¹, хоча й були ухвалені Верховною Радою України в один день – 14.10.2014, проте почали застосовуватися неодноразово через різну процедуру набрання ними чинності та введення у дію. Так, КК України було доповнено статтею 366¹ відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про запобігання корупції», що був введений у дію 26.04.2015. На цей час уже три місяці як діяв Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», згідно з яким статтю 45 КК України було доповнено переліком корупційних злочинів. Недивно, що в цьому переліку статті 366¹ не було.

Надалі з метою запровадження в національне законодавство інституту кримінальних проступків прийнято Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», що мав набрати чинності з 01.01.2020, проте після внесення змін набрав чинності 01.07.2020. Цим Законом, зокрема, передбачено нову редакцію статті 45 КК України, у тому числі й перелік корупційних кримінальних правопорушень, у якому теж цілком обґрунтовано не було статті 366¹.

Водночас 02.10.2019 прийнято Закон України № 140-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції», згідно з яким примітку ст. 45 КК України доповнено вказівкою на ст. 366¹. Із дня набрання чинності зазначеним актом, тобто з 18.10.2019, декларування недостовірної інформації почало вважатися корупційним злочином.

Однак позиція законодавця з цього приводу не була послідовною, адже відповідні зміни до ст. 45 КК України, викладеної в редакції Закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII, не вносились. Так, із 01.07.2020 передбачене у ст. 366¹ КК України декларування недостовірної інформації перестало бути корупційним кримінальним правопорушенням.

Задля виправлення цієї ситуації Верховною Радою України прийнято Закон України від 17.06.2020 № 720-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування

окремих категорій кримінальних правопорушень», в якому передбачено зміни до Закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII, зокрема викладення примітки ст. 45 КК України в новій редакції, яка відносить ст. 366¹ КК України до корупційних кримінальних правопорушень. Однак певні складнощі виникли через вибір неналежного механізму набрання чинності цим Законом. За задумом авторів законопроекту, він повинен був набрати чинності одночасно із Законом України від 22.11.2018 № 2617-VIII. Щоправда опублікування Закону № 720-IX відбулося в офіційному виданні лише 03.07.2020. Отже, зазначений акт не може вважатися таким, що набрав чинності 01.07.2020, адже це суперечить положенням ч. 5 ст. 94 Конституції України, згідно з якою закон набирає чинності через десять днів із дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено законом, але не раніше дня його опублікування. Цей нормативний документ вважається таким, що набрав чинності, однак відповідні зміни до ст. 45 КК України не внесено, оскільки ним передбачено відповідні зміни не до КК України, а до Закону України від 22.11.2018 № 2617-VIII¹.

Отож із моменту, коли кримінальні правопорушення, передбачені ст. 366¹ КК України, згідно з приміткою ст. 45 КК України, почали належати до корупційних, таке доповнення КК України суттєво посилило кримінальну відповідальність, а також погіршило становище осіб, які вчинили аналізовані кримінальні правопорушення. Адже особа, яка вчинила корупційне кримінальне правопорушення, не може бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, у зв'язку із зміною обстановки, а також у зв'язку з передачею на поруки (перші дві підстави досі мали надзвичайно широке застосування у випадках кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366¹ КК України); такій особі не може бути призначене більш м'яке покарання, ніж передбачене законом (ст. 69 КК України); така особа не може бути звільнена від покарання (ч. 4 ст. 74 КК України), а також від його відбування з випробуванням (ст.ст. 75, 79 КК України); особи, визнані винними у вчиненні корупційних

¹ Загиней-Заболотенко З. А., Гладун О. З. Поняття чи перелік корупційних кримінальних правопорушень: чого потребує Кримінальний кодекс України? *Право України*. 2020. № 9. С. 242–255.

кримінальних правопорушень, вироки стосовно яких не набрали законної сили, не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, – не можуть бути повністю звільнені від відбування покарання за законом про амністію (ст. 86 КК України); особи, засуджені за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, не можуть повністю звільнитися від відбування покарання в порядку помилування; не допускається зняття судимості таких осіб (ст. 91 КК України)¹.

Проте такий стан речей тривав недовго. Із набуттям чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» 01.07.2020², очевидно через технічну помилку, спричинену тим, що вказаний закон був прийнятий ще 2018 року, ст. 366¹ КК України виключена із переліку корупційних кримінальних правопорушень.

27.10.2020, розглядаючи справу за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України, Конституційний Суд України визнав положення ст. 366¹ КК України такими, що не відповідають Конституції України. Своє рішення суд обґрунтував, виходячи із двох позицій. По-перше, зазначено, що «встановлення кримінальної відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації є надмірним покаранням за вчинення цих правопорушень. Негативні наслідки яких зазнає особа, притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, непропорційній шкоді, яка настала або могла настати у разі вчинення

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 02.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/140-20>

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n132>

відповідних діянь»¹. По-друге, вказано на висновок, що використання юридичних конструкцій, у яких немає чіткого переліку законів, унеможлиблює однозначне визначення кола суб'єктів злочину, а відсильні норми унеможлиблюють встановлення кола їх адресатів, унаслідок чого до відповідальності за умисне неподання декларації може бути притягнуто осіб, які не можуть бути учасниками правовідносин з декларування, а тому свідомо не виконали такого обов'язку. Таке, на думку суду, не узгоджується з поняттям правової держави та принципом верховенства права, закріпленим у ч. 1 ст. 8 Конституції України, зокрема такими його елементами, як юридична визначеність та передбачуваність закону². Про обґрунтованість цього рішення можна сказати чимало³, але, як відомо, рішення Конституційного суду є обов'язковими, остаточними й не можуть бути оскаржені.

Відтак ст. 366¹ КК України виключено, а натомість доповнено КК України ст. 366² «Декларування недостовірної інформації», в якій встановлено відповідальність за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та ст. 366³ КК України «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», де окремо регламентовано відповідальність за умисне неподання відповідної декларації.

За змістом, указані статті охоплюють такі самі діяння, як і скасована ст. 366¹ КК України. Проте удвічі підвищено мінімальний розмір невідповідності задекларованих відомостей достовірним, – із 250 до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, а також передбачено кваліфікований склад умисного

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

² Там само.

³ Задоя К. П. Проблеми обґрунтованості рішення конституційного суду України щодо визнання неконституційною статті 366-1 Кримінального кодексу України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 1. С. 99–104.

внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, який передбачає більш сувору санкцію у випадках, коли така невідповідність перевищує 4000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Змінилася тоді й караність відповідних діянь: виключено можливість призначення покарання у виді позбавлення волі, а натомість, у випадках умисного внесення до декларації завідомо недостовірних відомостей, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 4000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, передбачено можливість застосування покарання у виді обмеження волі на строк до двох років та збільшено розмір штрафу, який у цьому випадку може призначатися в розмірі від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згодом Законом від 29.06.2021 року № 1576-IX¹ внесено зміни до статей 366² та 366³ КК України, якими знову змінено караність цих діянь:

- максимальний розмір невідповідності задекларованих відомостей достовірним у частині 1 статті ст. 366² КК України зменшено 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб;

- розмір (і нижню, і верхню межу) основного покарання у виді штрафу за такі діяння збільшено, відтоді воно «карається штрафом від трьох тисяч до чотирьох тисяч н.м.д.г.»;

- кваліфікований склад умисного внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації встановлено у випадках, коли така невідповідність перевищує 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб;

- нижню межу основного покарання у виді штрафу за кваліфікований склад також збільшено, відтоді воно «карається штрафом від чотирьох тисяч до п'яти тисяч н.м.д.г.»;

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Закон України від 29 червня 2021 року № 1576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#n11> (дата звернення: 07.04.2022).

– одним із альтернативних видів основного покарання за частиною 2 статті ст. 366² КК України передбачено позбавлення волі на строк до двох років;

– альтернативними видами основного покарання за статтею ст. 366³ КК України передбачено обмеження волі на строк до двох років або позбавлення волі строком на один рік.

Цим же Законом Примітку до статті 45 КК України доповнено абзацом другим такого змісту: «Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366², 366³ цього Кодексу».

Отже, відповідальність за порушення вимог фінансового контролю в частині неподання відомостей або ж декларування недостовірних відомостей, передбачалася українським законодавством із 1995 року. До 2014 року – це адміністративна відповідальність; із 01.09.2016 – також і кримінальна. Цей доволі незначний період розвитку законодавства про відповідальність за декларування недостовірної інформації характеризується значною динамічністю законодавчих змін і свідчить, з одного боку, про певні намагання віднайти найбільш оптимальну модель правового регулювання відповідних проблем, а з іншого – про непослідовність законодавця та відсутність наукового обґрунтування законодавчих положень. Такі різкі та часті зміни також створюють проблеми правозастосовчого характеру. Так, через недостатню нормативну урегульованість, притягнення осіб до відповідальності було неможливе аж до моменту набрання 01.01.2012 чинності ст. 12 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011, який уперше визначив форму декларації та перелік відомостей, які мають у ній зазначатися. Після прийняття сумнозвісного рішення Конституційного Суду України про визнання неконституційними положення ст. 366¹ КК України всі відкритті кримінальні провадження підлягали негайному закриттю. Внесені ж до КК України нові статті (ст.ст. 366², 366³) зворотної сили не мають; застосовувати їх до осіб, які вчинили такого роду кримінальні правопорушення, до набрання ними чинності, не можна...

1.3. Регламентація відповідальності за декларування недостовірної інформації у законодавстві зарубіжних держав

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року не зобов'язує сторін криміналізувати будь-які порушення вимог фінансового контролю осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування¹, а відтак кожна держава може вирішувати це питання на свій розсуд.

Під час вивчення зарубіжного досвіду регламентації відповідальності за декларування недостовірної інформації особами, уповноваженими на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, ми проаналізуємо законодавство держав – колишніх учасників Радянського Союзу. Проблема корупції у вказаних державах, як і в Україні, чи не найбільш виражена на Євразійському континенті. Ці держави останнім часом із різним успіхом вживають активних правових заходів із запобігання корупції, зокрема шляхом запровадження інституту декларування майна, доходів, зобов'язань та інтересів чиновників. Окрім того, означена вибірка дасть змогу охопити аналізом і держави Європи, в тому числі і прибалтійські члени Європейського Союзу, і Азійські держави.

Зазначимо, що фінансовий контроль за майном, доходами й іншими об'єктами передбачений у всіх проаналізованих державах, окрім Республіки Узбекистан. Як і очікувалося, держави по-різному підійшли до встановлення відповідальності за порушення вимог такого фінансового контролю: в одних, як і в Україні, встановлено кримінальну відповідальність і за неподання декларації, і за подання в ній недостовірних чи неповних відомостей (Республіка Вірменія, Грузія, Литовська Республіка, Республіка Таджикистан); в інших – передбачено кримінальну відповідальність виключно за подання в декларації недостовірних відомостей, а неподання декларації є адміністративним правопорушенням (Республіка Молдова, Латвійська Республіка); у третіх – встановлено кримінальну

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

відповідальність за подання недостовірних відомостей і немає публічно-правової відповідальності за неподання декларації (Естонська Республіка); у четвертих – передбачено тільки адміністративну відповідальність за обидва діяння (Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка); у п'ятих – за вказані діяння не передбачено ні кримінальної, ні адміністративної відповідальності (Азербайджанська Республіка, Російська Федерація, Туркменістан, Республіка Узбекистан).

У рамках кожної з виокремлених груп є свої вагомі особливості регламентації відповідальності. З метою отримання достатньої інформації для вивчення зарубіжного досвіду доцільно окремо дослідити відповідне законодавство кожної з держав.

Держави, законодавство яких передбачає кримінальну відповідальність і за подання в декларації недостовірних відомостей, і за неподання декларації

У КК Республіки Вірменія та КК Литовської Республіки відповідальність за неподання декларації (звітності) та за подання недостовірних відомостей передбачена різними статтями, а у КК Грузії, як раніше було в КК України, а так само і в Республіці Таджикистан, цьому присвячена єдина норма.

Умовою кримінальної відповідальності за неподання декларації і в КК Республіки Вірменія, і в КК Грузії є попереднє притягнення особи за неподання цієї ж декларації до адміністративної відповідальності. Згідно зі ст. 355 КК Грузії, за неподання посадовою особою декларації про майновий стан передбачена кримінальна відповідальність, якщо воно вчинене після накладення адміністративного стягнення за таке саме діяння (протягом двох тижнів із дня набрання законної сили відповідним рішенням). Тут йдеться про діяння, передбачене ст. 20 Закону «Про несумісність інтересів і корупції в публічній установі»¹. У Вірменії ситуація дещо інша: суб'єкт декларування, який не подав декларації, спершу притягується до адміністративної відповідальності за ч. 1 або ч. 2 ст. 169-28 Кодексу

¹ О несовместимости интересов и коррупции в публичном учреждении : Закон Грузии от 21.12.2016 № 157. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/33550/55/ru/pdf>

Республіки Вірменія про адміністративні правопорушення¹; якщо протягом 30 днів із моменту застосування стягнення він не подав цієї декларації чи подав її із порушенням вимог щодо заповнення або порядку представлення, підлягає адміністративному стягненню за чч. 2, 4 вказаного Кодексу, а вже у разі неподання декларації протягом 30 днів із моменту застосування цього стягнення, особа притягується до кримінальної відповідальності за ст. 314-2 КК².

Інший підхід у Литовській Республіці. Обов'язок подання особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, декларацій про майно передбачений Законом про декларування майна резидентів Литовської Республіки³. Згідно з цим Законом, за неподання, несвоєчасне подання такої декларації, а також зазначення в ній недостовірних відомостей передбачено кримінальну або адміністративну відповідальність. Своєю чергою, Кримінальний кодекс Литовської Республіки не містить спеціальної норми саме щодо вказаної декларації. Однак такі декларації, за своїм змістом, є податковими деклараціями (подаються всіма резидентами, однак щодо посадових осіб передбачений значно ширший перелік об'єктів декларування). Відтак за неподання декларації про майно може бути передбачено кримінальну відповідальність за ст. 221 Кримінального кодексу Литовської Республіки «Неподання декларації, звіту чи іншого документа»⁴. Умовою такої відповідальності є наявність мети ухилення від сплати податків на суму понад 100 мінімальних заробітних плат. Якщо ж такої мети немає, або ж особа має намір ухилитися від сплати податків на меншу суму, наставатиме адміністративна відповідальність за ст. 187 «Порушення порядку подання

¹ Кодекс Республики Армения об административных правонарушениях, принят 06.12.1985. URL: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=138078>

² Уголовный кодекс Республики Армения, принят 18.04.2003. URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=63312>

³ Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2018-09-01). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct Editions/TAR.D4A66ACB9F97?faces-redirect=true>

⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Redakcija: 87- 2019.11.28 (nuo 2020.01.01) Aktuali. URL: http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150

звітів, декларацій або інших документів і даних, необхідних для виконання функцій податкового адміністратора» Кодексу про адміністративні правопорушення Литовської Республіки¹.

Законом Литовської Республіки «Про координацію суспільних і приватних інтересів» особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані подавати ще й декларацію про приватні інтереси². Однак за неподання такої декларації, вочевидь, передбачено лише дисциплінарну відповідальність, адже ні в законі, ні в Кримінальному кодексі чи Кодексі про адміністративні правопорушення такого правопорушення не передбачено.

Дуже схожа ситуація в Республіці Таджикистан. Передбачене Законом «Про боротьбу з корупцією» декларування доходів здійснюється в порядку, встановленому податковим законодавством. Відтак за неподання відповідної декларації, як і подання недостовірних відомостей, передбачено кримінальну відповідальність за ст. 293 КК Республіки Таджикистан «Ухилення фізичної особи від сплати податків і (або) зборів», щоправда за умови фактичної несплати податків у великих розмірах (20000 показників для розрахунків або станом на 2020 рік – 1 160 000 сомони – більше 3 млн гривень)³. За відсутності такого наслідку (що найімовірніше), наставатиме адміністративна відповідальність, відповідно до ст. 599 Кодексу про адміністративні правопорушення «Ухилення від сплати податків», а за відсутності ознак ухилення від сплати податків – за ст. 601 цього ж Кодексу «Недотримання встановлених термінів подачі декларацій і податкових звітів»⁴.

¹ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. Redakcija: 99-2020.03.31 (nuo 2020.04.03) Aktuali. URL: https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=336765&title=LR%20administraciniu%F8%20nusi%FEengim%F8%20kodeksas

² Lietuvos respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas 1997 m. liepos 2 d. Nr. VIII-371. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C0E550D6ADF0/asr>

³ Уголовный кодекс Республики Таджикистан от 21.05.1998 № 574 с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=4;-151

⁴ Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях, принят Законом Республики Таджикистан от 31.12.2008 № 455, с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=30414710#sub_id=5990000

Кримінальна відповідальність за подання у декларації за-відомо недостовірних відомостей і у Грузії, і у Вірменії настає незалежно від розміру невідповідності поданих відомостей достовірним (на відміну від України), тобто адміністративної відповідальності за такі діяння взагалі немає (у Вірменії вона передбачена за необережне подання недостовірної інформації). Недекларування майна в особливо великих розмірах у Вірменії є кваліфікуючою ознакою.

Кримінальна відповідальність за подання в декларації за-відомо недостовірних відомостей у Литовській Республіці охоплюється ст. 220 «Неправильна звітність, про доходи, прибутки чи активи» Кримінального кодексу Литовської Республіки. Як і у випадку з неподанням декларації, умовою кримінальної відповідальності є мета ухилення від сплати податків на суму понад 100 мінімальних заробітних плат, а відсутність такої мети чи менший розмір податків, від яких був намір ухилитися, свідчить про наявність адміністративного правопорушення, передбаченого згаданю ст. 187 Кодексу про адміністративні правопорушення Литовської Республіки. В Республіці Таджикистан за подання в декларації недостовірних відомостей, що не призвело до несплати податку у великих розмірах, передбачено відповідальність за ст. 599 Кодексу про адміністративні правопорушення «Ухилення від сплати податків»¹.

Щодо суб'єктів указаних кримінальних правопорушень, то у всіх трьох державах їх коло визначається відповідним антикорупційним законодавством. У Грузії, Литовській Республіці та Республіці Таджикистан – це всі особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. У Вірменії – інший підхід. Суб'єктами декларування, а відтак і суб'єктами відповідних кримінальних правопорушень, є посадові особи, які займають вищі посади, а так само члени їх сімей.

Покарання за неподання декларації та подання в ній недостовірних відомостей у законодавстві аналізованих держав передбачено доволі різне.

¹ Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях, принят Законом Республики Таджикистан от 31.12.2008 № 455, с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=30414710#sub_id=5990000

Найсुворішим, на перший погляд, є КК Литовської Республіки, який передбачає штраф або позбавлення волі на строк до шести років за неподання декларації і штраф або позбавлення волі на строк до восьми років за неправдиву декларацію. Однак, зважаючи на обов'язкову спеціальну мету (ухилення від сплати податків на суму понад 100 мінімальних заробітних плат), у відповідних складах кримінальних правопорушень застосування зазначених норм при неподанні декларації чи поданні в ній недостовірних відомостей буде вкрай обмеженим, адже чиновник, який умисно не декларує майно чи доходи, або декларує завідомо недостовірні відомості зазвичай матиме на меті приховування незаконного збагачення, а не ухилення від сплати податків. Своєю чергою, за такі ж діяння, вчинені без мети ухилення від сплати податків, Кодексом про адміністративні правопорушення Литовської Республіки передбачено лише штраф у розмірі від 80 до 180 євро.

За КК Республіки Таджикистан, за неподання декларації про доходи чи подання в ній недостовірних відомостей, що призвело до несплати податків у великих розмірах, передбачено штраф у розмірі від 100 до 250 показників для розрахунків (у 2020 році приблизно – від 15 500 до 38 750 гривень), або виправні роботи на строк до двох років. За таке саме діяння, що призвело до несплати податків у розмірі, що не є великим, для посадової особи передбачено адміністративне стягнення у виді штрафу від сорока до сорока п'яти показників для розрахунків (приблизно від 6 000 до 6 800 гривень), а при неподанні декларації за відсутності ознак ухилення від сплати податків – штраф від 10 до 30 показників для розрахунків (приблизно від 1 500 до 4 500 гривень), як за затримку в поданні декларації протягом більше 30 робочих днів¹.

У КК Вірменії за неподання декларації встановлено основні покарання у виді штрафу розміром від 150 до 2000 розмірів мінімальних зарплат (приблизно 570 000–7 600 000 гривень), позбавлення волі на строк до двох років, а за подання неправдивих даних у деклараціях або приховування даних,

¹ Уголовный кодекс Республики Таджикистан от 21.05.1998 № 574 с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=4;-151

що підлягають декларуванню, – штраф від 2000 до 3000 мінімальних зарплат (приблизно, 7 600 000–11 400 000 гривень), або позбавлення волі на строк до двох років для основного складу кримінального правопорушення, і позбавлення волі на строк від двох до чотирьох років – для кваліфікованого складу. В обох випадках передбачене й додаткове, щоправда факультативне, покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк 3 роки. Такі високі розміри покарання у виді штрафу, вочевидь, пов’язані з тим, що суб’єктами відповідного кримінального правопорушення є лише особи, які посідають вищі державні чи муніципальні посади¹.

У КК Грузії і за неподання декларації, і за подання в ній недостовірних відомостей передбачено основні покарання у виді штрафу або суспільно корисних робіт на строк від 120 до 200 годин, а також позбавлення права займати посади чи займатися діяльністю на строк до 3 років як додаткове обов’язкове покарання. Розмір штрафу не конкретизується. Відповідно до ст. 42 КК Грузії, розмір штрафу встановлюється судом, із урахуванням тяжкості вчиненого та майнового стану засудженого, а мінімальний розмір штрафу становить 2 000 ларі (приблизно 17 000 гривень)².

Держави, законодавство яких передбачає кримінальну відповідальність за подання в декларації недостовірних відомостей і адміністративну відповідальність за неподання декларації

Спершу розглянемо питання відповідальності за подання в декларації недостовірних чи неповних відомостей. У Латвійській Республіці умовою кримінальної відповідальності за таке діяння є великий розмір невідповідності задекларованих відомостей реальним (ст. 219 Кримінального закону Латвії)³. Якщо ж такий розмір не є великим, як і в Україні, настає адміністративна відповідальність (ст. 166-27 Латвійського

¹ Уголовный кодекс Республики Армения, принят 18.04.2003. URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=63312>

² О несовместимости интересов и коррупции в публичном учреждении : Закон Грузии от 21.12.2016 № 157. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/33550/55/ru/pdf>

³ Krimināllikums. URL: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>

кодексу адміністративних правопорушень)¹. Проте, на відміну від українського законодавства, який розмір слід вважати великим ні в Кримінальному законі, ні в Кодексі адміністративних правопорушень, ні в антикорупційному законі, що визначає обов'язок декларування², не вказано. Відтак адміністративна і кримінальна відповідальність за подання в декларації державних посадових осіб завідомо недостовірних відомостей розмежовуються за оцінкою правозастосовного органу.

У Республіці Молдова відповідальність за внесення в декларацію про майно і особисті інтереси неповних чи недостовірних відомостей не диференціюється на кримінальну й адміністративну, а відтак, формально, за будь-яку невідповідність задекларованих відомостей реальним передбачено відповідальність за ст. 352¹ КК Молдови³.

У Латвійській Республіці за подання у декларації державних посадових осіб недостовірних відомостей, якщо наявна значна невідповідність, передбачено три альтернативні види основного покарання: короткострокове позбавлення волі, примусові роботи та штраф без вказівки на їх розміри. На підставі аналізу Загальної частини Кримінального закону Латвії можна зробити висновок, що покарання у виді короткострокового позбавлення волі може призначатися на строк від 15 днів до 3 місяців, у виді примусових робіт – від 40 до 280 годин, а у виді штрафу – в розмірі від одного до ста місячних окладів. Якщо невідповідність задекларованих відомостей не є великою, згідно зі ст. 166-27 Латвійського кодексу адміністративних правопорушень, за такі діяння передбачено лише штраф до 350 євро.

КК Молдови як основні покарання за декларування недостовірної інформації передбачає штраф у розмірі від 400 до 600 умовних одиниць (від 20 000 до 30 000 лей, або приблизно 30–45 тис. грн) або позбавлення волі до одного року.

¹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. URL: <http://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss>

² О предотвращении конфликта интересов в деятельности государственных должностных лиц : Закон Латвии от 25.04.2002. URL: https://www.knab.gov.lv/upload/rus/2016/iknl_ru.pdf

³ Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=331268&lang=2>

Щодо додаткового покарання, то в КК Молдови позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 2 до 5 років передбачено як обов'язкове. У ст. 219 Кримінального закону Латвії додаткове покарання не вказане, однак, згідно зі ст. 44 цього Закону, обмеження права, відповідно до характеру кримінального правопорушення, може бути застосоване і у разі, коли воно не передбачене у санкції.

Як указувалося, за неподання декларації і у Молдові, і у Латвії передбачено адміністративну відповідальність. Однак, варто зазначити, що в редакції Кримінального закону Латвії до внесення змін від 13.12.2012 за такі діяння була передбачена кримінальна відповідальність¹. Нині неподання декларації державних посадових осіб, як і подання в ній недостовірних відомостей, якщо розмір невідповідності не є великим, відповідно до ст. 166-27 Латвійського кодексу адміністративних правопорушень, тягне накладення штрафу в розмірі до 350 євро.

У Молдові окремо передбачено адміністративну відповідальність за неподання декларації і за несвоєчасне подання декларації. При цьому, що важливо, вказані поняття чітко визначені в антикорупційному законодавстві. Несвоєчасне подання декларації – це її подання після закінчення строку подання однак до дня початку контролю, а отже, подання декларації після початку контролю є її неподанням². Згідно зі ст. 330-2 Кодексу Республіки Молдова про правопорушення, за неподання декларації про майно і особисті інтереси передбачено накладення штрафу від 60 до 90 умовних одиниць (3 000–4 500 лей, або приблизно 4 500–6 750 грн), а несвоєчасне подання – від 30 до 60 умовних одиниць (1 500–3 000 лей, або приблизно 2 250–4 500 гривень)³.

¹ Grozījumi Krimināllikumā. Likums Saeimā pieņemts 2002.gada 17.oktobrī. URL: <http://likumi.lv/ta/id/68048-grozijumi-kriminallikuma>

² Закон о Национальном органе по неподкупности от 17.06.2016. № 132 URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=366044>

³ Кодекс Республіки Молдова от 24.10.2008 № 218-XVI «О правонарушении». URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view= doc&lang=2&id=369412>

Держави, законодавство яких передбачає публічно-правову відповідальність виключно за подання в декларації завідомо недостовірних відомостей

Нині такий підхід є лише у Естонській Республіці. Для з'ясування питання відповідальності за порушення вимог фінансового контролю в цій державі довелося заглибитися в історію розвитку антикорупційного законодавства. У первинній редакції Антикорупційного Закону Естонії була ст. 20 «Умисне подання недостовірної інформації в декларації», яка передбачала накладення штрафу до 100 штрафних одиниць у разі подання декларантом (перелік визначений цим законом і охоплює осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, а також посадових осіб юридичних осіб публічного права) в декларації завідомо недостовірних відомостей¹. Однак у редакції від 01.01.2015 ця норма була виключена. Відтак законом були внесені зміни у ст. 280 Пенітенціарного кодексу «Подання недостовірної інформації», які поширили її дію на всі випадки подання неправдивої інформації адміністративному органу, в тому числі і шляхом декларування недостовірних відомостей². Відповідно до Пенітенціарного кодексу, такі дії є кримінальним проступком і караються штрафом у розмірі до 300 штрафних одиниць (1 200 євро) або арештом. Водночас, згідно із Загальною частиною, мінімальний розмір штрафу становить 3 штрафні одиниці (12 євро), а арешт може бути призначений на строк до 30 діб³.

Держави, законодавство яких передбачає адміністративну відповідальність і за подання в декларації недостовірних відомостей, і за неподання декларації

У Киргизькій Республіці обов'язок подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначений Законом «Про декларування доходів, видатків, зобов'язань і майна осіб, які заміщують або займають державні і муніципальні

¹ Korruptsioonivastane seadus. URL: https://www.riigiteataja.ee/redaktsioonide_vordlus.html?grupiId=1003613&vasakAktId=117112017029

² Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. Vastu võetud 19.06.2014. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014001>

³ Karistusseadustik.Vastu võetud 06.06.2001. RT I 2001, 61, 364. Jõustumine 01.09.2002. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411?leiaKehtiv>

посади»¹. Цим документом визначено, що у випадках неподання декларації чи подання декларації з неповними чи недостовірними відомостями декларант несе відповідальність згідно зі законодавством. Проте спеціальної норми, яка б передбачала відповідальність саме за такі діяння, нині немає. Однак у Кодексі про порушення є загальна норма про відповідальність за неподання, несвоєчасне подання недостовірної інформації, відомостей, звіту уповноваженому органу (ст. 294)². Натомість така спеціальна норма була передбачена у Кодексі Киргизької Республіки про адміністративну відповідальність, який втратив чинність 01.01.2019. У цьому Кодексі передбачалися окремі норми про неподання державним чи муніципальним службовцем у встановлений термін декларації про майно і доходи та про подання такої декларації з неповними чи недостовірними відомостями. Отже, киргизький законодавець уніфікував відповідальність за неподання інформації чи подання недостовірної інформації уповноваженим органам, що викликає певний інтерес.

У Республіці Білорусь декларації про доходи і майно зобов'язані подавати не тільки державні посадові особи, а й їх чоловік чи дружина, а також близькі родичі, що спільно проживають із такою особою, та спільно ведуть господарство. Водночас декларування осіб, що не досягли 14-ти років, здійснюється їх законними представниками³. Всі ці особи (при досягненні 16-річного віку) у випадку неподання у встановлені строки декларації або зазначення в ній неповних чи недостовірних відомостей підлягають адміністративній відповідальності за спеціально передбаченою у ст. 23.9 Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення нормою⁴.

¹ О декларировании доходов, расходов, обязательств и имущества лиц, замещающих или занимающих государственные и муниципальные должности : Закон Кыргызской Республики от 02.08.2017 № 164. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111671>

² Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях от 13.04.2017 № 58. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111565?cl=ru-ru>

³ О борьбе с коррупцией : Закон Республики Беларусь, принят Палатой представителей 26.06.2015, одобрен Советом Республики 30.06.2015. URL: http://pravo.by/upload/docs/op/H11500305_1437598800.pdf

⁴ Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях, принят Палатой представителей 17.12.2002, одобрен Советом Республики 04.04.2003. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0300194>

Антикорупційне Законодавство Республіки Казахстан не передбачає спеціальних декларацій для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а зобов'язує осіб, які займають державні посади, осіб, звільнених із державної служби з негативних мотивів, а також їх дружини чи чоловіка подавати податкові декларації¹. Проте, як і в Білорусі, Кодекс Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення містить спеціальну норму, присвячену умисному неподанню чи поданню неповних, недостовірних даних про майно і доходи, що є об'єктом оподаткування такими особами (ст. 274 «Порушення заходів фінансового контролю»).

Із трьох держав указаної групи лише в Республіці Білорусь передбачено додаткові умови адміністративної відповідальності за подання в декларації недостовірних відомостей. У примітці до згадуваної ст. 23.9 Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення передбачено, що не є адміністративним правопорушенням зазначення у декларації неповних чи недостовірних даних про доходи чи майно, якщо вказаний розмір або вартість таких відрізняються від достовірних не більше як на 20%, а також недостовірних даних щодо дати придбання майна, даних про площу земельних ділянок, будівель, споруд, ізольованих приміщень, машино-місць².

Щодо санкції, то за умисне неподання декларації чи подання в ній недостовірних або неповних відомостей у Киргизькій Республіці передбачено штраф у розмірі 30 розрахункових показників або 3 000 сомів (приблизно 1 000 гривень), у Республіці Білорусь – штраф в розмірі від 1 до 20 базових величин (у 2020 році – від 27 до 540 білоруських рублів, або приблизно від 300 до 6 000 гривень), а у Республіці Казахстан – штраф у розмірі 50 місячних розрахункових показників (станом на 01.04.2020 – 138 900 тенге, або приблизно 8 900 гривень) за діяння, вчинене вперше, та 200 (555 600 тенге – приблизно 35 500 гривень) місячних розрахункових показників

¹ О противодействии коррупции : Закон Республики Казахстан от 18.11.2015 № 410-V с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2020. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=33478302#pos=2_4534;-98

² Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях, принят Палатой представителей 17.12.2002, одобрен Советом Республики 04.04.2003. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0300194>

за вказане діяння, вчинене повторно протягом року після застосування стягнення.

Держави, які не передбачають ні кримінальної, ні адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю осіб, уповноважених на виконання функцій держави

Не передбачено такої відповідальності у законодавстві чотирьох аналізованих держав. Однак, як зазначалося, лише в Республіці Узбекистан антикорупційне законодавство не передбачає фінансового контролю¹, але запровадження такого контролю планується найближчим часом. Проект Постанови Президента Республіки Узбекистан «Про поетапне введення системи декларування майна, доходів і видатків окремих категорій державних службовців і створення необхідної технічної інфраструктури» містить доручення Міністерству юстиції щодо підготовки спільно з іншими міністерствами та відомствами пропозицій змін і доповнень до законодавства щодо відповідальності за такі діяння².

Законом Азербайджанської Республіки «Про боротьбу з корупцією» передбачено, що за несвоєчасне подання без поважних причин визначених відомостей або ж подання неповних чи недостовірних відомостей передбачено дисциплінарну відповідальність³. Згідно із Законом Туркменістану «Про протидію корупції», неподання відомостей про доходи, а також, у певних випадках, відомостей про видатки свої, дружини (чоловіка), неповнолітніх дітей, подання завідомо недостовірних чи неповних відомостей при поступленні на службу є підставою для відмови у прийнятті на службу; неподання відомостей про доходи і видатки, подання завідомо недостовірних

¹ О противодействии коррупции : Закон Республики Узбекистан, принят Законодательной палатой 24.11.2016, одобрен Сенатом 13.12.2016. URL: <https://lex.uz/docs/3088013>

² Постановление Президента Республики Узбекистан о поэтапном введении системы декларирования имущества, доходов и расходов отдельных категорий государственных служащих и созданию необходимой технической инфраструктуры: проект. URL: <https://regulation.gov.uz/ru/document/8647>

³ О борьбе с коррупцией : Закон Азербайджанской Республики. URL: <https://www.mia.gov.az/index.php?/ru/content/29373/>

чи неповних відомостей, вчинені державним службовцем уперше, вважаються правопорушенням і тягнуть дисциплінарну відповідальність; такі самі діяння, вчинені повторно, є підставою для звільнення державного службовця із займаної посади і звільнення з державної служби у зв'язку із втратою довіри¹. Подібна ситуація і у законодавстві Російської Федерації. Закон «Про протидію корупції» передбачає подання відомостей про доходи, майно і зобов'язання майнового характеру особами, які претендують на зайняття або займають певні державні чи муніципальні посади, а також подання відомостей про видатки особами, що займають державні чи муніципальні посади. Так само, як і в попередньому випадку, неподання цих відомостей, подання завідомо неповних чи недостовірних відомостей кандидатами є підставою для відмови щодо їх призначення. Однак, за такі дії, вчинені особою, що займає посаду, передбачено звільнення з посади вже за першим фактом².

Отже, у проаналізованих державах застосовуються різні підходи до встановлення відповідальності за неподання антикорупційних декларацій чи подання в них недостовірних відомостей. У більшості держав прийняті спеціальні норми про відповідальність за такі діяння, однак, у деяких із них відповідальність настає відповідно до норм про порушення податкового законодавства. В окремих державах передбачені більш загальні норми про неподання чи подання недостовірної інформації уповноваженим особам (Естонська Республіка, Киргизька Республіка). За неподання декларації здебільшого передбачена адміністративна відповідальність. Кримінальна відповідальність передбачена лише у чотирьох державах і, на відміну від України, настає лише за певних додаткових умов. Зокрема: у Грузії та Вірменії – це попереднє притягнення до адміністративної відповідальності за це діяння, у Литовській Республіці – наявність мети ухилення від сплати податків і визначеному розмірі, а у Республіці Таджикистан – спричинення несплати

¹ О противодействии коррупции : Закон Туркменистана от 11.03.2014. URL: <http://turkmenistan.gov.tm/?id=6030>

² О противодействии коррупции : Федеральный закон от 25.12.2008 № 273-ФЗ (ред. от 16.12.2019). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_82959/

податків у великому розмірі. З огляду на достатньо великі розміри несплати податків, кримінальна відповідальність у останніх двох державах є більше формальною і практично у всіх випадках наставатиме адміністративна відповідальність. У п'яти з 14 проаналізованих держав за такі дії не передбачено ні кримінальної, ні адміністративної відповідальності.

Своєю чергою, за подання в антикорупційних деклараціях неповних чи недостовірних відомостей у чотирьох державах установлено виключно кримінальну відповідальність, незалежно від розміру невідповідності (Грузія, Республіка Вірменія, Республіка Молдова та Естонська Республіка); у трьох – кримінальну або адміністративну, залежно від розміру невідповідності чи розміру податків, які особа в результаті не сплатила, чи мала намір ухилитися, і у трьох – виключно адміністративну відповідальність. У трьох державах обмежуються дисциплінарною відповідальністю чи неприйняттям на роботу.

У всіх десяти державах, де передбачено кримінальну чи адміністративну відповідальність за аналізовані діяння, і як кримінальне покарання, і як вид адміністративного стягнення передбачено штраф. Окрім того, альтернативними штрафів видами покарань є позбавлення волі, зокрема короткострокове позбавлення волі та арешт (у п'яти державах), а також виправні роботи (Республіка Таджикистан) та громадські роботи (Грузія і Латвійська Республіка). Щодо розмірів штрафу, то в різних державах вони істотно відрізняються: від близько 300 гривень за адміністративне правопорушення в Республіці Білорусь та 17 000 гривень за кримінальне правопорушення в Грузії до близько 7 600 000 гривень за кримінально каране неподання декларації і 11 400 000 за кримінально каране подання в декларації неповних чи недостовірних відомостей у Республіці Вірменія. Максимальний строк позбавлення волі теж значно відрізняється – від 30 діб у Естонській Республіці до 4 років у Республіці Вірменії (у Литовській Республіці передбачено позбавлення волі на строк до 8 років, однак застосування кримінальної відповідальності там обмежене метою ухилення від сплати податків у розмірі понад 100 мінімальних заробітних плат).

Висновки до першого розділу

Аналіз стану дослідження проблематики відповідальності за декларування недостовірної інформації у кримінальному праві України дав змогу виокремити низку питань, зокрема є: достатньо досліджені та розроблені рішення, які можна вважати загальноприйнятими; дискусійні моменти, які потребують подальших досліджень; проблеми, які залишаються малодослідженими чи не досліджувалися взагалі, вирішення яких матиме суттєве теоретичне та практичне значення.

До першої групи питань належать: визнання предметом аналізованого складу кримінального правопорушення декларації, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції»; визнання суб'єктом особи, яка, відповідно до вказаного Закону, є суб'єктом декларування; можливість учинення цього кримінального правопорушення лише з умисною формою вини; законодавча недосконалість регламентації відповідальності за несвоєчасне подання декларації та за умисне неподання декларації, що спричинило проблему розмежування відповідних діянь.

Дискусійними залишаються такі питання:

1) доцільність криміналізації умисного внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисного неподання такої декларації;

2) доцільність і обґрунтованість належності аналізованого кримінального правопорушення до категорій, пов'язаних із корупцією (чи корупційних кримінальних правопорушень);

3) визначення об'єкта цього кримінального правопорушення;

4) визнання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», офіційним документом;

5) тлумачення понять «недостовірні відомості», «неподання декларації»;

6) розмір невідповідності поданих відомостей у декларації достовірним, за який передбачено кримінальну відповідальність;

7) можливість учинення аналізованого кримінального правопорушення з непрямым умислом;

8) розмежування умисного неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і несвоєчасного подання такої декларації.

Недостатньо дослідженою є проблематика:

1) обсягу відомостей із тих, що подаються в декларації, за недостовірне подання яких передбачено кримінальну відповідальність;

2) кола суб'єктів цього кримінального правопорушення.

Не досліджувалися проблеми розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, із суміжними кримінальними правопорушеннями; питання малозначності відповідних діянь, кваліфікація повторності аналізованих кримінальних правопорушень, обґрунтованість санкцій досліджуваних норм.

Відповідальність за порушення вимог фінансового контролю особами, уповноваженими на виконання функцій держави, з невеликим переривом у 2011 році, передбачалася законодавством із 1995 року: спершу ст. 9 Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995, згодом – ст. 212²⁸ КУпАП в редакції від 01.01.2011, ст. 172⁶ КУпАП в редакціях від 01.07.2011 і до нині, у ст. 366¹ КК України до 27.10.2020 (до визнання її неконституційною), а з 30.12.2020 також ст.ст. 366², 366³ КК України. Водночас відповідальність за неподання відповідних відомостей (декларації) встановлювалася у всіх вказаних редакціях, а за подання недостовірних відомостей – за виключенням періоду з 05.01.2011 до 04.06.2014.

З огляду на неврегульованість порядку та форми декларування, переліку відомостей, що підлягають декларуванню, та інших питань, до моменту набрання чинності положеннями щодо фінансового контролю Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» притягнення до відповідальності за неподання відомостей (декларації), чи декларування недостовірних відомостей було неможливим.

До 04.06.2014 (доповнення ст. 172⁶ КУпАП нормою про відповідальність за подання недостовірних відомостей) за порушення вимог фінансового контролю передбачалося накладення штрафу до 25 неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян. Однак далі простежується поступове посилення санкцій, що свідчить про акцент держави у боротьбі з корупцією саме на механізмах фінансового контролю і на каральному підході до їх забезпечення.

Аналіз досвіду регламентації відповідальності за декларування недостовірної інформації у законодавстві держав, які перебували в складі СРСР, дало змогу виокремити низку рішень, які могли б бути застосовані в українському законодавстві:

1) зважаючи на те, що кримінальна відповідальність за умисне неподання антикорупційних декларацій передбачена лише в деяких із проаналізованих держав, та й у тих випадках вона обумовлена або ж попереднім притягненням до адміністративної відповідальності, або ж метою ухилення чи фактичним ухиленням від сплати податків, слід розглянути можливість встановлення за такі діяння лише адміністративної відповідальності або лише дисциплінарної відповідальності з позбавленням права обіймати відповідні посади;

2) видається цікавим таке рішення, як визнання суб'єктами кримінальних правопорушень, пов'язаних із антикорупційним декларуванням, лише вищих посадових осіб, стосовно яких, відповідно, є вищі корупційні ризики.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДІВ ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ

2.1. Об'єкт складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України

У ст. 2 Кримінального кодексу України задекларовано, що єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом. Як відомо, з липня 2020 року до КК увели нове поняття «кримінальне правопорушення», відтак і поняття «склад злочину» було видозмінено у поняття «склад кримінального правопорушення». Попри надзвичайно важливе значення цього поняття, воно не має законодавчого закріплення.

З огляду на те, що законодавчого визначення цього поняття немає, як і окремих його елементів, формулювання їх змісту є завданням доктрини кримінального права.

Аналіз наукової літератури загалом засвідчує належний рівень розробленості цього аспекта, адже у наукових працях простежується однаковість у визначенні змісту цих понять. І хоча поняття й змінилося, зміст його загалом змін не зазнав. Мало того, така єдність зумовлена простотою у розумінні сутності поняття «склад кримінального правопорушення», адже теоретики під ним розуміють сукупність об'єктивних і суб'єктивних елементів.

Зважаючи на зазначене, а також із огляду на предмет цього дослідження, вбачається недоцільним ґрунтовно аналізувати зміст цього поняття, оскільки важливе значення має формулювання змісту елементів саме складу декларування недостовірної інформації.

Як указувалося, склад кримінального правопорушення утворює сукупність його об'єктивних і суб'єктивних елементів. Відтак із огляду на традиції доктрини кримінального права науковий інтерес насамперед становлять об'єктивні елементи складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України.

Першим із таких елементів є об'єкт складу кримінального правопорушення. Загалом доктринальні положення вказують, що об'єкт складу (злочину) кримінального правопорушення – це те, на що посягає особа, вчиняючи суспільно небезпечне діяння. Проте дискусії виникають стосовно того, на що саме посягає особа, вчиняючи такі правопорушення. Ця дискусія спричинила появу значної кількості концепцій об'єкта складу злочину (кримінального правопорушення).

Загалом ґрунтовно це питання дослідив В. К. Гришук, який визначив, що до найбільш поширених сучасних концепцій об'єкта кримінального правопорушення належать: 1) об'єкт кримінального правопорушення – охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (В. Я. Тацій, М. Й. Коржанський, М. І. Бажанов, А. В. Савченко, Б. О. Кириць, В. О. Навроцький, Н. О. Гуторова, Ю. Л. Шевцов та ін.); 2) об'єкт кримінального правопорушення – соціальні блага (цінності), що охороняються кримінальним законом (П. С. Матишевський, Є. В. Фесенко, С. В. Гавриш); 3) об'єкт кримінального правопорушення – людина незалежно від віку, розумового розвитку, соціального статусу тощо (Г. П. Новосьолов); 4) об'єкт кримінального правопорушення – окремі особи або багато осіб (І. Я. Козаченко, З. А. Незнамова); 5) об'єкт кримінального правопорушення – охоронювані кримінальним законом соціально значимі цінності, інтереси, блага (А. В. Пашковська, А. В. Наумов); 6) об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини, які є відповідним порядком, установленим приписами правових норм, а також соціальні блага (Г. В. Чеботарьов); 7) об'єкт кримінального правопорушення двоякий – соціальна оболонка є завжди першим об'єктом, а всі інші об'єкти перебувають усередині цієї оболонки (В. М. Трубніков); 8) об'єкт кримінального правопорушення – охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин (О. М. Костенко, П. П. Андрушко, А. В. Ландіна)¹.

¹ Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. С. 165.

Зважаючи на чималу кількість думок щодо визначення змісту цього поняття, заслуговує на підтримку позиція П. П. Андрушка, який вказує, що жодну із концепцій об'єкта кримінального правопорушення не можна вважати єдино правильною («істиною в останній інстанції»), кожна із них має право на існування, оскільки має і позитивні об'єктивно беззаперечні моменти, і спірні чи неприйнятні моменти, насамперед із методологічного погляду¹.

Проте, з усієї кількості концепцій найбільш поширеною слід вважати концепцію, згідно з якою об'єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини, на які посягає особа, вчиняючи те чи інше суспільно небезпечне діяння. Об'єкт як обов'язковий елемент складу кожного злочину – це охоронювані кримінальним законом позитивні, особливо цінні суспільні відносини, на які посягає (посягнув) суб'єкт злочину і яким злочином заподіяна, заподіюється або може бути заподіяна істотна шкода².

Тому при визначенні цього елемента складів декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, основною буде саме ця концепція.

Як зазначають науковці, значення об'єкта кримінального правопорушення полягає у тому, що він: по-перше, є одним із чинників, який визначає характер і ступінь суспільної небезпеки кримінального правопорушення; по-друге, є одним із критеріїв розмежування кримінальних правопорушень між собою та відмежування їх від інших правопорушень; по-третє, є елементом складу кримінального правопорушення, який виступає складовою об'єктивної та суб'єктивної підстав кримінальної відповідальності; по-четверте, має важливе значення для правильної кваліфікації кримінального правопорушення; по-п'яте, є одним із системоутворювальних критеріїв

¹ Андрушко П. П., Стирижевка А. А. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика : навч. посіб. Київ : Юристконсульт, 2006. С. 46.

² Окремі питання об'єктів некорисливих злочинів проти власності за кримінальним правом України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Львів, 2006. Вип. 2. С. 202–212.

побудови Особливої частини закону України про кримінальну відповідальність, класифікації кримінальних правопорушень у науці кримінального права; по-шосте, є одним із критеріїв, який визначає межі розслідування кримінального правопорушення; по-сьоме, правильне встановлення об'єкта кримінального правопорушення сприяє відшкодуванню (компенсації) шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням¹.

Окрім того, науковці наголошують, що саме об'єкт кримінального правопорушення визначає сутність діяння, характер способу кримінального правопорушення, його інші об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Об'єкт виконує істотну роль і для визначення самого поняття кримінального правопорушення, значною мірою впливає на зміст його об'єктивних та суб'єктивних ознак, є вихідним при кваліфікації кримінальних правопорушень і побудові системи Особливої частини КК².

Загальноприйнятим є поділ об'єкта складу кримінального правопорушення на види. За однією із класифікацій об'єкт складу кримінального правопорушення поділяється на загальний, родовий і безпосередній. Натомість, згідно з іншою класифікацією, виокремлюють основний безпосередній об'єкт, додатковий (обов'язковий, факультативний) об'єкт.

Загальний об'єкт, який визначає всю сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законодавством, у рамках цього дослідження змістовного наповнення не має. Тому увагу буде зосереджено на визначенні родового та безпосереднього об'єкта аналізованого складу кримінального правопорушення.

Під родовим об'єктом теоретики пропонують розуміти суспільні відносини, які є тотожними або однорідними за своєю соціально-політичною та економічною сутністю і які у зв'язку з цим охороняються єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм.

¹ Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. С. 205.

² Кримінальне право України: Загальна частина : підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ; Харків : Юрінком Інтер – Право, 2002. С. 89.

І. М. Залялова вважає, що родовий об'єкт дає можливість виявити ступінь суспільної небезпеки тієї чи іншої групи кримінальних правопорушень, здійснити класифікацію всіх кримінальних правопорушень і кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за їх учинення. Крім того, родовий об'єкт приймається як основний критерій для побудови Особливої частини Кримінального кодексу¹.

Родовий об'єкт завжди пов'язують із назвою розділу, адже саме у ній міститься вказівка на ту (ті) сферу (сфери) суспільних відносин, відповідальність за посягання на які передбачена у ньому.

З огляду на вказане, вбачається, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України, зокрема і декларування недостовірної інформації, є суспільні відносини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Проте деякі науковці вбачають у цьому елементі дещо інший зміст, подекуди ширший, а подекуди вужчий. Так, теоретики висловлюють такі міркування щодо визначення змісту родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII КК України: суспільні відносини щодо правильної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, осіб, які надають публічні послуги²; суспільні відносини соціального управління, в яких суб'єкти управління реалізують керуючий вплив, що надається їм у результаті особливих процедур, передбачених правовими актами, відбувається у межах та у спосіб, що передбачені правовими актами, і забезпечується можливістю застосування правових наслідків за ухилення від дії такого впливу³;

¹ Залялова І. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Донецьк : Донецький юридичний ін-т Луганського державного ун-ту внутрішніх справ, 2006. С. 16.

² Яциніна М. М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2016. Вип. 62. С. 187.

³ Задоя К. П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2009. С. 7.

група соціальних цінностей, змістове наповнення яких полягає в законній діяльності державного (суспільного) апарату¹; суспільні відносини, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату й апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, а також осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг²; суспільні відносини, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату й апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність у юридичних особах приватного права та нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг³; суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках державного апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій незалежно від їх галузевої та відомчої належності, сфери діяльності, обсягу повноважень чи форми власності⁴ тощо.

Однак іншими науковцями вказані позиції піддаються критиці. Так, на думку І. М. Ясінь, порядок діяльності службових осіб в органах державної влади, в органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях незалежно від форм власності, якщо його розглядати як нормативну регламентацію діяльності відповідних суб'єктів, не можна

¹ Сисоєв Д. О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. С. 88.

² Коваленко В. П. Зловживання владою працівниками правоохоронних органів : монографія. Київ : Атіка, 2012. С. 39.

³ Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науково-практичний коментар до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України* ; за заг. ред. В. І. Шакуна. Київ : Алерта, 2012. С. 13.

⁴ Посполітак А. І. Щодо об'єкта корупційних злочинів в органах внутрішніх справ. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/5_2012/24.pdf; Андрушко П. П., Стирижевка А. А. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика : навч. посіб. Київ : Юристконсульт, 2006. С. 56.

віднести до суспільних відносин. Визнання порядку діяльності службових осіб в органах державної влади, в органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях незалежно від форм власності, в наведеному його розумінні, родовим об'єктом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності веде до визнання об'єктом кримінального правопорушення правових норм. А з тим, що кримінальними правопорушеннями заподіюється шкода правовій нормі, яка регламентує відповідне суспільне відношення, незважаючи на те, що у надрах кримінально-правової науки існувала така теорія, погодитись складно¹.

Як зазначає І. І. Митрофанов, законодавець відносить ці кримінальні правопорушення до кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, тому родовим об'єктом для аналізованих складів кримінальних правопорушень є суспільні відносини, що виникають з приводу здійснення державної влади, інтереси державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, а також нормальний порядок управління окремими підприємствами, установами й організаціями незалежно від їх галузевої та відомчої належності, сфери діяльності або форми власності, та суспільні відносини, що виникають при здійсненні професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг².

З огляду на це, вбачається, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України, належить визначити суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності визначених суб'єктів державного апарату та органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій як публічного, так і приватного права, а також діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

¹ Ясін І. М. Родовий та безпосередній об'єкти складу незаконного збагачення (ст. 368² КК України). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2013. Вип. 3. С. 372.

² Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

Окрім того, у наукових працях, зважаючи на розширення сфери дії аналізованого розділу, простежуються думки щодо доцільності виокремлення й видових об'єктів кримінальних правопорушень. На думку деяких авторів, видовими об'єктами кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України, є: 1) суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність державного та громадського апарату, а також апарату управління підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; 2) суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність, пов'язану з наданням публічних функцій¹.

Хоча іншими вченими така позиція, вочевидь небезпідставно, заперечується².

Безпосереднім об'єктом складу кримінального правопорушення у доктрині кримінального права визнається суспільне відношення, що насамперед прагнув поставити під охорону законодавець, визнаючи суспільно небезпечне діяння кримінальним правопорушенням³. І така позиція з-поміж теоретиків загалом однозначна.

Необхідно наголосити, що до виключення ст. 366¹ КК України та натомість доповнення КК ст.ст. 366², 366³ перший із зазначених складів кримінальних правопорушень охоплював зміст двох інших і, відповідно, об'єкт посягання у них був однаковий. Відтак визначення безпосереднього об'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України, у наукових працях абсолютно придатне для з'ясування змісту безпосереднього об'єкта складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³.

Щодо того, на яке саме суспільне відношення посягає особа, яка декларує недостовірну інформацію, або умисно не подає декларацію, в доктрині кримінального права наявні такі твердження.

¹ Грудзур О. М. Кримінально-правова характеристика провокації хабара : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. С. 58.

² Яциніна М. М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2016. Вип. 62. С. 188.

³ Кримінальне право України : Загальна частина : підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ; Харків : Юрінком Інтер – Право, 2002. С. 76–77.

Так, на думку М. І. Мельника та М. І. Хавронюка, основним безпосереднім об'єктом декларування недостовірної інформації є встановлений законом порядок декларування, що забезпечує добросовісність осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, інших суб'єктів декларування і, зрештою, – правильну (нормальну) діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування¹.

Як зазначає В. В. Андрієшин, розміщення декларування недостовірної інформації у групі кримінальних правопорушень Розділу XVII Особливої частини кодексу є виваженим рішенням законодавця, оскільки структурно-об'єднуючим критерієм цих правопорушень є родовий об'єкт – суспільні відносини у сфері службової діяльності, яка зазнає суспільно небезпечного впливу в результаті їх вчинення².

Безпосереднім об'єктом декларування недостовірної інформації, на думку В. Гордієнка, є встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження з фінансового контролю, порушення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування³.

Основним безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення, на думку інших науковців, є суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність відповідних суб'єктів декларування у частині подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції»⁴.

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 129.

³ Гордієнко В. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2019. Вип. 69. С. 136–143. С. 141.

⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 868.

Як зазначає В. В. Андрієшин, основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, пов'язаного із порушенням вимог декларування, є суспільні відносини у сфері здійснення фінансового контролю в частині встановленого порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Крім того, вказує науковець, незважаючи на те, що ст. 366¹ КК України була відсутня в переліку корупційних злочинів, який містить примітка до ст. 45 КК України, на думку вченого, суспільні відносини у сфері запобігання корупції є додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення¹.

Проте, зважаючи на внесені у КК України наприкінці 2019 року зміни, в частині доповнення примітки до ст. 45 статтею 366¹, а згодом на виключення цієї статті та доповнення КК ст.ст. 366², 366³ така позиція потребує уточнення. Ідеться про те, що, доповнивши КК ст. 366¹, законодавець не доповнив ними перелік корупційних кримінальних правопорушень², які визначені у примітці до ст. 45. З огляду на це, такі діяння не є корупційними, а отже, суспільні відносини у сфері запобігання корупції не можуть бути додатковим обов'язковим об'єктом.

До внесення в КК відповідних змін деякі науковці наголошували на порушенні системності, оскільки кримінальне правопорушення, яке було передбачено ст. 366¹ КК України, не належало до певного періоду до категорії корупційних. Так, на думку К. П. Рубана, складно пояснити, чому цей вид правопорушення, який, де-факто, вже належить до корупційних, але, де-юре, не включений до переліку корупційних кримінальних правопорушень, зазначених у примітці ст. 45 КК України. А, відповідно, винна за ст. 366¹ КК України особа може

¹ Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 129.

² Міськів Д. М. Чи доцільна була криміналізація декларування недостовірної інформації? *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 24 травня 2019 р.) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 111.

благополучно бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку з дієвим каяттям, із передачею на поруки, із зміною обстановки. Адже обмеження ст.ст. 45, 47, 48 КК України на це правопорушення не поширюються. Так само це дає змогу офіційно, у законний спосіб уникати і безпосередньо кримінального покарання, навіть якщо уявити, що його буде призначено (за ст.ст. 69, 74 КК України)¹. Як підсумок, вказаний автор стверджує, що системність національної антикорупційної політики потребує внесення відповідних змін до КК України, зокрема включення ст. 366¹ «Декларування недостовірної інформації» до переліку корупційних кримінальних правопорушень у примітці ст. 45 цього Кодексу².

Парадоксально, але до цієї думки дослухались і зважали на неї, однак не довго. Нині ситуація щодо ст.ст. 366², 366³ інша – ці правопорушення також не корупційні, а лише пов'язані з корупцією.

Водночас, як видається, відповідь на вказані питання є в положеннях Закону України «Про запобігання корупції», який безпосередньо й визначає основні поняття: «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією». І хоча поняття корупційного злочину в положеннях зазначеного закону не міститься, проте очевидним є те, що воно має відповідати всім ознакам корупційного правопорушення, оскільки є його різновидом.

З огляду на те, що обов'язковою ознакою корупційного правопорушення є те, що воно має містити ознаки корупції, а корупція, своєю чергою, обумовлена метою одержання неправомірної вигоди, вбачається необґрунтованим належність складу декларування недостовірної інформації та умисного неподання декларації до категорії корупційних правопорушень, адже ці склади правопорушень, пов'язані радше з приховуванням раніше одержаної неправомірної вигоди в результаті вчинення іншого протиправного діяння.

¹ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

² Там само.

Відповідно, вбачається, що ці склади кримінальних правопорушень не відповідають усім необхідним ознакам корупційного правопорушення, а отже, особа, яка вчиняє таке діяння, не може посягати на суспільні відносини у сфері запобігання корупції. Відповідний склад адміністративного правопорушення, який також передбачає відповідальність за декларування недостовірної інформації, законодавцем також віднесено до тих, яке лише пов'язане з корупцією.

В. Гордієнко, підтримуючи таку позицію, зазначає, що оскільки його поміщено в розділ «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини КК України, можна зробити висновок, що це діяння, які вчиняють у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Проте така позиція є доволі спірною. Оскільки вони полягають в поданні суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, з ймовірністю можна стверджувати, що йдеться саме про правопорушення, пов'язане з корупцією, – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій ст. 3 цього Закону¹.

Указане вкотре обґрунтовує, що додатковим об'єктом цього складу кримінального правопорушення суспільні відносини у сфері запобігання корупції бути не можуть, а позиція законодавця щодо відмови доповнювати перелік корупційних кримінальних правопорушень ст.ст. 366², 366³ (із віднесенням їх до категорії кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією) є виправданою.

Окрім того, К. П. Рубан зауважує, що такі вимоги прямо не зазначені у відповідних конвенціях, а визнані міжнародні стандарти передбачають здебільшого дисциплінарну відповідальність за неподання декларацій або неправдивість

¹ Гордієнко В. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2019. Вип. 69. С. 138.

відомостей у них. Тобто правозастосовна практика в розвинутих країнах обмежується звільненням такого чиновника¹.

З огляду на зазначене, безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, є суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в частині декларування інформації, визначеної Законом України «Про запобігання корупції».

Водночас додатковим факультативним об'єктом цих кримінальних правопорушень можуть бути авторитет органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Також слід наголосити, що деякі дослідники стверджують, що посягання на вказаний об'єкт не досягає того рівня суспільної небезпеки, який дає підстави для встановлення саме кримінальної відповідальності.

З одного боку, суспільні відносини, відповідальність за посягання на які передбачено у цих статтях, є важливими для держави та суспільства, адже, як зазначено в наукових публікаціях, суть антикорупційного законодавства полягає у тому, щоб: 1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції, запобігти конфлікту інтересів (особистих і службових), нормативно визначити межі правомірної й етичної поведінки посадових і службових осіб, зробити вчинення корупційних правопорушень справою невігідною й ризикованою, урешті-решт досягнувши того, щоб така особа чесно й сумлінно виконувала свої службові обов'язки; 2) чітко визначити ознаки корупційних правопорушень, передбачити адекватні заходи відповідальності за їхнє вчинення, належно врегулювати діяльність органів державної влади, правоохоронних органів та їхніх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції².

¹ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

² Полькін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 145.

З огляду на це, позиція науковців, які підтримують ідею криміналізації декларування недостовірної інформації¹, певним чином обґрунтована. Адже, як слушно зазначає К. К. Полькін, необхідність криміналізації декларування недостовірної інформації зумовлюється наявністю таких підстав: 1) несприятлива динаміка такого виду діянь; 2) істотний розвиток нової групи суспільних відносин на підставі соціальних, політичних, економічних змін у державі; 3) необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав та свобод; 4) наявність міжнародно-правових зобов'язань України щодо протидії корупційним правопорушенням².

Високий показник сприйняття корупції громадянами фахівці пояснювали відсутністю реальної, а не вдаваної, політичної волі вищого керівництва держави протидіяти корупції, відсутністю дієвих реформ у цій сфері та неефективною діяльністю правоохоронних органів щодо виявлення корупційних правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності³.

Мало того, автори вказують, що криміналізація діяння є способом захисту нової моделі фінансового контролю в рамках державної програми боротьби з корупцією. Таким чином, бланкетний характер норми стосовно Закону України «Про запобігання корупції» (а саме розділу 7 цього Закону) зумовлений їхнім системним зв'язком⁴. В Україні справді були об'єктивні підстави, які змусили законодавця не відмовлятися від криміналізації декларування недостовірної інформації під час прийняття нового антикорупційного законодавства України. Ці підстави виявилися настільки впливовими, що протидія зазначеному явищу без кримінально-правових заходів уважається неефективною. Основою антикорупційних заходів

¹ Міськів Д. М. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації за законодавством окремих зарубіжних держав. *В Львівський форум кримінальної юстиції «Кримінальна юстиція: Quo vadis?»* : збірник матеріалів науково-практичної конференції (19–20 вересня 2019 р.) / укладач І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 70.

² Полькін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 148.

³ Там само.

⁴ Там само. С. 150.

має стати законодавство, яке враховує міжнародні антикорупційні стандарти та досвід протидії корупції в зарубіжних державах. Нині в Україні розроблена й діє система заходів протидії цьому негативному суспільному явищу¹.

Як зазначає К. П. Рубан, актуальність декларування доходів і витрат осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, останнім часом не викликає сумнівів, адже в такий спосіб реалізується державна антикорупційна політика України відповідно до рекомендацій країн ЄС. Водночас міжнародні стандарти у зазначеній сфері суттєво відрізняються від прийнятих норм вітчизняного законодавства. Фактично всі міжнародні стандарти у сфері декларування майна посадових осіб зосереджені в декількох документах, з-поміж яких: Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців, Конвенція ООН проти корупції (2003), технічний коментар до конвенції 2003 року (2009) і Декларація активів для державних службовців: інструмент для попередження корупції ОЕСР (2011)².

Окрім того, автор вказує, що найважливіша норма в цьому напрямі наявна в ратифікованій Україною Конвенції ООН проти корупції (2003 рік) у ст. 8 «Кодекси поведінки державних посадових осіб», де зазначено, що кожна держава-учасниця прагне, у належних випадках і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, *inter alia* (пер. авт. зокрема), про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів стосовно їхніх функцій як державних посадових осіб³.

¹ Полькін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 152.

² Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

³ Там само.

Причому мета декларування ніяк не полягає у виявленні доходів, витрат і майна чиновників (контролі за їх майном), а пов'язана саме з виявленням конфлікту їх інтересів, який може призвести до корупції. Ідеться лише про декларування майна чиновника, але зовсім не інших осіб, зокрема членів його сім'ї¹.

Проте, незважаючи на здавалось би вагомні аргументи прихильників криміналізації декларування недостовірної інформації, опоненти цієї ідеї стверджують протилежне.

На думку деяких авторів, введення відповідальності за такі діяння до КК України є надмірним і не становить суспільної небезпечності, як того вимагає ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу. Саме тому доцільно було б залишити лише ст. 172⁶ КУпАП².

Проти декларування майна (предметів розкоші й заощаджень у готівці) є декілька головних заперечень, із якими складно не погоджуватися. По-перше, публікація інформації про такі активи становить безперечний інтерес для осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення, а отже, може спричинити небезпеку для осіб, які подають декларації. По-друге, представлені посадовою особою відомості про заощадження в готівці і про майно, що не підлягає державній реєстрації, практично не можливо перевірити на повноту і достовірність.

По-третє, посадові особи при подачі першої декларації можуть не занижувати, а завищувати суму готівкових коштів і вартість дорогого майна, щоб забезпечити собі можливість пояснення майбутніх витрат³.

Як указує С. М. Тернецький, окремо слід зазначити, що встановлення кримінальної відповідальності за «декларування

¹ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

² Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Результативність Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>

³ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

недостовірної інформації» викликає певні зауваження, оскільки наведення завідомо неправдивих відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, без настання яких-небудь суспільно небезпечних наслідків само собою не досягає рівня суспільної небезпеки, достатнього для визнання таких дій кримінально протиправними. Звільнення такої особи із займаної посади, яке може бути передбачене і без встановлення кримінальної відповідальності, є цілком адекватною та достатньою мірою відповідальності за відповідні дії¹.

Окрім того, аналіз положень ст.ст. 366², 366³ КК України, а також судової та правоохоронної практики певним чином ставлять під сумнів твердження, що особа, яка декларує недостовірну інформацію, посягає на суспільні відносини у сфері службової діяльності чи взагалі на будь-які інші суспільні відносини. Мало того, деякі депутати свого часу обстоювали позицію, що ставити перед особою обов'язок декларувати доходи та майно само собою порушує конституційне право особи на недоторканість особистого життя.

Відтак цікавими у науковому аспекті є положення, які містяться у листі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України С. В. Шевчука, щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VI зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами².

¹ Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 223.

² Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

Так, у цьому листі зазначається, що з аналізу конституційного подання вбачається, що оскаржувані положення порушують конституційні принципи верховенства права, правої визначеності, законності, заборони втручання в особисте життя та розповсюдження конфіденційної інформації, а відтак не відповідають Конституції України¹.

У конституційному поданні насамперед оскаржується обмеження права людини на особисте та сімейне життя. Автори подання обґрунтовують свою позицію положеннями ст. 32 Конституції України, у якій зазначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини².

Обмеження цього права допускається лише у виключних випадках. Таке твердження очевидне не лише з положень Конституції України, а й Рішення Конституційного Суду України від 19.10.2009 № 26-рп/2009³, а також ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁴.

¹ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

² Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про Державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України) від 19.10.2009 № 26-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026p710-09>

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Окрім того, у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про запобігання корупції» від 30.09.2015 № 5113 зазначалося, що викликає заперечення пропозиція щодо встановлення кримінальної відповідальності за «декларування недостовірної інформації» (ст. 366¹ КК – у редакції проєкту). Аргументація була така. По-перше, будь-який законопроєкт, метою якого є криміналізація нових діянь, розширення обсягу кримінальної відповідальності чи зміна передбачених законом ознак об'єктивної сторони певного кримінального правопорушення, повинен мати серйозне наукове обґрунтування. Проте, такого обґрунтування у доданих до законопроєкту документах немає. По-друге, зазначення завідомо неправдивих відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, без настання яких-небудь суспільно небезпечних наслідків само собою не досягає рівня суспільної небезпеки, достатньої для визнання таких дій злочинами. Звільнення такої особи із займаної посади, яке може бути передбачене і без встановлення кримінальної відповідальності, є цілком достатньою мірою відповідальності за відповідні дії. По-третє, опис забороненого діяння у тексті ст. 366¹ КК дає можливість для доволі серйозних зловживань, оскільки на практиці буде неможливо відмежувати надання «завідомо неправдивих» відомостей від простої арифметичної помилки, яка може бути допущена у тексті декларації. Відтак на практиці відповідна стаття, з огляду на цю обставину, або не буде застосовуватись взагалі, або ж буде застосовуватись шляхом притягнення до відповідальності за будь-яку неточність у тексті декларації, що може призвести до масових безпідставних порушень прав громадян¹.

Вищезазначене цілком відповідає і положенням нині чинних статей 366² та 366³ КК України.

Проте практика ЄСПЛ дещо інша. Так, у 2005 році Європейський суд з прав людини розглядав подібну справу «Випич

¹ Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про запобігання корупції» від 30.09.2015 № 5113. URL: <https://forbidentoforbid.org.ua/uk/visnovok-golovnogogo-naukovo-ekspertn-4>

проти Польщі» (заява № 2428/05). У своєму рішенні Європейський суд визнав необґрунтованою заяву члена місцевої ради в Республіці Польща, який стверджував, що передбачений національним законодавством обов'язок декларувати та оприлюднювати інформацію про свій особистий та своєї дружини фінансовий і майновий стан порушує ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно заявник на цій підставі відмовився подавати декларацію¹.

Європейський суд у цьому рішенні вказав, що оскаржуване втручання чітко передбачалося національним законодавством Польщі. Таке втручання без сумніву має легітимну мету «запобігання злочину», а саме корупції. Аргументував свою позицію суд тим, що, по-перше, такий обов'язок встановлено з метою забезпечення прозорості місцевого політичного процесу; по-друге, інформація, що подається у декларації, дає можливість громадськості отримати вичерпну інформацію про майновий стан службовця; по-третє, такий обов'язок є обґрунтованим із огляду на мету декларування – запобігання спробам приховати майно; по-четверте, розміщення декларації в мережі Інтернет свідчить про прозорість влади, а також робить доступ до такої інформації повним та простим².

У зазначеному листі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини вказано, що втручання в приватне життя відповідних осіб, про яке йдеться, здійснюється на підставі закону. З огляду на те, що декларування фінансового та майнового стану відповідними особами має на меті запобігання та протидію корупції, а також, зважаючи на наслідки, які завдає корупція економічному розвитку держави, вбачається, що втручання в особисте життя через обов'язок подання декларації та їх оприлюднення здійснюється в інтересах економічного добробуту. Щодо необхідності в демократичному суспільстві пропорційності такого втручання необхідно враховувати, що держава користується свободою розсуду при визначенні меж втручання. Водночас чи вийшов законодавець за межі

¹ Fourth section decision as to the admissibility of Application no. 2428/05 by Andrzej Wypych against Poland. URL: <http://echr.ketse.com/doc/2428.05-en-20051025/view/>

² Там само

такої свободи розсуду, приймаючи відповідні закони, необхідно оцінювати з урахуванням низки обставин: обсяг інформації, який підлягає декларуванню та оприлюдненню; статус осіб, які зобов'язані подавати декларацію, та характер інформації про третіх осіб, яка вноситься до декларації; добровільність перебування у правовідносинах, які вимагають декларування; роль оприлюдненої інформації для контролю громадянського суспільства та формування довіри суспільства до влади; сучасні умови, в яких перебуває держава¹.

Окрім того, суб'єкт права на конституційне подання оскаржує положення абз. 14 ч. 1 ст. 1 Закону «Про запобігання корупції» в частині формулювання «у тому числі повнолітні, батьки» та «інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі» в аспекті внесення інформації про їх майновий і фінансовий стан до декларації суб'єкта декларування, що становитиме надмірне втручання в їх право на особисте життя.

У п. 3.3 рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 № 2-рп/2012 зазначено, що, вирішуючи питання щодо конфіденційності інформації про особу, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, та членів її сім'ї, Конституційний Суд України виходить з такого, що належність інформації про фізичну особу до конфіденційної визначається в кожному конкретному випадку. Перебування особи на посаді, пов'язаній зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування, передбачає не тільки гарантії захисту прав цієї особи, а й додаткові правові обтяження. Публічний характер як самих органів – суб'єктів владних повноважень, так і їх посадових осіб вимагає оприлюднення

¹ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

певної інформації для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві¹.

Певним чином це положення підтверджується й у п. 6 Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 25.12.2008 № 1165 (1998), де вказано, що публічні особи повинні усвідомлювати, що особливий статус, який вони мають у суспільстві, у більшості випадків з власної ж волі, автоматично збільшує рівень тиску на їхню приватність².

У зазначеному листі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини вказано, що межі допустимого втручання у особисте та сімейне життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є ширшими порівняно з випадками, коли йдеться про членів їх сім'ї. Такі особи добровільно обіймають відповідні посади в державному апараті чи органах місцевого самоврядування і, таким чином, свідомо розширюють ці межі. Однак, необхідно усвідомлювати, що перебування члена сім'ї на посаді, пов'язаній з виконанням указаних функцій, неминуче призводить до розширення меж допустимого втручання й в особисте та сімейне життя члена сім'ї. Водночас перебування на відповідній посаді особи є фактором, який підсилює суспільний інтерес до інформації про майновий стан члена сім'ї суб'єкта декларування або іншої конфіденційної інформації про нього, необхідно визначити, чи задовольняє такий захід суспільний інтерес, а не просто цікавість громадськості³.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частини першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20.01.2012 № 2-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

² Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 25.12.2008 № 1165 (1998). URL: <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1165-1998-pravo-napryvatnist>

³ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

З позиції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо обсягу інформації, яка вноситься до декларації і щодо суб'єкта декларування, і щодо членів сім'ї, вбачається, що вся інформація, крім тієї, що ідентифікує особу та її зв'язок з суб'єктом декларування, стосується майнового стану та фінансових зобов'язань. Відповідно, обсяг інформації є належним та пропорційним щодо мети, яка переслідується, оскільки такий обсяг дає можливість і контролюючому органу, і суспільству знати реальний фінансовий стан відповідної посадової особи¹.

Оскаржуване визначення членів сім'ї, інформація про майновий стан яких вноситься до декларації, передбачає перелік осіб, які пов'язані сімейними зв'язками або спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки з суб'єктом декларування, проживають разом. Відповідно, йдеться про осіб, які є реально близькими до суб'єкта декларування. Отже, ризик можливості приховати майно шляхом оформлення на таких осіб є значним і реально вірогідним².

На думку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, такий висновок також підтверджує те, що законодавство не передбачає відповідальності за відмову члена сім'ї надавати суб'єкту декларування інформацію про свій майновий стан. Про таку відмову суб'єкт декларування зобов'язаний зазначити в декларації. У разі надання членом сім'ї недостовірної інформації для внесення в декларацію, відповідальність суб'єкта декларування настає тільки у разі, якщо він знав про її недостовірність і свідомо вніс її в декларацію³.

Як вказано у Листі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107,

¹ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

² Там само.

³ Там само.

необхідно зважати, що при встановленні певного виду відповідальності за порушення законодавства держава користується свободою розсуду, яка, однак, має певні межі. Чи належно скористалася держава свободою розсуду, залежить від достатніх та належних аргументів, що можуть свідчити про виправданість і пропорційність встановленого виду покарання¹.

Вирішення вказаних проблем, як це часто буває, посередині. З одного боку, справді недоторканість приватного життя є невід'ємним конституційним правом будь-якої особи і ніхто не може його порушувати, особливо держава. Проте декларування інформації не зовсім порушує право на нерозголошення особистої інформації. Адже особа, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язана вказувати інформацію про доходи та майно, а також видатки, фінансові зобов'язання та інше, які повинні бути загальнодоступними для всіх громадян, за рахунок яких, фактично, посадовець і фінансується. Тому зобов'язувати визначене коло осіб декларувати передбачену у Законі України «Про запобігання корупції» інформацію виправдано. Інше питання чи суспільні відносини, які водночас порушуються, свідчать про доцільність встановлення за таке діяння саме кримінальної відповідальності.

Слід зазначити, що цим «боротьба» Конституційного Суду України з положеннями ст. 366¹ не завершилася. Рішенням КСУ в справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020 положення цієї статті визнані такими, що не відповідають Конституції України. Як вказано у цьому Рішенні, за своєю правовою

¹ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

природою подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації хоч і свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства, однак такі діяння не здатні заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх суспільно небезпечними відповідно до вимог ст. 11 КК України. Відтак Конституційний Суд України вважає, що декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації мають бути підставою для інших видів юридичної відповідальності¹.

Законодавець із цієї ситуації вийшов, доповнивши положення КК ст.ст. 366², 366³, які фактично передбачають той самий склад кримінального правопорушення, який був визнаний неконституційним, проте проблема щодо регламентації відповідальності за такі діяння загалом залишилася невирішеною.

Мало того, наявність законодавчих помилок, відсутність системності й узгодженості у положеннях законодавчих актів різних галузей права вкотре засвідчує про доцільність гармонізації антикорупційного законодавства України.

Недарма науковці наголошують, що останнім часом український законодавець достатньо швидкими темпами реформує нормативно-правову базу нашої держави, проте ефективність її застосування бажає залишатися кращою. Так і у випадку із дієвістю статей, які передбачають відповідальність за декларування недостовірної інформації, на практиці. Є низка проблем, які нині залишаються невирішеними, що унеможлиблює реалізацію цієї правової норми. Не може бути ефективним оновлення системи декларування, якщо повністю не завершена процедура встановлення правил заповнення е-деклараций, перевірки внесених до них відомостей та встановлення відповідальності за порушення таких правил. Тому, насамперед варто стабілізувати законодавчу базу, можливо

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>

деякою мірою протестувати дієвість технічних нововведень стосовно декларування, щоб визначити недоліки її функціонування з метою якнайшвидшого їх усунення, а потім вводити цю ідею в загальнообов'язкове користування, що надасть змогу Національному агентству з питань запобігання корупції здійснювати фінансовий контроль за діяльністю державних службовців відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції»¹.

2.1.1. Предмет складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України

Діяння, передбачені ст.ст. 366² та 366³ КК України, належать до так званих предметних кримінальних правопорушень. Відтак однією з обов'язкових ознак складів цих правопорушень є предмет.

У доктрині кримінального права предмет кримінального правопорушення загалом визначають як річ матеріального світу, на яку безпосередньо спрямоване злочинне діяння. Втім, деякі дослідники слушно дещо ширше розглядають зміст цього поняття. Зумовлено це тим, що в окремих складах кримінальних правопорушень предметом є відомості, інформація, які аж ніяк не можуть належати до речей матеріального світу.

На цій підставі, на думку деяких учених, предмет кримінального правопорушення – це матеріальний предмет або нематеріальний об'єкт, що має інтелектуальну чи майнову цінність, з приводу якого або шляхом дії щодо якого вчиняється кримінальне правопорушення².

Традиційно, предметом кримінального правопорушення визнають лише речі, майно, природні блага й інші матеріальні утворення об'єктивного світу, на які безпосередньо впливає

¹ Бульба І. В. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації: проблемні аспекти. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 41–42.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2012. С. 14.

винна особа, вчиняючи кримінальне правопорушення. Водночас в умовах розвитку суспільних відносин і як наслідок правовідносин розширюється низка об'єктів кримінального правопорушення. З огляду на це, в сучасній кримінально-правовій доктрині зародилася концепція, відповідно до якої зміст предмета кримінального правопорушення певним чином трансформувався, зокрема до нього почали приєднувати й так звані «ідеальні блага», тобто предмети нематеріального світу, сприймати та досліджувати які можна лише теоретично. Так, деякі науковці вважають, що предмет кримінального правопорушення взагалі не можна розглядати як певну константу, щось незмінне та матеріально зафіксоване, нездатне до трансформації, а отже, необхідно поступово відходити від «укоріненого», виключно матеріально-речового сприйняття предмета кримінального правопорушення¹.

Проте, на думку О. С. Бондаренко, визначити «ідеальне благо» предметом кримінального правопорушення – не можливо, оскільки, по-перше, ілюзорним є механізм впливу на річ, що існує лише теоретично. По-друге, в уяві громадян та законодавця один і той самий «ідеальний предмет» кримінального правопорушення може бути представлений у діаметрально протилежних формах, мати різний зміст, що на практиці призведе до численних юридичних помилок. По-третє, визнання предметом кримінального правопорушення предметів нематеріального світу приховує в собі серйозну загрозу, тому що без суттєвих пояснень може зруйнувати інститут предмета кримінального правопорушення в кримінальному праві. Відтак поняття «недостовірна інформація» є законодавчою новелою, що потребує чіткого законодавчого тлумачення. Водночас, з огляду на ілюзорність впливу на нематеріальні речі, вона не може бути визнана предметом декларування недостовірної інформації².

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*: збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.

² Там само.

Проти такої позиції й Ю. П. Дзюба, який також указує, що визначити «ідеальне благо» предметом кримінального правопорушення – не можливо, оскільки, по-перше, ілюзорним є механізм впливу на річ, що існує лише теоретично. По-друге, в уяві громадян і законодавця один і той самий «ідеальний предмет» кримінального правопорушення може бути представлений у діаметрально протилежних формах, мати різний зміст, що на практиці призведе до численних юридичних помилок. По-третє, визнання предметом кримінального правопорушення предметів нематеріального світу приховує в собі серйозну загрозу, тому що без суттєвих пояснень може зруйнувати інститут предмета кримінального правопорушення в кримінальному праві¹.

Відтак, з огляду на зазначене, більшість дослідників предметом складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, визначають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідно, для належного дослідження цієї ознаки складів кримінальних правопорушень, передбачених цими статтями КК України, доцільно з'ясувати зміст цього поняття та його структуру.

Насамперед слід вказати, що законодавчого визначення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, немає.

Єдина хоча б якась вказівка на поняття «декларація» міститься у Рішенні НАЗК від 10.06.2016 № 3 (із змінами станом на 12.12.2019), в якому визначено, що декларація – це декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена Законом України «Про запобігання корупції»². Проте, що саме розуміти під останньою законодавець не визначив.

¹ Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Ч. 1 (14). С. 273–274.

² Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 № 3 із змінами станом на 12.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-16/print>

Поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» не можна вважати належно визначеним й у теоретичних напрацюваннях.

Загалом, як зазначалось, науковці одноставні, що предметом аналізованих кримінальних правопорушень є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції»¹.

Однак, щодо визначення змісту цього поняття є різні концептуальні підходи. Насамперед це обумовлено тим, чи слід визнавати таку декларацію різновидом офіційного документа.

Загалом більшість дослідників підтримують позиції, що декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, належить до різновиду офіційного документа.

Так, досліджуючи це питання, О. С. Бондаренко вказує, що воно є багатоаспектним. Адже передусім йому притаманні всі ознаки офіційного документа, по-друге, цей термін є інструментом антикорупційного фінансового контролю².

Тому одним із дискусійних аспектів, пов'язаним із визначенням предмета цих кримінальних правопорушень, є його належність до категорії офіційного документа.

Водночас Ю. В. Дем'ячук зазначає, що різновидом офіційного документа є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Її виокремлення в окремий предмет кримінально-правової охорони пов'язане передусім із політичною кризою, а також із євроінтеграційними вимогами, що у 2014 р. призвело до низки

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 10-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 1148; Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148.

² Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 127.

революційних реформ для України, зокрема, вкотре було оновлено антикорупційне законодавство; одним із пакету антикорупційних законів, як наголошувалося, є Закон України «Про запобігання корупції», з тексту якого очевидно, що законодавець нарешті усвідомив, що корупція є системним явищем, яке в сучасних умовах потребує комплексного підходу¹.

У зв'язку з відсутністю нормативної дефініції цього поняття, В. В. Андрієшин пропонує розуміти під ним офіційний електронний документ, який підтверджує певні юридичні факти, складається за встановленою Національним агентством формою, подається особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (суб'єктом декларування), та містить передбачені Законом зафіксовані за допомогою технічних засобів на офіційному веб-сайті Національного агентства відомості щодо суб'єкта декларування та членів його сім'ї².

Предметом кримінальних правопорушень, на думку деяких авторів, є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції». Водночас декларація, про яку йдеться у ст.ст. 366², 366³ КК, є офіційним документом в електронній формі, оскільки відповідні суб'єкти декларування заповнюють її на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції³.

На думку О. С. Бондаренко, під декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», для КК України та ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» необхідно розуміти офіційний документ, що подається: особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами,

¹ Дем'янчук Ю. В. Порівняльний аналіз протидії корупції в країнах Європейського Союзу. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2014. Т. 27 (66). № 3. С. 117.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 130.

³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 869.

які претендують на заняття чи обрання на такі посади; особами, які звільняються з цих посад, компетентному органу, у встановлені законодавством строки, на підставі яких здійснюється моніторинг способу життя декларанта та фінансова перевірка його доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру¹.

З огляду на це, доречним є з'ясування поняття офіційного документа та його ознак.

Насамперед слід зазначити, що це поняття відображено безпосередньо в положеннях КК України. Так, у примітці ст. 358 КК України вказано, що «під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити»².

Подібно визначається зміст цього поняття й теоретиками. Так, наприклад, офіційними, на думку М. І. Мельника та М. І. Хавронюка, є документи, що складаються і видаються службовими особами від імені органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності,

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 11.

² Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

які посвідчують конкретні факти й події, що мають юридичне значення, складені належно за формою і мають необхідні реквізити (штамп, печатку, номер, дату, підпис)¹.

З огляду на вказані визначення, науковцями виокремлено низку ознак, які характеризують саме той різновид документа. Як зазначає з цього приводу О. С. Бондаренко, поняття «офіційний документ» має шість основних ознак. Першою з них є зміст документа, тобто, певна юридично значима інформація. Другою – форма офіційного документа, яка може бути і традиційною, наприклад, письмовою або друкованою, і нетрадиційною – електронною. Третя ознака – це наявність певних обов'язкових реквізитів, зокрема, назви організації; назви виду документа; реєстраційного індексу документа; заголовку до тексту документа; тексту документа та підпису. Четвертою характерною ознакою поняття «офіційний документ» є наявність матеріального носія, наявності цього документа зафіксований. Матеріальні носії, як і види форм офіційного документа, можна поділити на традиційні (папір) та нетрадиційні (фото-, аудіо-, відеоплівка, карти пам'яті, магнітні диски тощо). П'ята ознака полягає в тому, що офіційний документ має певну роль: матеріальну – здатен виконувати посвідчувальну функцію, або процесуальну – здатен бути джерелом доказової інформації. Останньою характерною сутнісною ознакою досліджуваного поняття є суб'єкти, що уповноважені складати, видавати чи посвідчувати певні види документів².

З огляду на зазначене, заслуговує на підтримку позицій тих дослідників, які декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відносять до різновиду офіційного документа, адже така декларація містить юридично значущу інформацію; має відповідну електронну форму; визначені реквізити; зафіксована на матеріальному носії інформації (серверах НАЗК); має відповідну

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1146.

² Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 143–144.

роль – здатна бути джерелом доказової інформації; складати такий документ мають право лише уповноважені суб'єкти.

Водночас очевидно, що вирішення цього питання не надто складне і пов'язане із доповненням положень КК чи Закону України «Про запобігання корупції» законодавчою дефініцією, яка б чітко визначала поняття декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та її характерних знаків. Там паче, що науковцями розроблено відповідні пропозиції.

Так, щодо змісту поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», О. С. Бондаренко, з огляду на результати анкетування працівників поліції з питань предмета кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, пропонує ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» та статтю КК України щодо неправдивого декларування доповнити новим абзацом (приміткою) такого змісту: «Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – це офіційний документ, що подається: особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами, які претендують на заняття чи обрання на такі посади; особами, які звільняються з цих посад, компетентному органу, у встановлені законодавством строки, на підставі яких здійснюється моніторинг способу життя декларанта та фінансова перевірка його доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру»¹.

Окрім того, в ст. 45 Закону «Про запобігання корупції» визначено такі типи декларацій особи: 1) щорічна декларація – така декларація охоплює звітний рік (період із 01 січня до 31 грудня включно, що передує року, в якому подається декларація); 2) декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність (декларація перед звільненням) – охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 128.

поданими таким суб'єктом декларування; 3) декларація після звільнення – декларація охоплює звітний рік (період із 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація; 4) декларація кандидата на посаду – така декларація охоплює звітний рік (період із 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади, якщо інше не передбачено законодавством.

Якщо з типами декларацій, передбаченими п.п. 1, 2, 4, все видається логічним, то декларація після звільнення викликає певні заперечення. Ідеться про те, що особа після звільнення припиняє діяльність щодо виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а отже, й втрачається зв'язок між його діяльністю і його, скажімо, статками. Намагання законодавця ще протягом року контролювати таку особу не видаються вельми логічними, оскільки, якщо така особа до звільнення приховувала кошти чи майно, то вона може це продовжувати робити ще протягом певного періоду. Вже після закінчення цього терміну нічого не заважатиме їй витратити раніше приховувані кошти чи перереєструвати на себе приховуване майно.

Дослідження судової практики за 2017–2020 рр. щодо аналізованого кримінального правопорушення, адже такі діяння передбачались однією статтею, засвідчило, що у 147 вироках предметом кримінального правопорушення були: а) щорічна декларація – у 80 вироках; б) декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність (декларація перед звільненням), – у 20 вироках; в) декларація після звільнення – в 19 вироках; г) щорічна і декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність (декларація перед звільненням), – у 14 вироках; г) щорічна і декларація після звільнення – в 1 вироку; д) декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність, і декларація після звільнення – у 10 вироках; е) всі три вищеназвані види декларації – у 2 вироках; є) декларація кандидата на посаду, щорічна і декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність, – в 1 вироку (Додаток 1).

Інший аспект, який потребує з'ясування, пов'язаний із визначенням змістовного наповнення предмета цих кримінальних правопорушень та визначення того, які саме відомості

можуть утворювати склад аналізованих кримінальних правопорушень.

Як зазначають науковці, аналіз змісту поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», необхідно здійснювати, опираючись на її основні елементи, викладені на бланку декларації. Чинний антикорупційний закон суттєво новелізував структуру та зміст цих елементів, що допоможе їх сприйняттю суб'єктом декларування, оскільки зменшить обсяг інформації загального характеру, натомість елементи, що стосуються доходів та витрат, викладатимуться більш конкретизовано¹.

У цьому разі відповідь видається простою, адже ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» визначає інформацію, яка вказується в декларації.

Так, положення цієї статті (у редакції зі змінами станом на грудень 2020 року) та бланк декларації на сайті НАЗК окреслюють види інформації, які зазначаються.

Відтак у декларації вказуються відомості про:

1) прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, серію та номер паспорта громадянина України, унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі суб'єкта декларування та членів його сім'ї, зареєстроване місце їх проживання, а також місце фактичного проживання або поштову адресу, на яку суб'єкту декларування Національним агентством може бути надіслано кореспонденцію, місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займану посаду або посаду, на яку претендує, та категорію посади (якщо така є) суб'єкта декларування, у тому числі належність до службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, а також належність до національних публічних діячів відповідно до Закону України «Про запобігання

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 128–129.

та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Водночас законодавство визначає, що військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу не вказують відомості про місце роботи (проходження служби) або місце майбутньої роботи (проходження служби), займаю посаду; особи, зазначені у підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, – також відомості про назву конкурсної чи дисциплінарної комісії, до складу якої вони входять (входили);

2) об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право.

Такі відомості охоплюють:

а) дані щодо виду, характеристики майна, місцезнаходження, дату набуття майна у власність, оренду або інше право користування, вартість майна на дату набуття його у власність, володіння або користування;

б) у разі якщо нерухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо нерухоме майно перебуває в оренді або на іншому праві користування, про власника такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

2¹) об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти, не прийняті в експлуатацію або право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку, які:

а) належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності відповідно до Цивільного кодексу України;

б) розташовані на земельних ділянках, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної

власності, включаючи спільну власність, або передані їм в оренду чи на іншому праві користування, незалежно від правових підстав набуття такого права;

в) повністю або частково побудовані з матеріалів чи за кошти суб'єкта декларування або членів його сім'ї.

Такі відомості включають:

а) інформацію про місцезнаходження об'єкта;

б) інформацію про власника або користувача земельної ділянки, на якій здійснюється будівництво об'єкта;

в) якщо об'єкт перебуває у спільній власності – про всіх його співвласників зазначаються відомості, передбачені пунктом 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

3) цінне рухоме майно, вартість якого перевищує 100 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, що належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, у тому числі спільної власності, або перебуває в її володінні або користуванні незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуто таке право.

Такі відомості включають:

а) дані щодо виду майна, характеристики майна, дату набуття його у власність, володіння або користування, вартість майна на дату його набуття у власність, володіння або користування;

б) дані щодо транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, а також щодо їх марки та моделі, року випуску, ідентифікаційного номера (за наявності). Відомості про транспортні засоби та інші самохідні машини і механізми зазначаються незалежно від їх вартості;

в) у разі якщо рухоме майно перебуває у спільній власності, про усіх співвласників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо рухоме майно перебуває у володінні або користуванні, про власників такого майна також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої

цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Окрім того, у примітці визначено, що декларування цінного рухомого майна, зазначеного у цьому пункті (крім транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів), права на яке набуті до подання суб'єктом декларування першої декларації відповідно до вимог цього Закону, здійснюється з обов'язковим зазначенням інформації про набуття такого майна до початку періоду здійснення діяльності із виконання функцій держави або місцевого самоврядування або у такий період. При цьому зазначення даних щодо його вартості та дати набуття у власність, володіння або користування не є обов'язковим;

4) цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із відображенням відомостей стосовно виду цінного папера, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів. У разі якщо цінні папери передані в управління іншій особі, щодо цієї особи також вказуються відомості, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

5) інші корпоративні права, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із зазначенням найменування кожного суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми, коду Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні;

5¹) юридичні особи, трасти або інші подібні правові утворення, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї;

6) нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, у тому числі об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, криптовалюти. Закон окрім того вказує, що до відомостей щодо нематеріальних активів включаються дані про вид

та характеристики таких активів, вартість активів на момент виникнення права власності, а також про дату виникнення права на них;

7) отримані доходи суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, гонорари, дивіденди, проценти, роялті, страхові виплати, благодійна допомога, пенсія, доходи від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, подарунки та інші доходи.

Такі відомості включають дані про вид доходу, джерело доходу та його розмір. Відомості щодо подарунка зазначаються лише у разі, якщо його вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, а для подарунків у вигляді грошових коштів – якщо розмір таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

8) наявні у суб'єкта декларування або членів його сім'ї грошові активи, у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках або які зберігаються у банку, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам, а також активи у дорогоцінних (банківських) металах. Відомості щодо грошових активів включають дані про вид, розмір та валюту активу, а також найменування та код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України установи, в якій відкриті відповідні рахунки або до якої зроблені відповідні внески. Не підлягають декларуванню наявні грошові активи (у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам) та активи у дорогоцінних (банківських) металах, сукупна вартість яких не перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року;

8¹) банківські та інші фінансові установи, у тому числі за кордоном, у яких у суб'єкта декларування або членів його сім'ї відкриті рахунки (незалежно від типу рахунку, а також рахунки, відкриті третіми особами на ім'я суб'єкта декларування

або членів його сім'ї) або зберігаються кошти, інше майно. Такі відомості включають дані про тип та номер рахунку, дані про банківську або іншу фінансову установу, осіб, які мають право розпоряджатися таким рахунком або мають доступ до індивідуального банківського сейфа, осіб, які відкрили рахунок на ім'я суб'єкта декларування або членів його сім'ї;

9) фінансові зобов'язання суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі отримані кредити, позики, зобов'язання за договорами лізингу, розмір сплачених коштів у рахунок основної суми позики (кредиту) та процентів за позикою (кредитом), залишок позики (кредиту) станом на кінець звітного періоду, зобов'язання за договорами страхування та недержавного пенсійного забезпечення. Відомості щодо фінансових зобов'язань включають дані про вид зобов'язання, його розмір, валюту зобов'язання, інформацію про особу, стосовно якої виникли такі зобов'язання, відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, та дату виникнення зобов'язання. Такі відомості зазначаються лише у разі, якщо розмір зобов'язання перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року.

У Законі визначено, що у разі якщо предметом правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання є нерухоме або рухоме майно, в декларації зазначаються вид майна, його місцезнаходження, вартість та інформація про власника майна відповідно до пункту 1 частини першої цієї статті або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. У разі якщо засобом забезпечення отриманого зобов'язання є порука, в декларації має бути вказано інформацію про поручителя, зазначену у пункті 1 частини першої цієї статті, або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

10) видатки, а також будь-які інші правочини, вчинені у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає або припиняється право власності, володіння

чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання, які зазначені в пунктах 2–9 частини першої цієї статті.

Такі відомості зазначаються у разі, якщо розмір відповідного видатку перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року; до таких відомостей включаються дані про вид правочину, його предмет. На письмовий запит Національного агентства суб'єкт декларування надає інформацію щодо найменування контрагента;

11) посаду чи роботу, що виконується або виконувалася за сумісництвом: дані про займану посаду чи роботу (оплачувану чи ні), що виконується за договором (контрактом), найменування юридичної чи фізичної особи, в якій (яких) особа працює або працювала за сумісництвом, із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи із зазначенням її реєстраційного номера облікової картки платника податків;

12) входження суб'єкта декларування до керівних, ревізійних чи наглядових органів громадських об'єднань, благодійних організацій, саморегулювальних чи самоврядних професійних об'єднань, членство в таких об'єднаннях (організаціях) із зазначенням назви відповідних об'єднань (організацій) та їх коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців¹.

Водночас потрібно мати на увазі, що Закон України «Про запобігання корупції» визначає певні умови щодо окремих пунктів. Так, дані про об'єкт декларування, що перебував у володінні або користуванні суб'єкта декларування або членів його сім'ї, зазначаються в декларації, якщо такий об'єкт перебував у володінні або користуванні станом на останній день звітного періоду або протягом не менше половини днів протягом звітного періоду².

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

² Там само.

Окрім того, у декларації зазначаються також відомості про об'єкти декларування, передбачені пунктами 2–8 частини першої цієї статті, що є об'єктами права власності третьої особи, якщо суб'єкт декларування або член його сім'ї отримує чи має право на отримання доходу від такого об'єкта або може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти щодо такого об'єкта дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ним¹.

Відомості, передбачені цією частиною, не зазначаються в декларації, якщо відповідні об'єкти належать на праві власності юридичній особі, зазначеній у пункті 5¹ частини першої цієї статті, та їх головним призначенням є використання у господарській діяльності такої юридичної особи (промислове обладнання, спеціальна техніка тощо)².

Закон встановлює, що відображення доходів і видатків суб'єктів декларування здійснюється у грошовій одиниці України. Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, передбачених частиною першою цієї статті, зазначається у грошовій одиниці України на момент їх набуття у власність або останньої грошової оцінки. Вартість майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у володінні чи користуванні суб'єкта декларування, зазначається у випадку, якщо вона відома суб'єкту декларування або повинна була стати відомою внаслідок вчинення відповідного правочину. При цьому доходи/видатки, одержані/здійснені в іноземній валюті, з метою відображення у декларації перераховуються в грошовій одиниці України за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, що діяв на дату одержання доходів/здійснення видатків. Щодо доходів/видатків, одержаних/здійснених за кордоном, зазначається держава, в якій їх було одержано/здійснено³.

Аналізуючи вказані положення, деякі науковці зазначають, що всі елементи декларації можна об'єднати в чотири великі групи. Перша з них – загальні дані (базові персональні

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

² Там само.

³ Там само.

дані суб'єкта декларування та членів його сім'ї, а також відомості про місце роботи (основне, сумісництво та суміщення) та місце проживання) (елементи декларації 1, 11). Друга – відомості про майно та доходи, тобто інформація про нерухоме майно, зокрема об'єкти незавершеного будівництва, інформація про цінне рухоме майно, цінні папери, заробітну плату, пенсію, гонорари, роялті, дивіденди, страхові виплати, благодійну допомогу, подарунки тощо (елементи декларації 2, 3, 4, 6, 7, 8). До третьої належать відомості про витрати та зобов'язання фінансового характеру (елементи декларації 9, 10). І остання група передбачає фіксацію відомостей про корпоративні права (елементи декларації 5, 12)¹.

Водночас слід мати на увазі, що не будь-які відомості можуть утворювати склад аналізованих кримінальних правопорушень, а саме правопорушення, пов'язаного із поданням недостовірних відомостей (ст. 366² КК України). Це обумовлено тим, що законодавець настання відповідальності за це діяння пов'язує із визначеною сумою. Як зазначено в диспозиції ст. 366² КК України, кримінальна відповідальність за цією статтею наставатиме у разі, якщо відомості, подані у декларації, відрізняються від достовірних на суму від 500 до 4000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Відповідно, предметом цього складу кримінального правопорушення можуть бути лише ті відомості, які мають грошовий вираз. Відтак, якщо суб'єкт декларування зазначить, наприклад, неправдиві відомості про місце роботи, посаду, участь у громадських організаціях тощо, такі дії не зумовлюватимуть настання кримінальної і навіть адміністративної відповідальності².

З огляду на зазначене, встановлено, що склад цього кримінального правопорушення може утворювати лише інформація, яка вказується у розділах 3–8, 10 (у разі, якщо

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 145.

² Міськів Д. М. Предмет декларування недостовірної інформації: окремі проблемні аспекти. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 29 травня 2020 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 113.

нематеріальні активи можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті), 11–14 декларації.

Аналіз судової практики засвідчив, що зі 147 вироків, які розміщено в Єдиному реєстрі судових рішень лише 9 пов'язані з поданням недостовірних відомостей. У вказаних вироків особа підлягала кримінальній відповідальності за неправдиве подання відомостей (з урахуванням того, що в окремих вироків особа повідомляла декілька різних видів неправдивої інформації) про: а) об'єкти нерухомості – у 4 вироків; б) наявні транспортні засоби – у 2 вироків; в) наявні фінансові зобов'язання – у 2 вироків; г) наявні корпоративні права – у 4 вироків; г) юридичних осіб, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї – у 3 вироків; д) отримані доходи – у 2 вироків; е) наявні видатки та правочини – в 1 вирокі (Додаток 2).

Окрім того, важливим аспектом такої інформації є те, що вона має бути недостовірною, тобто такою, що не відповідає дійсності.

Хоча положення КК не містять дефініції «недостовірна інформація», однак її зміст на належному рівні визначено теоретиками.

Як зазначають М. І. Мельник і М. І. Хавронюк, відомості у декларації слід вважати недостовірними, якщо вони не відповідають дійсності (наприклад, не надано інформації про цінні папери, занижено вартість об'єкта нерухомості, вказані кредити чи позики, які особа насправді не одержувала тощо)¹.

На думку О. С. Бондаренко, недостовірною інформацією в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, необхідно вважати будь-які розбіжності доходів і витрат суб'єкта декларування (достатність офіційно отриманих доходів для придбання та/або утримання майна; неправдиві відомості щодо наявності та/або доходів від нерухомого майна, рухомого майна, корпоративних прав, нематеріальних активів, будь-яких інших доходів)².

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148.

² Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 183.

Інші вчені натомість наголошують, що це поняття – оціночне. Крім того, незрозумілим є вживання законодавцем у назві статті КК України поняття «недостовірна інформація», а в тексті цієї статті поняття «недостовірні відомості». Звичайно, з огляду на законодавче визначення інформації, згідно з яким інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, напевно, нормотворець оперує ними як синонімами¹. Водночас ми вважаємо, що доцільніше було б вживати наскрізні поняття.

Недостовірність полягає в повідомленні перекручених відомостей у декларації про наявні об'єкти оподаткування або в замовчуванні інформації про їх наявність, коли таке замовчування свідчить не тільки про неповноту інформації, а й про її хибність, що має місце, наприклад, при неповідомленні всіх банківських рахунків декларанта. Відомості є основною істотною ознакою інформації (значення змісту декларації), а інформація є відомостями – закріплена у декларації інформація про майновий стан службової (посадової) особи, яка є нічим іншим як відомостями.

Вбачається, що недостовірною інформацією в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, необхідно вважати розбіжності доходів і витрат суб'єкта декларування (достатність офіційно отриманих доходів для придбання та/або утримання майна; неправдиві відомості щодо наявності та/або доходів від нерухомого майна, рухомого майна, корпоративних прав, нематеріальних активів, будь-яких інших доходів), вартість яких відрізняється від достовірних на суму понад 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Водночас очевидно, що недостовірність безпосередньо пов'язана із суб'єктивною стороною складу цього кримінального правопорушення, що спричиняє неабиякі складнощі у процесі доказування.

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.

У підтримку цієї тези деякі автори зазначають, що на практиці доволі складно відмежувати недостовірність від звичайної описки чи арифметичної помилки в антикорупційній декларації, що, своєю чергою, може стати базисом для зловживань із боку органів фіскального контролю, антикорупційного запобігання і досудового розслідування та неминуче призведе до порушення прав громадян¹.

Попри уже вказані проблеми, у визначенні предмета кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, слід зазначити, що у теорії кримінального права, як і у практиці застосування положень цієї статті, наявні й інші дискусійні моменти.

Так, аналізуючи положення цієї статті, К. О. Черевко робить такі висновки: по-перше, доволі складною вважається кваліфікація цих діянь в розумінні, чи є електронна декларація офіційним документом. Поняття «офіційний документ» закріплене в ст. 358 КК України, але з нього не зрозуміло, чи охоплює воно поняття «електронна декларація»; по-друге, складним доказовим фактом, навіть після впровадження системи подачі і оприлюднення декларацій, є умисний характер діяння суб'єкта кримінального правопорушення, оскільки завжди є можливість у певний термін заявити про помилку. Також залишається можливість оскаржити і факт перебування майна в користуванні або власності особи; по-третє, від електронного декларування без загрози кримінальної відповідальності можна буде приховати лише об'єкти незначної вартості. Дорогі об'єкти приховувати буде ризиковано та проблематично; по-четверте, відкритим і неврегульованим є питання оцінки майна декларанта. Відтак це безпосередньо впливатиме на питання кваліфікації та розмежування від адміністративного правопорушення².

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*: збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.

² Черевко К. О. Е-декларування в Україні: основні питання. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*: збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 203–204.

Перша із зазначених проблем уже відображена у цій роботі вище і вирішена на користь визнання декларації особи уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, різновидом офіційного документа. Друга проблема насправді має місце і буде розглянута в наступних підрозділах цієї роботи, які будуть присвячені суб'єктивним ознакам цих складів кримінальних правопорушень.

Щодо третьої проблеми, не все так однозначно. Звісно, приховати майно, дохід тощо невеликої вартості справді значно легше, однак практика засвідчує, що це в деяких випадках можливо зробити з майном чи доходом, які мають значно більший розмір.

Щодо оцінки майна, справді є питання, оскільки формулювання, яке використано у статті «якщо такі відомості відрізняються від достовірних», є не вельми вдалим.

На цьому аспекті наголошує О. О. Дудоров, який указує, що формулювання, наведене в абз. 2 примітки ст. 172⁶ КУпАП («стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість...»), є не зовсім вдалим, оскільки створює враження, що відповідний мінімальний поріг застосовується до кожного об'єкта в декларації окремо. Тому рекомендується, щоб адміністративна відповідальність наставала тоді, коли загальна розбіжність між задекларованою та реальною вартістю всього майна, вказаного в декларації, перевищувала певний показник. Також це законодавче формулювання залишає відкритим питання, до якої відповідальності (адміністративної чи кримінальної) має притягуватись особа у зв'язку з декларуванням недостовірної інформації, якщо вона стосується об'єкта, який не має грошової вартості (наприклад, про неоплачувану роботу або посаду в наглядовому органі). Крім того, словосполучення «якщо такі відомості відрізняються від достовірних» доцільно замінити формулюванням «якщо задекларована вартість є нижчою за реальну». Бо зазвичай немає жодних проблем, якщо суб'єкт у декларації оцінить вартість свого майна вище, ніж вона є насправді¹.

¹ Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані корупцією (статті 172-4, 172-9 КУпАП). Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/1724-1729> С. 144.

Проблема полягає у тому, що декларант, який, наприклад, придбав майно за домовленістю з продавцем, може у договорі купівлі-продажу вказати ціну, яка є значно меншою за ринкову. З іншого боку, майно може бути в такому стані чи з таким дефектом, який вартість цього майна насправді значно зменшує порівняно з ринковою ціною.

Відтак вартість майна можливо визначати на підставі середньо ринкової вартості майна, враховуючи його особливості, й виключно на підставі експертної оцінки.

Окрім зазначеного, слід наголосити ще й на інших аспектах, які пов'язані із предметом цих кримінальних правопорушень.

Насамперед слід вказати на певні дискусійні аспекти стосовно того, що саме є предметом аналізованих кримінальних правопорушень – декларація чи відомості, які в ній містяться. В цьому аспекті справді є дилема, оскільки декларація не повною мірою підпадає під ознаки «речі матеріального світу».

У зазначеному рішенні НАЗК указано, що декларація заповнюється та подається особисто суб'єктом декларування шляхом заповнення відповідної електронної форми у власному персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування у Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Паперова копія декларації не подається².

З огляду на це, належність декларації до речей матеріального світу викликає сумніви. З одного боку, електронний вигляд декларації теж певним чином свідчить про відповідне матеріальне закріплення, нехай у цифровій формі, з іншого, теорія кримінального права, як зазначалося, до предмета кримінального правопорушення відносить й окремі нематеріальні об'єкти.

Відповідно, декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідає ознакам предмета складу кримінального правопорушення. Інше питання у цьому аспекті необхідно ставити щодо того,

¹ Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 № 3 із змінами станом на 12.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-16/print>

чи безпосередньо декларація є предметом складу кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, чи інформація, яка у ній подається.

Як видається, визнати відомості, що подаються у декларації, предметом кримінального правопорушення можна, адже саме на них безпосередньо спрямовано кримінально протиправне діяння. Таке припущення можна пояснити тим, що схожа позиція простежується й у інших складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на окремі різновиди відомостей чи інформації. Так, приміром, предметом складу правопорушення, передбаченого ст. 111 у формі шпигунства, ст. 114 та ст. 328 КК України, є відомості, що містять державну таємницю. Водночас розголосити такі відомості можна й шляхом передачі документа, що містить державну таємницю іншій особі чи просто надання можливості ознайомитися з його змістом. Незважаючи на це, предметом такого злочину все одно вважатимуться відомості, що містять державну таємницю, а не документ.

Окрім того, теоретично обґрунтувати таку позицію можна ще й тим, що при умисному неподанні декларації остання не може бути предметом цього кримінального правопорушення, оскільки таке діяння на неї безпосередньо не спрямоване. Сама декларація вже наявна на веб-сторінці в особистому кабінеті декларанта, а суспільну небезпеку утворює факт невнесення відповідних відомостей до неї. Особа у цьому разі приховує не декларацію безпосередньо, а відомості, які б мали бути зазначені у ній.

У цьому аспекті О. С. Бондаренко зазначає, що недостовір-на інформація є законодавчою новелою, що потребує чіткого законодавчого тлумачення. Водночас, з огляду на ілюзорність впливу на нематеріальні речі, вона не може бути визна-на предметом декларування недостовірної інформації¹.

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*: збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.

Відповідно, зважаючи на ту обставину, що вирішення цієї дилеми немає істотного практичного навантаження, розглянемо позицію, що предметом цих правопорушень є декларація.

Окрім зазначеного, серед науковців безспідставно вказується на порушенні системності при визначенні одиниці виміру межі настання кримінальної відповідальності у ст. 366² КК України. Йдеться про те, що законодавець у складі цього кримінального правопорушення з невідомих причин використав не традиційну для цієї галузі законодавства одиницю – неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а прожитковий мінімум для працездатних осіб.

Відтак слушно видається думка вчених, що при оцінці предмета неправдивого декларування слід використовувати таку розрахункову одиницю, як неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а не розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, як у чинній редакції статті¹.

Так, деякі автори зазначають, що, зважаючи на важливість єдності термінології при конструюванні норм КК України, залишається незрозумілою позиція законодавця щодо прив'язки розміру предмета декларування недостовірної інформації до категорії Бюджетного кодексу України «прожитковий мінімум для працездатної особи», тоді як у КК України застосовується категорія «неоподатковуваний мінімум доходів громадян». Тому, задля дотримання основних принципів криміналізації та однакового застосування положень законодавства, науковці пропонують внести відповідні зміни до КК України².

Також щодо предмета цього кримінального правопорушення у наукових публікаціях вказується на недоліки у визначенні межі між кримінальною та адміністративною відповідальністю.

Як зазначає О. Ф. Пасека, дискусійною є межа між адміністративною та кримінальною відповідальністю щодо декларування недостовірної інформації. Загалом підхід, за якого

¹ Гузоватий О. І., Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро : Дніпропетровський держ. унт. внутр. справ, 2018. С. 209.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 130.

межа між різними видами юридичної відповідальності зумовлена виключно одним прожитковим мінімумом для працездатних осіб, є не вельми виправданим. Адже у разі подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (за чинною редакцією статті від 100 до 500) наставатиме адміністративна відповідальність, а якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб – кримінальна (нині понад 500). Звісно така ситуація, зазначає автор, є характерною й при розмежуванні інших складів адміністративних та кримінальних правопорушень, однак, із огляду на те, що максимальний розмір шкоди чи незаконно одержаного доходу в адміністративному праві, який, своєю чергою, у багатьох випадках є мінімальним для настання кримінальної відповідальності, нічим не обґрунтований, такий критерій навряд мав би бути визначальним для розмежування деліктів різної категорії¹.

Окрім того, на думку деяких дослідників, така межа є дещо завищеною. Як зазначають О. І. Гузоватий та О. О. Титаренко, відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, повинна наставати у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму в 100 і більше разів неоподаткованого мінімуму доходів громадян². Водночас слід внести відповідні корективи до примітки ст. 172⁶ КУпАП, встановивши межі невідповідності відомостей, зазначених у декларації суб'єкта, від достовірних від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян³. Водночас рішення

¹ Пасека О. Ф. Проблемні аспекти адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права* : збірник наукових праць з економічних та юридичних наук. 2019. Вип. 23. С. 186.

² Гузоватий О. І., Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро : Дніпропетровський держ. унт. внутр. справ, 2018. С. 203.

³ Там само. С. 209.

законодавця було діаметрально протилежним. Останні зміни до КК та КУпАП навпаки цю межу значно збільшили.

Із-поміж науковців висловлюються міркування й щодо корегування предмета вказаного правопорушення.

Так, проти декларування майна (предметів розкоші й заощаджень у готівці) висувають декілька основних заперечень. По-перше, публікація інформації про такі активи становить безперечний інтерес для зловмисників, а отже, може спричинити небезпеку для осіб, які подають декларації. По-друге, подані посадовою особою відомості про заощадження в готівці і про майно, що не підлягає державній реєстрації, майже не можливо перевірити на повноту і достовірність. По-третє, посадові особи при поданні першої декларації можуть не занижувати, а завищувати суму готівкових коштів і вартість дорогого майна, щоб забезпечити собі можливість пояснення майбутніх витрат¹.

З огляду на зазначене, виникає цілком логічне питання, чи є ст. 366² спеціальною щодо статей 358 та 366 КК України. Якщо дискусію стосовно належності декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можна вважати вирішеною, то, видається, що так. Спеціальною така норма буде з урахуванням звуження предмета кримінального правопорушення, оскільки ним буде не будь-який офіційний документ, а лише декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також обов'язкова умова для такої форми, як подання завідомо недостовірних відомостей, за якою реальна вартість майна не відповідає задекларованій на суму, яка перевищує 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Проблема полягає у тому, що ст. 366 КК України, на відміну від ст. 366² КК України та ст. 172⁶ КУпАП, не визначає жодних мінімальних меж для настання відповідальності. Наявність або відсутність істотної шкоди чи створення загрози

¹ Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>

її спричинення вирішується в кожному конкретному випадку на підставі оцінювання всіх обставин справи. Водночас у ст. 172⁶ КУпАП мінімальна межа відповідальності – 100 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (у 2021 році – це 227 000 грн; у 2022 році – це 248 100 грн), а у ст. 366² КК України – аж 500 (у 2021 році – 1 135 000 грн; у 2022 році – 1 240 500 грн). Водночас, якщо особа вносить неправдиві відомості, які не мають грошової оцінки (місце роботи, проживання тощо), склади і адміністративного (ст. 172⁶ КУпАП), і кримінального правопорушення (ст. 366² КК України) відсутні.

З огляду на це, можна стверджувати, що у разі внесення неправдивих відомостей, які відрізняються від достовірних на суму меншу 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, діяння не містить ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366² КК України, проте містить ознаки службового підроблення (ст. 366 КК України), оскільки, як зазначалось, у цьому складі кримінального правопорушення жодної мінімальної суми для настання кримінальної відповідальності не визначено. За таких обставин, як видається, виникає конкуренція й між ст. 366 КК України та ст. 172⁶ КУпАП, яка згідно з положеннями адміністративного законодавства вирішується на користь першого із зазначених деліктів.

Відповідно, виникає питання про доцільність встановлення в КК України відповідальності за декларування недостовірної інформації в окремій нормі.

Відтак видається, що умисне декларування недостовірної інформації має підпадати під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України (у формі внесення в офіційний документ завідомо недостовірних відомостей), відповідно, таку форму об'єктивної сторони зі складу правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП та ст. 366² КК України, доцільно виключити.

2.2. Об'єктивна сторона складів декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування

Об'єктивна сторона є, мабуть, найінформативнішим елементом будь-якого складу кримінального правопорушення, оскільки саме вона описує суспільно небезпечне діяння, відображає зовнішню його сторону.

Відтак науковці зазначають, що специфіка кожного складу кримінального правопорушення виражена здебільшого в об'єктивній стороні і що саме у цьому елементі складу кримінального правопорушення найчастіше проходить межа, яка відрізняє одне правопорушення від іншого.

Теоретики щодо визначення змісту цього елемента складу кримінального правопорушення висловлюють такі міркування. Так, на думку одних учених, суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це зовнішній акт кримінально протиправного діяння, що відбувається в певних умовах місця, часу й обстановки. Інші це поняття визначають як зовнішній акт кримінально протиправного діяння (дія і бездіяльність), вчиненого у певний спосіб у конкретних умовах місця, часу й обстановки, іноді зі застосуванням знарядь або інших засобів, що тягне в матеріальних складах шкідливі наслідки. Натомість, на думку третіх, – це сукупність передбачених законом про кримінальну відповідальність ознак, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння, що посягає на об'єкт кримінально-правової охорони, а також об'єктивні умови цього посягання.

У доктрині кримінального права превалює міркування, що визначення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення як зовнішнього вираження злочину характеризується такими ознаками, як: суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину¹.

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2012. С. 14; Кримінальне право України. Загальна частина :

Залежно від конструкції складу кримінального правопорушення, в теорії кримінального права розмежовують кримінальні правопорушення з матеріальним, формальним та усіченим складом.

З огляду на це, об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, виражається у: 1) внесенні суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції» (ст. 366²); 2) умисному неподанні суб'єктом декларування зазначеної декларації (ст. 366³). Водночас кримінальне законодавство не передбачає як обов'язкової умови настання суспільно небезпечних наслідків¹.

Досліджуючи цей елемент складу кримінального правопорушення, І. І. Митрофанов зазначає, що закон не пов'язує ці діяння з будь-якими наслідками, оскільки при декларуванні недостовірної інформації вони є незначними з погляду КК, і значення їх стосовно суспільно небезпечного діяння мінімальне. Кримінально протиправні наслідки перебувають ніби за межами складу правопорушення².

підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. К.; Х. : Юрінком Інтер-Право, 2001. С. 103; Матишевський П. С. Кримінальне право України : Загальна частина. Київ : А.С.К., 2001. С. 106; Коржанський М. Й. Уголовне право України. Частина загальна. Київ : Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. С. 150; Кримінальне право України. Загальна частина / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. В. Бенківський та ін. Київ : Юрінком Інтер, 1997. С. 133; Бантишев О. Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації) : монографія. Київ : Вид-во НА СБ України, 2004. С. 43.

¹ Міськів Д. М. Аналіз ознак об'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації. *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. Вип. 3 (9). С. 120.

² Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

Водночас науковці наголошують, що з об'єктивної сторони декларування недостовірної інформації може полягати у дії (подання завідомо недостовірних відомостей у декларації), а неподання зазначеної декларації у бездіяльності¹.

Відповідно, об'єктивна сторона першого складу кримінального правопорушення (ст. 366²) виражається у внесенні суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції».

У цьому разі слід мати на увазі, що процес подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, регламентується Законом України «Про запобігання корупції».

Тому для правильного розуміння змісту об'єктивної сторони складу аналізованого злочину потрібно розглянути вказані положення.

Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, безпосередньо регламентовано ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції». Так, у ч. 1 цієї статті вказано, що особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством².

У роз'ясненнях щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю, затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.02.2021

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 872.

² Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

№ 1, зазначається, що щорічна декларація подається у період із 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком. Така декларація охоплює звітний рік (період із 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року¹.

Окрім того, цей Закон також зобов'язує осіб, зазначених пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, неохоплений раніше поданими деклараціями.

Відповідно до Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, така декларація подається не пізніше двадцяти робочих днів з дня припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншої діяльності, і охоплює період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду. Останнім днем такого періоду є день припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншої діяльності, зазначеної у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Під раніше поданими деклараціями розуміються декларації, що були подані до Реєстру відповідно до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»².

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2,

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.02.2021 № 1. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>

² Там само.

пункті 5 частини першої статті 3, зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частинною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Також законодавством визначено, що особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, та особа, зазначена у пункті 4 частини першої статті 3 цього Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду, подає в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функції держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Особи, зазначені у пункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі входження до складу конкурсної комісії, утвореної відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідної громадської ради, ради громадського контролю, утвореної при державних органах, – протягом десяти календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу відповідно конкурсної комісії, Громадської ради доброчесності, громадської ради, ради громадського контролю.

Особи, зазначені в абзацах четвертому та п'ятому пункту 5 частини першої статті 3 цього Закону, подають в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у разі зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління відповідного громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства – протягом десяти календарних днів після зайняття посади керівника або входження (обрання, призначення) до складу вищого органу управління, інших органів управління громадського об'єднання, іншого непідприємницького товариства.

Окрім того, Закон у разі виявлення помилок у вже поданій декларації дає можливість суб'єкту декларування їх виправити. Так, у ч. 4 ст. 45 Закону «Про запобігання корупції» вказано, що упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію.

Щодо цього у роз'ясненнях НАЗК зазначено, що згідно з частиною четвертою статті 45 Закону, суб'єкт декларування має право подати, за власною ініціативою, виправлену версію своєї декларації упродовж семи календарних днів після дня подання відповідної декларації. Для цього немає необхідності звертатися до Національного агентства. Для подання виправленої декларації слід натиснути на кнопку «Подати виправлену декларацію», яка є видимою впродовж відповідного строку у персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування у полі поданої декларації. Водночас суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію впродовж семи днів лише один раз¹.

При цьому в роз'ясненнях наголошується, що у суб'єкта декларування немає можливості подати виправлену декларацію за власною ініціативою після спливу семиденного строку². В разі виявлення суб'єктом декларування у поданій декларації недостовірних відомостей після семиденного строку суб'єкт декларування може звернутися до Національного агентства через персональний електронний кабінет, деталізовано описати виявлені неточності або помилки. Відповідна інформація буде врахована Національним агентством у разі проведення повної перевірки (перевірки) декларації відповідного суб'єкта декларування³.

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.02.2021 № 1. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>

² Там само.

³ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 № 3 зі змінами станом на 02.02.2018. URL: <https://nazk.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-zapovnennya-elektronnyh-deklaracij>

Окрім того, законодавством встановлено, що у разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

Після подання декларації вони включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством. Національне агентство забезпечує відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства.

Доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства надається шляхом можливості перегляду, копіювання та роздрукування інформації, а також у вигляді набору даних (електронного документа), організованого у форматі, що дає змогу його автоматизоване оброблення електронними засобами (машинозчитування) з метою повторного використання.

Інформація про особу в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігається впродовж всього часу виконання цією особою функцій держави або місцевого самоврядування, а також упродовж п'яти років після припинення виконання нею зазначених функцій, окрім останньої декларації, поданої особою, яка зберігається безстроково.

Відповідно, законодавством України чітко визначено, хто, у який строк і як повинен подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. При цьому такі відомості мають відповідати дійсності, а отже, відображати реальні показники, які мають бути відображені в декларації.

У наукових публікаціях зміст об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366² КК України, розкривається так.

На думку деяких науковців, подання завідомо недостовірних відомостей у декларації – це внесення суб'єктом

декларування неправдивої (невідповідної, такої, що повністю або частково не відповідає дійсності) інформації та подальше її розміщення на офіційному веб-сайті Національного агентства (за цих умов, на погляд науковців, ідеться про специфічну форму службового підроблення)¹.

Інші дослідники вказують, що подання завідомо недостовірних відомостей означає те, що особа усвідомлює, що інформація, яка вноситься нею до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є неправдивою та не відповідає реальному стану справ².

Оскільки у попередньому підрозділі обстоювалась позиція, що декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є різновидом офіційного документа, то очевидним є те, що об'єктивна сторона складу декларування недостовірної інформації тісно пов'язана із такою формою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України, як внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей.

Схожість між указаними діями обумовлена ще й тим, що науковці фактично однаково визначають їх зміст.

Так, на думку деяких учених, внесення до офіційного документа неправдивих відомостей передбачає внесення у дійсний офіційний документ даних, що не відповідають дійсності повністю або частково³. Натомість інші науковці зазначають, що внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей означає включення інформації, яка повністю або частково не відповідає дійсності, до офіційного документа, форма та всі реквізити якого відповідають необхідним вимогам. Інша група дослідників указує на те, що цей вид

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 872.

² Алісова Є. О., Мартиновський В. В., Настюк В. Я., Шевчук О. М. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. Харків : Юрайт, 2017. С. 59.

³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1147.

підроблення полягає у невідповідності відомостей дійсності, перекручуванні та спотворенні змісту фактів, які мають юридичну силу і посвідчуються цими документами¹.

З огляду на це, не складно не помітити, що два склади кримінальних правопорушень фактично передбачають аналогічні за своїм змістом діяння, що вкотре підкреслює поставлене раніше питання щодо доцільності передбачення декларування недостовірної інформації в окремому складі.

Водночас В. П. Попович наголошує, що декларування недостовірної інформації саме собою не досягає рівня суспільної небезпечності для того, щоб визнаватися кримінальним правопорушенням, як того вимагає ч. 1 ст. 11 КК. Те саме стосується і умисного неподання зазначеної декларації. Відтак, у цьому разі цілком достатнім було б залишити чинну нині редакцію ст. 172⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення (яку також пропонується змінити вказаним Законом), відповідно до якої адміністративним проступком, зокрема, визнається неподання декларації, а також подання завідомо недостовірних відомостей у ній. Тим паче, що ст. 172⁶ вказаного Кодексу зазнала останніх змін лише 13.05.2014 на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України»².

Окрім того, аналіз об'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації вказує на ще один дискусійний аспект. Встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації в положеннях КУпАП теж певним чином порушує єдність та якість законодавства. Йдеться про те, що вказана форма об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, яке передбачено ст. 172⁶, фактично теж конкурує із положеннями ст. 366 КК України.

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 866.

² Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Результати Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>

О. С. Бондаренко стосовно зазначеної обставини указує, що підставами для відмежування декларування недостовірної інформації від порушення вимог щодо фінансового контролю є характер шкоди, об'єктивна та суб'єктивна сторони наведених протиправних діянь¹.

Однак у цьому аспекті слід наголосити, що для настання кримінальної відповідальності за ст. 366 КК України жодних мінімальних меж не встановлено, про що раніше вказувалося, натомість адміністративна відповідальність за декларування недостовірної інформації наставатиме лише у разі, якщо задекларовані відомості відрізняються від достовірних щонайменше на 100 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (227 000 грн). Із цього вбачається, що положення ст. 172⁶ КУпАП є набагато лояльнішими за положення ст. 366 КК України.

Окрім того, це, як видається, порушує положення ч. 2 ст. 9 КУпАП, де вказано, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Саме тому деякі науковці акцентують на цьому, мало того, пропонують конкретні способи усунення вказаної проблеми. Так, на думку Д. Г. Михайленка, встановлення адміністративної відповідальності за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації суперечить підходу до встановлення відповідальності за різні підроблення документів саме в КК України та не може адекватно відобразити небезпеку такого діяння. Водночас виникає проблема встановлення в межах процедур, передбачених КУпАП, того, що особою подано саме завідомо недостовірні відомості. Тому для усунення окресленої проблеми варто виключити адміністративну відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації з одночасним встановленням за це кримінальної відповідальності, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 20 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Зазначений мінімальний поріг, на думку науковця, фактично слугуватиме

¹ Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 187.

для формалізації в тексті КК України ознак малозначності декларування недостовірної інформації за критерієм різниці між недостовірними й достовірними відомостями¹.

Відтак виключення з положень ст. 172⁶ КУпАП та ст. 366² КК України видається виправданим.

Окрім того, на не вельми ефективну практику застосування положень статті КК України в частині декларування недостовірної інформації вказує й судова практика. Так, із проаналізованих 147 вироків такі діяння з об'єктивної сторони характеризувались: умисним неподанням декларації – у 138 вирокках; поданням завідомо неправдивих відомостей – 8 вирокках; умисним неподанням декларації і поданням завідомо неправдивих відомостей – у 1 вирокці (Додаток 2).

Натомість об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366³ КК України, виражається в умисному неподанні зазначеної декларації.

Указане діяння полягає у невиконанні суб'єктом декларування покладеного на нього обов'язку – подати у встановлені строки декларацію. Відповідно, з об'єктивної сторони це правопорушення характеризується бездіяльністю.

Слушним вважають таке твердження й науковці. Так, на думку деяких із них, неподання декларації – це ухилення від подання такої декларації, тобто незаповнення її на офіційному веб-сайті Національного агентства через недодержання суб'єктом декларування встановлених строків².

Інші вчені, опираючись на положення ч. 1 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», зазначають, що неподанням декларації вважатиметься така бездіяльність, яка має місце після закінчення десяти днів із моменту отримання суб'єктом декларування зазначеного письмового повідомлення, якщо немає обставин, які б перешкождали належному виконанню цього обов'язку³.

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 31.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 872.

³ Там само.

У наукових джерелах указується, що неподання декларації полягає в послідовному невиконанні суб'єктом декларування двох обов'язків – передати декларацію до НАЗК: а) в строк, визначений законом та б) упродовж десяти днів з дня отримання повідомлення НАЗК про неподання декларації. Адже, зазначають науковці, неподання декларації потрібно відрізнити від її несвоєчасного подання без поважних причин, відповідальність за яке настає за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП¹.

Окрім того, як вказують М. І. Мельник та М. І. Хавронюк, несвоєчасне подання декларації буде, як це очевидно з положень чч. 1, 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», якщо відповідні особи, які: а) здійснюють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, – не подали декларацію до 1 квітня поточного року; б) припиняють зазначену діяльність, – не подали декларацію до 1 квітня наступного року після її припинення².

Як указують науковці, диспозиція ст. 366³ КК України є бланкетною, тому для з'ясування її змісту потрібно звертатися до нормативних приписів антикорупційного та податкового законодавства. Нині порядок подання суб'єктом декларування декларацій установлений Законом України «Про запобігання корупції». Неподання декларації є не просто ухиленням від виконання обов'язку декларування доходів, оскільки ухилення може трактуватися більш ширше, включаючи й ухилення від сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів (далі – податків) шляхом неподання декларації, а не саме неподання декларації. З огляду на це, ухилення через його об'єктивну спрямованість на нездійснення обов'язкових дій припускає наявність додаткових умов (закінчення строку для надання декларації Національного агентства з питань запобігання корупції; наявність можливості подати декларацію; дії фіскальних служб, що спонукують до подання декларації; фактична несплата податків у розмірі, що перевищує в тисячу і більше разів установлений законодавством неоподатковуваний

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1148.

² Там само. С. 1149.

мінімум доходів громадян), за наявності яких неподання декларації трансформується в ухилення від сплати податків. У таких випадках можлива сукупність кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 212, 366³ КК України¹.

З'ясування змісту об'єктивної сторони складу неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на перший погляд не викликає труднощів, однак правильніше сказати не викликало б, якби в КУпАП не було передбачено відповідальності за несвоєчасне подання декларації. Відтак і в теорії, і на практиці застосування виникла дилема, що саме слід вважати умисним неподанням декларації, а що несвоєчасним її поданням. Адже, якщо суб'єкт декларування станом на 1 квітня не подав декларацію, фактично, у його діянні наявний склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366³ КК України. Попри це, якщо вказана особа подасть цю декларацію, наприклад, 5 квітня, то йдеться про несвоєчасне її подання. Однак, слід наголосити, що фактично 1 квітня у разі неподання декларації діяння містить ознаки складу кримінального правопорушення.

Указана проблема насправді має вагоме значення, оскільки аналіз судової практики застосування положень цих статей засвідчує, що способів її вирішення так і нема.

Промовистим прикладом цього є дослідження Д. Г. Михайленка, який, беручи до уваги розмежування «неподання декларації» та «несвоєчасне подання декларації», вказав на доцільність випадків із судової практики розділити на дві групи: випадки, в яких фактично відбулося неподання декларації, та випадки, у яких фактично відбулося несвоєчасне подання декларації. Водночас у межах групи випадків, у яких фактично відбулося неподання декларації, вчений виокремлює такі підходи судів України застосування ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП: 1) неподання декларації трактується як несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави

¹ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

або місцевого самоврядування, і кваліфікується за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП у редакції Закону від 14.10.2014; 2) неподання декларації трактується як несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і кваліфікується за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП у редакції до змін Законом від 14.10.2014, незважаючи на те, що така редакція передбачала відповідальність також за неподання декларації, яке було фактично вчинене; 3) неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кваліфікується за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП у редакції змін до Закону від 14.10.2014, оскільки така редакція передбачала відповідальність і за неподання, і за несвоєчасне подання декларації¹.

З огляду на це, вирішення зазначеної проблеми набуває основного значення.

При розмежуванні умисного неподання декларації і несвоєчасного її подання слід визначити зміст цих понять. Якщо перше з них вище було досліджене, то зміст другого обумовлений, фактично, змістом слів, які його утворюють, тобто «подання» та «несвоєчасне».

У тлумачному словнику української мови зазначається, що «несвоєчасне» – це те, яке відбувається, здійснюється не тоді, коли потрібно, не у свій час². Натомість «подання» у тлумачному словнику української мови роз'яснюється як дія за значенням подати (давати, передавати що-небудь комусь, кудись)³.

Як указують науковці, неподання декларації є не просто ухиленням від виконання обов'язку декларування доходів, оскільки ухилення може трактуватися ширше, включаючи й ухилення від сплати податків, зборів і інших обов'язкових платежів шляхом неподання декларації, а не саме неподання декларації. З огляду на це, ухилення через його об'єктивну спрямованість на нездійснення обов'язкових дій припускає наявність додаткових умов (закінчення строку для надання декларації Національного агентства з питань запобігання корупції

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 33.

² *Словник української мови* : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua/s/nesvojechasnyj>

³ *Словник української мови* : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua/s/podavaty>

(далі – НАЗК); наявність можливості подати декларацію; дії фіскальних служб, що спонукають до подання декларації; фактична несплата податків у розмірі, що перевищує визначений законодавством розмір, за наявності яких неподання декларації трансформується в ухилення від сплати податків¹.

Загалом автори обґрунтовують розмежування складів цих деліктів тим, що основною відмінністю між аналізованими протиправними діями є характер шкоди, що для кримінального правопорушення завжди є істотною. Стосовно решти підстав для відмежування, то з огляду на те, що предмет (декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), суб'єкт цих правопорушень (спеціальний суб'єкт) та об'єкт (суспільні відносини у сфері запобігання корупції) – тотожні, вони не можуть бути взяті за основу під час кваліфікації діяння особи. Тобто відмежування необхідно здійснювати, опираючись, по-перше, на об'єктивну сторону діяння, адже для кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 366³ КК України, – це умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, а для адміністративного правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 172⁶ КУпАП, – це несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані. По-друге, підставою для відмежування є й суб'єктивна сторона, що для кримінального правопорушення характеризується прямим умислом, а для адміністративного правопорушення, – і прямим умислом, і непрямим².

¹ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Криміол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

² Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. 290 с. С. 186–187.

Як зазначає Д. Г. Михайленко, несвоєчасне подання декларації передбачає, що декларацію все-таки подано, проте несвоєчасно, тобто не тоді, коли це визначено законодавством. Отже, неподання декларації відрізняється від несвоєчасного подання лише тим, що на момент розгляду справи особа ще не подала таку декларацію¹.

За відсутності прямої вказівки у законодавстві на розмежування цих двох форм, судова та правоохоронна практика, як і теорія, керуються положеннями ч. 3 ст. 49 Закону України «Про запобігання корупції», де вказано, що у разі, якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію в порядку, визначеному ч. 1 ст. 45 цього Закону.

Відповідно, несвоєчасне подання декларації може мати місце протягом 10 днів із моменту письмового повідомлення НАЗК про факт неподання декларації. Після спливу цього строку особа підлягатиме кримінальній відповідальності за умисне її неподання.

Щодо цього науковці вказують, що суб'єкт декларування отримує шанс виправити своє упущення. Якщо він подасть декларацію протягом 10 днів із дня отримання повідомлення-нагадування від НАЗК, то має бути підданий адміністративній відповідальності за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП. Якщо ж суб'єкт декларування і після цього повідомлення не подасть декларацію, то його дії мають бути кваліфіковані як умисне неподання декларації за ст. 366¹ (нині – 366³) КК².

Відтак убачається, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366³ КК України,

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 32.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1149.

характеризується ще такою ознакою, як час учинення кримінального правопорушення.

Деякі науковці вказують, що важливе значення для кваліфікації цього правопорушення має час його вчинення. У статті чітко прописані строки подачі декларації (1 квітня поточного року) та неповідомлення про відкриття рахунку (10 днів), за порушення яких встановлюється адміністративна відповідальність¹. На цю обставину вказують й інші вчені².

Однак слід наголосити, що таке припущення є неочевидним і застосовано виключно через відсутність прямого законодавчого врегулювання цієї проблеми.

Мало того, можна уявити ситуацію, за якої НАЗК виявило факт неподання декларації через пів року від граничної дати її подання. В такому разі, керуючись цими положеннями, особа не підлягатиме кримінальній відповідальності доти, доки НАЗК письмово не повідомить такого суб'єкта про факт неподання декларації і такий суб'єкт протягом десяти днів не подасть декларацію. Адже факт учинення кримінального правопорушення за таких обставин залежить не від часу, який минув від граничного строку подання декларації, а від часу, який минув після повідомлення НАЗК про факт її неподання.

Відтак, убачається, що настання кримінальної відповідальності зумовлено не так фактом неподання декларації, як фактом ігнорування повідомлення НАЗК, що не можна вважати обґрунтованим.

Окрім того, з урахуванням положень попереднього розділу, видається, що умисне неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не становить того рівня суспільної небезпеки, який би давав підстави саме для криміналізації цього діяння.

З одного боку, відповідальність за таке діяння має бути, з іншого, видається, що не кримінальна. Відтак установлення

¹ Алісова Є. О., Мартиновський В. В., Настюк В. Я., Шевчук О. М. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. Харків: Юрайт, 2017. 168 с.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 10-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 1148.

адміністративної відповідальності за умисне неподання декларації поряд із вказівкою в Законі України «Про запобігання корупції» на те, що складання адміністративного протоколу за правопорушення, пов'язане з корупцією, тягне звільнення із займаної посади, видається достатнім засобом реагування держави на подібні факти.

Така пропозиція: по-перше, забезпечить гуманізацію відповідальності за такі діяння; по-друге, усунить проблему в розмежуванні умисного неподання декларації від її несвоечасного подання, оскільки потреба в останній формі відпаде.

Водночас така позиція має підкріплення й серед науковців. Так, В. П. Попович вважає, що чинне кримінальне законодавство України встановлює доволі суворі санкції за вчинення таких діянь. Так, наприклад, одержання службовою особою неправомірної вигоди з використанням наданої їй влади чи службового становища в особливо великому розмірі, або якщо таке діяння вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, тягне покарання у виді позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна та зі спеціальною конфіскацією (ч. 4 ст. 368). З огляду на це, авторка вважає, що додаткова криміналізація ще й, фактично, «способу» приховування раніше вчинених протиправних діянь, є надмірною¹.

Оскільки кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, є формальним, то їх слід вважати закінченими з моменту вчинення діяння, незалежно від настання суспільно небезпечних наслідків.

Підтримують таку позицію й науковці. Так, як указують деякі автори, Закон не пов'язує ці діяння з будь-якими наслідками, оскільки при декларуванні недостовірної інформації вони є незначними з погляду КК, і значення їх стосовно суспільно небезпечного діяння мінімальне. Злочинні наслідки

¹ Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Результати Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>

перебувають ніби за межами складу злочину¹. Таку саму позицію відстоюють й інші науковці².

При з'ясуванні моменту закінчення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366³ КК України, слід опиратися на те, що до закінчення строку подання декларації кримінально-правові наслідки не можуть мати місця, оскільки особа має право не подавати декларацію до його закінчення. Неподання декларації як суспільно небезпечна бездіяльність починається після закінчення строку її подання з моменту, коли виник обов'язок на таке подання й особа мала фізичну можливість подати декларацію, але не зробила цього, або фактично задекларувала завідомо недостовірні відомості у декларації. Отже, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366³ КК, вважається закінченим із моменту фактичного неподання декларації за відповідний контрольний період у строк, установлений антикорупційним законодавством, або подання її із завідомо недостовірними відомостями³.

Отже, аналіз об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, засвідчив низку проблем у розмежуванні цих діянь із суміжними складами кримінальних та адміністративних правопорушень, а також підтвердив раніше висловлене припущення про недоцільність криміналізації декларування недостовірної інформації та умисного неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в окремих складах кримінальних правопорушень.

¹ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2017. С. 125–126.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 872.

³ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

2.3. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України

Суб'єкт складу кримінального правопорушення є одним із тих кримінально-правових понять, зміст якого визначено безпосередньо в положеннях Кримінального кодексу України. Тому ні в доктрині кримінального права, ні у практиці застосування положень цієї галузі законодавства не виникає складнощів у з'ясуванні його змісту й ознак, які його характеризують.

У ст. 18 КК України визначено, що суб'єктом кримінального правопорушення є фізична, осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність¹. Відтак очевидно, що така особа має: 1) бути фізичною особою (людиною); 2) бути осудною (мати можливість на момент вчинення кримінального правопорушення усвідомлювати свої дії та керувати ними); 3) вчинити кримінальне правопорушення; 4) досягти визначеного кримінальним законодавством віку.

Оскільки вказані ознаки, як і саме поняття суб'єкта кримінального правопорушення, доволі ґрунтовно досліджено, зокрема й на дисертаційному рівні, і, загалом, не викликають дискусій з-поміж науковців та проблем у правозастосовній практиці, розглядати їх детальніше у межах цього дослідження не доцільно.

З огляду на предмет цієї роботи науковий інтерес становить суб'єкт саме декларування недостовірної інформації та суб'єкт неподання декларації.

Відтак потрібно зазначити, що закон про кримінальну відповідальність вирізняє два види суб'єкта кримінального правопорушення – загальний і спеціальний. Саме останній вид суб'єкта кримінального правопорушення й має значення для цього дослідження, адже суб'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, як це очевидно зі змісту статей, є лише особа, уповноважена на виконання функцій держави і місцевого самоврядування, – спеціальний суб'єкт.

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

Мало того, у примітці ст. 366² КК України конкретизовано, що суб'єктами декларування у цій статті та ст. 366³ цього Кодексу є особи, які відповідно до частин першої, другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування¹.

На цьому наголошують і науковці. Так, суб'єкт цих правопорушень, на думку В. В. Андрієшина, є спеціально-конкретним, у зв'язку з тим, що законодавець обмежує коло службових осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за вчинення таких діянь, шляхом закріплення переліку посад таких осіб у положеннях ст.ст. 3, 45 Закону².

Оскільки суб'єкт складу кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, збігається, то дослідження цього елемента буде здійснено без поділу на окремі склади кримінальних правопорушень.

Загалом поняття суб'єкта декларування визначено у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», а от перелік таких суб'єктів визначено ст.ст. 3, 45 цього Закону. Водночас стаття 45 визначає категорії таких суб'єктів, а стаття 3 – конкретний перелік таких осіб.

Так, відповідно до положень ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», категоріями осіб, які зобов'язані подавати декларацію, є: 1) особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону; 2) особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 3) особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону; 4) особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті «а»

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

² Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 132.

пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, та особа, зазначена у пункті 4 частини першої статті 3 цього Закону¹.

Хоча деякі науковці визначають дещо іншу категоризацію суб'єктів складів цих кримінальних правопорушень. Так, на думку А. Черенкова, залежно від різновиду суб'єкта декларування, осіб, які здійснюють декларування недостовірної інформації, можна поділити на: 1) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) осіб, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 4) фізичних осіб антикорупціонерів².

Перша категорія суб'єктів складу цих кримінальних правопорушень передбачена у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», визначено перелік осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

² Черенков А. Криміналістична характеристика суб'єкта декларування недостовірної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 7. С. 223.

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

ґ) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

к) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду¹.

Натомість п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону визначає перелік осіб, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас слід мати на увазі, що не всі з них є суб'єктами декларування, оскільки положення ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» визначають, що до суб'єктів декларування належать особи, передбачені виключно у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини 1 статті 3 цього Закону.

Відповідно до підпункту «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, до суб'єктів декларування належать: посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

У підпункті «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону вказано, що до осіб, які зобов'язані подавати декларацію, а отже, й осіб, які можуть бути суб'єктом складу декларування недостовірної інформації, належать: представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і водночас не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті.

У підпункті «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону вказано, що до осіб, які зобов'язані подавати декларацію, а отже, й осіб, які можуть бути суб'єктом складу декларування недостовірної інформації, належать: особи, визнані такими, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) відповідно до Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)»¹.

Другу групу суб'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, становлять вищезазначені особи в повному обсязі, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Така сама ситуація й з суб'єктами декларування третьої групи – це особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону. Відповідно, перелік таких осіб для перших трьох груп однаковий. Відмінність полягає лише у тому, що у першій групі такі особи здійснюють визначену діяльність, у другій – припиняють таку діяльність, у третій – таку діяльність припинили.

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

Відтак Н. Антонюк робить висновок, що спеціальним суб'єктом складу таких кримінальних правопорушень є особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), інші посадові особи юридичних осіб публічного права, які не охоплюються поняттям осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (пп «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону)¹.

Такий висновок авторка робить на підставі того, що якщо виходити зі змісту диспозиції, то складається враження, що суб'єктом цього складу правопорушення є суб'єкт декларування, який, відповідно до чинного законодавства, повинен заповнювати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема, у ст. 1 Закону указано, що суб'єктами декларування є особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, інші особи, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до цього Закону².

Однак, на думку вченої, законодавець у примітці до ст. 366² КК України окреслив коло потенційних суб'єктів означеного складу правопорушення, позаяк чітко зазначив, що суб'єктами декларування є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування³.

Щодо визначення змісту понять окремих суб'єктів декларування недостовірної інформації, то слід наголосити, що, як правило, вони окреслені безпосередньо законодавством і не становлять труднощів у трактуванні цих положень. Так, наприклад, розділ V Конституції України визначає, хто такий Президент⁴; зміст та повноваження Голови Верховної ради регламентовані

¹ Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.) : у 2 ч. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 117.

² Там само. С. 116.

³ Там само. С. 117.

⁴ Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

ст. 88 Конституції України¹; визначення «народний депутат України» міститься у ст. 1 Закону України «Про статус народного депутата України»²; поняття «поліцейський» є у ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію»³ тощо.

Натомість з'ясування сутності окремих суб'єктів викликають труднощі, що зумовлено насамперед їхньою законодавчою невизначеністю.

Подібні міркування висловлюють й науковці. Так, аналізуючи цей елемент складу кримінального правопорушення, І. І. Митрофанов зазначає, що суб'єкт декларування недостовірної інформації спеціальний, тобто, фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа (ч. 2 ст. 18 КК України). З аналізу диспозицій цих статей КК України та тексту примітки до ст. 366² очевидно, що покаранню за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації або умисне неподання декларації підлягає суб'єкт декларування, про якого йдеться у ч. 1 та ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції». Тлумачення поняття «особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» не викликає особливих складнощів, однак з'являються певні питання при розкритті змісту поняття осіб, які для мети Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – посадові особи юридичних осіб публічного права (підпункт «а», п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»). Це пов'язано з відсутністю легального визначення поняття «посадова особа юридичних осіб публічного права» у цьому законі⁴.

¹ Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/print>

³ Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print>

⁴ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2017. С. 125–126.

Щодо зазначеного є роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції.

Задля визначення суб'єктів, на яких поширюється дія Закону (відповідно до підпункту «и» пункту 1 частини першої статті 3 Закону), під «посадовими та службовими особами інших державних органів» слід розуміти працівників державних органів, які здійснюють функції представників влади або обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій¹.

Під «посадовими особами юридичних осіб публічного права» насамперед комунальних та державних установ і підприємств слід розуміти осіб, які мають повноваження здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції².

При визначенні того, чи є працівник юридичної особи публічного права посадовою особою, враховується обсяг та характер здійснюваних ним функцій. Тому навіть у разі невизначення працівника посадовою особою у статутних чи інших внутрішніх документах підприємства, він може бути посадовою особою і бути суб'єктом декларування в розумінні Закону (з огляду на здійснювані ним адміністративно-господарські та організаційно-розпорядчі функції)³.

Водночас в одному із попередніх роз'яснень НАЗК вказувалось, що задля визначення суб'єктів декларування, згідно із Законом, слід застосовувати вужче тлумачення і вважати службовими, посадовими особами – суб'єктами декларування – лише тих працівників, на яких покладено відповідні обов'язки на постійній основі. Приміром, наявність у посадовій інструкції працівника (спеціаліста, головного спеціаліста тощо) положення про те, що він може виконувати певні додаткові організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки на час відсутності керівника структурного підрозділу,

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.02.2021 № 1. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>

² Там само.

³ Там само.

не є достатнім для того, щоб вважати такого працівника посадовою чи службовою особою, яка є суб'єктом декларування відповідно до Закону. Цей висновок не змінюється навіть у разі фактичного виконання таких обов'язків упродовж звітного періоду. Тобто в разі тимчасового виконання працівником організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків на час відсутності керівника підрозділу в звітному періоді у нього не виникає обов'язок подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за цей період¹.

Також слід наголосити, що законодавством визначено винятки щодо дії на окремі категорії осіб цього Закону в частині декларування. Так, у ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» вказано, що дія цього Закону не поширюється на посадових осіб закладів, установ та організацій, які здійснюють основну діяльність у сфері соціального обслуговування населення, соціальної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, охорони здоров'я (крім керівників закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівня), освіти (крім керівників вищих навчальних закладів та їх заступників), науки (крім президентів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, перших віце-президентів, віце-президентів та головних учених секретарів Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, інших членів Президії Національної академії наук України та президій національних галузевих академій наук, обраних загальними зборами Національної академії наук України та національних галузевих академій наук відповідно, керівників науково-дослідних

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 № 3 зі змінами станом на 02.02.2018. URL: <https://nazk.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-zapovnennya-elektronnyh-deklaracij>

інститутів та інших наукових установ), культури, мистецтв, відновлення та збереження національної пам'яті, фізичної культури, спорту, національно-патріотичного виховання, військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, а також військових посадових осіб з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу, військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу, військовослужбовців молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу, крім військовослужбовців, які проходять військову службу у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки¹.

Окрім того, суб'єктами кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, не можуть бути суб'єкти декларування, які не мали можливості до 1 квітня за місцем військової служби подати декларацію осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік у зв'язку з виконанням завдань в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, направленням до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу, подають таку декларацію за звітний рік протягом 90 календарних днів із дня прибуття до місця проходження військової служби чи дня закінчення проходження військової служби, визначеного частиною другою статті 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»².

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

² Там само.

Також законодавством передбачено, що особи, визначені абзацом другим частини п'ятої цієї статті, звільняються від обов'язку подання декларації, за умови неперебування на інших посадах, визначених у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

Водночас у наукових джерелах зазначається, що не є спеціальними суб'єктами аналізованих складів кримінальних правопорушень:

– особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом) – пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону;

– представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, які входять до конкурсних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу» – п.п «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону;

– особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією – п. 3 ч. 1 ст. 3 Закону;

– особи, які претендують на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, і до призначення або обрання на відповідну посаду подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік¹.

¹ Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.): у 2 ч. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 117.

Аналіз положень кримінального законодавства та положень антикорупційного законодавства України дає підстави акцентувати на ще одному, як видається, проблемному аспекту у відповідальності суб'єкта декларування.

Так, із огляду на положення ст.ст. 366², 366³ КК України вбачається, що законодавець не диференціював відповідальність за декларування недостовірної інформації залежно від статусу суб'єкта, на відміну від положень інших статей розділу XVII Особливої частини КК України. Йдеться про те, що немає жодної відмінності у відповідальності, до прикладу, військових посадових осіб Збройних Сил України та відповідальності вищих посадових осіб (Президента України, Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, Прем'єр-міністра України тощо), хоча рівень суспільної небезпеки, який видається, у цих випадках істотно відрізняється.

Окрім того, як уже зазначалося, в інших нормах така градація наявна (наприклад, ст.ст. 368, 369 КК України).

Подібні міркування висловлюють й науковці. Так, аналізуючи цей елемент складу кримінального правопорушення, К. П. Рубан указує, що інноваційна стаття про кримінальну відповідальність за подання завідомо неправдивих даних в електронній декларації (на сьогодні ст.ст. 366², 366³ КК України) не містить жодних градацій у кваліфікації, які б визначали більш суворе покарання для народних депутатів, високопосадовців і суддів, власне про що зазначено у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)». Тобто, по факту, максимальна відповідальність за сотні тисяч прихованих статків та мільйони, а подекуди і мільярди гривень буде однакова, та ще й з можливістю через три роки повернутися на політичну арену України. Поясненням такому становищу може бути направленість цієї норми на викриття дрібних чиновників, а не насправді протидію великій корупції¹.

¹ Рубан К. П. Подання електронних декларацій як захід запобігання корупції. *Уголовно-правовые криминологические основы противодействия коррупции* : сборник тезисов докл. V Международ. наук.-практ. конф. (г. Харьков, 31 марта 2017 г.). Харьков : ХНУВД, 2017. С. 156-157.

Відтак видається слушним передбачення у положеннях КК України кваліфікованих складів кримінальних правопорушень за декларування недостовірної інформації для осіб, діяльність яких пов'язана з високими корупційними ризиками, та для тих осіб, які займають високі державні посади.

Тим паче, що законодавством такі особи визначені і, мало того, для них передбачено окремий порядок перевірки поданих ними декларацій. Так, згідно з положеннями ч. 1 ст. 50 Закону України «Про запобігання корупції», обов'язковій повній перевірці підлягають декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується Національним агентством¹.

Отже, у цьому разі законодавець виокремлює з-поміж усього переліку суб'єктів декларування три групи суб'єктів, які потребують посиленого контролю, а саме: 1) особи, які займають відповідальне становище; 2) особи, які займають особливо відповідальне становище; 3) суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків.

Видається, що такі положення мають бути використані й у кримінальному законодавстві для посилення їх відповідальності.

Ба більше, реалізація такої ідеї полегшується тим, що перелік осіб, які належать до кожної із груп, визначено.

Так, перелік службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, визначений у примітці ст. 50 Закону, відповідно до якого під службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, в цій статті розуміються: Президент України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник або заступник міністра, член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник, член Центральної виборчої комісії, народний депутат України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступник, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, член Ради Національного банку України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник, радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, особи, посади яких належать до посад державної служби категорії «А» або «Б», та особи, посади яких частиною першою статті 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої-третьої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, керівники державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення, військові посадові особи вищого офіцерського складу¹.

Перелік посад із високим та підвищеним корупційним рівнем затверджено одним із рішень НАЗК.

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

Так, нині, згідно з рішенням Національного агентства від 17.06.2016 № 2 «Про затвердження переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.07.2016 за № 987/29117, до таких посад належать:

- Керівник Офісу Президента України, його перший заступник та заступник;

- посади керівників і заступників керівників структурних підрозділів у складі самостійних структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України;

- посади керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів територіальних управлінь Державної судової адміністрації України;

- посади керівників державних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної форми власності та їх заступників, призначення яких здійснюється державними органами;

- посади державної служби, визначені структурою державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, у разі недоцільності утворення структурних підрозділів;

- посади в органах місцевого самоврядування: перших заступників, заступників міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення) голів, заступників сільських, селищних голів; заступників голів районних, районних в містах рад; секретарів міських (міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим, районного значення), сільських, селищних рад; керуючих справами виконавчих комітетів міських (міст – обласних центрів та міста Сімферополя, міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення) рад; голів постійних комісій з питань бюджету обласних, Київської та Севастопольської міських рад (у разі коли вони працюють у раді на постійній основі)¹.

¹ Про затвердження переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.06.2016 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16>

Наголошено, що наведений перелік може змінюватися Національним агентством залежно від результатів моніторингу стану корупції. Відтак для з'ясування актуального переліку слід звертатися до офіційного сайту Національного агентства¹.

Окрім того, як зазначалося в попередньому підрозділі, спірним видається рішення законодавця визнати суб'єктом декларування осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену в підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону. Як видається, така особа у зв'язку із втратою попереднього статусу має втрачати й обов'язок подавати декларацію. Мало того, збереження зобов'язання декларувати свої доходи і витрати ще впродовж року після звільнення не має жодного запобіжного ефекту. Це саме засвідчує й аналіз судової практики (Додаток 1).

Відтак пропонуються такі зміни до законодавства України:

1) абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» виключити. Відповідно до суб'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, не відносити осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену в підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону;

2) декларування недостовірної інформації особами, діяльність яких пов'язана з високим чи підвищеним рівнем корупційних ризиків, та для тих осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, визначити кваліфікованим складом.

¹ Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 № 3 зі змінами станом на 02.02.2018. URL: <https://nazk.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-zapovnennya-elektronnyh-deklaracij>

2.4. Суб'єктивна сторона складів декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення є тим елементом, який виражає внутрішню сторону кримінально протиправного діяння. Попри свою законодавчу невизначеність, цей елемент складу кримінального правопорушення належно відображений у теорії кримінального права.

Як зазначає В. К. Гришук, у теорії кримінального права під суб'єктивною стороною складу кримінального правопорушення пропонують розуміти елемент складу кримінального правопорушення, що становить сукупність певних ознак, які характеризують внутрішню сторону кримінального правопорушення, тобто психічну діяльність особи, безпосередньо пов'язану із учиненням кримінального правопорушення¹.

Загалом у доктрині кримінального права одностайна позиція щодо визначення змісту поняття суб'єктивної сторони, під яким слід розуміти елемент складу кримінального правопорушення, що становить сукупність певних ознак, які характеризують внутрішню сторону злочину, тобто психічну діяльність особи, безпосередньо пов'язану із учиненням кримінального правопорушення.

Загальноприйнятим є те, що суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, яка виражає внутрішню сторону діяння, характеризується низкою специфічних ознак. До них, зокрема, належать: вина, мета, мотив та емоційний стан.

Водночас вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого кримінального правопорушення, а мотив, мета та емоційний стан є її факультативними ознаками, які мають значення для кваліфікації лише у випадках, коли вони прямо зазначені в статті Особливої частини КК України.

З усіх ознак суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення лише вина відображено в положеннях КК України. Так, у ст. 23 визначено, що виною є психічне ставлення

¹ Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. С. 273.

особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності¹.

Із законодавчого визначення вини очевидно, що ця ознака може бути виражена у двох формах: умислу та необережності. Стаття 24 КК України виокремлює види умислу (прямий та непрямий) та види необережності (кримінально протиправна самовпевненість і кримінально протиправна недбалість).

З огляду на це, деякі вчені наголошують, що форма вини має різне юридичне значення: по-перше, вона є суб'єктивною межею, яка відрізняє кримінально протиправну поведінку від не кримінально протиправної; по-друге, форма вини визначає кваліфікацію кримінальних правопорушень, якщо законодавець диференціює кримінальну відповідальність за вчинення суспільно небезпечних діянь, суміжних за об'єктивними ознаками, однак різних за формою вини; по-третє, форма вини обумовлює умови відбування покарання у виді позбавлення волі; по-четверте, окремі інститути кримінального права (готування, замах, співучасть, рецидив) пов'язані лише з умисною формою вини; по-п'яте, наявність умисної форми вини обґрунтовує, а необережної форми виключає постановку питання про злочинні мотиви та мету².

Зміст факультативних ознак суб'єктивної сторони у положеннях законодавства не відображений, відповідно, визначення дефініції мети, мотиву й емоційного стану є лише у теорії кримінального права.

Водночас під метою як ознакою суб'єктивної сторони в доктрині кримінального права пропонують розуміти той уявний і бажаний особою кінцевий результат, якого вона прагне досягти, вчиняючи суспільно небезпечне діяння³.

Натомість, на думку вчених, мотив – це внутрішнє спонукування, рушій вчинку людини, що визначає його зміст,

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

² Рарог А. И. Субъективная сторона и квалификация преступлений. Москва : ООО «Профобразование», 2001. С. 18.

³ Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. С. 294.

допомагає глибше розкрити психічне ставлення особи до вчиненого¹.

Аналіз ст.ст. 366², 366³ КК України засвідчує, що з суб'єктивної сторони ці правопорушення характеризується умисною формою вини, адже в обох статтях це безпосередньо вказано – «умисне неподання суб'єктом декларування декларації», «умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей».

Зазначене підтверджують і науковці. Як зазначають деякі автори, суб'єктивна сторона декларування недостовірних відомостей характеризується умисною формою вини, водночас умисел має бути прямим, за якого особа усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння та бажає ухилитися від своєчасного подання декларації або задекларувати завідомо недостовірні відомості у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування². При цьому, таке бажання є обов'язковим елементом суб'єктивної сторони. Відтак слід акцентувати, що інформація, зафіксована в поданій декларації, має бути завідомо перекрученою й особа, яка її подає, має це усвідомлювати до того моменту, коли вона заповнить електронну форму на офіційному веб-сайті НАЗК³.

Отже, І. І. Митрофанов не лише вказує на умисну форму вини цих правопорушень, а й наголошує, що обидва діяння можуть бути вчинені лише з прямим умислом. У підтримку цієї позиції інші науковці стверджують, що суб'єктивна сторона правопорушень, пов'язаних із декларуванням, передбачає прямий умисел, оскільки винний подає в декларації завідомо недостовірні відомості або ухиляється від її подання

¹ Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для юридичних вузів і факультетів / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 1997. С. 146.

² Міськів Д. М. Проблемні аспекти суб'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : збірник наукових статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. Вип. 52. С. 71.

³ Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

за наявності обов'язку вчинити передбачені законом дії та реальної можливості виконати цей обов'язок¹.

Н. Антонюк зазначає, що варто зауважити, що суспільну небезпеку декларування недостовірної інформації законодавець вбачає лише у діяннях, учинених умисно. При чому, на думку авторки, йдеться про прямий умисел. Адже, якщо вказаний злочин вчинений у формі подання недостовірних відомостей у декларації ..., то з диспозиції статті чітко вбачається, що йдеться про завідомо недостовірні відомості. Тобто, суб'єкт кримінального правопорушення чітко усвідомлює їхню неправдивість. У разі вчинення цього правопорушення у формі неподання суб'єктом декларування декларації, то удиспозиції статті законодавець вказав на форму вини – умисел. Однак, Н. Антонюк вважає, що є підстави конкретизувати, що йдеться саме про прямий умисел. Адже, суб'єкт декларування чітко усвідомлює, що повинен подати відповідну декларацію, однак свідомо цього не робить. Тож цей законодавчий крок теж свідчить, що чітко зважена необхідність криміналізації саме умисного декларування недостовірної інформації, оскільки саме такі діяння є суспільно небезпечними².

Відтак інші вчені дещо коригують таке припущення. На думку М. І. Мельника та М. І. Хавронюка, з суб'єктивної сторони кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366², може бути вчинено лише з прямим умислом (що підкреслюється словом «завідомо»), а ст. 366³ – з прямим чи непрямим умислом³.

Така позиція видається більш обґрунтованою, однак не можна повністю виключати можливість вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366², із непрямым

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 873.

² Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.): у 2 ч. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 118.

³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1151.

умислом. У цьому разі можна навести випадок, коли у суб'єкта декларування так багато об'єктів декларування, що деякі з них він не задекларував (з огляду на аналіз декларацій окремих суб'єктів на практиці такі випадки можливі), хоча при цьому усвідомлював, що міг задекларувати не все.

Звісно, вказане певним чином суперечить традиціям теорії кримінального права, адже, за загальним правилом, «завідомість» вказує саме на прямий умисел. Однак, вбачається, що у наведеному прикладі особа вчиняє таке діяння все-таки з непрямим умислом.

З огляду на це, кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, із суб'єктивної сторони можуть виражатись і у прямому, і у непрямому умислі.

Попри здавалося б відсутність проблем при встановленні ознак суб'єктивної сторони складів цих правопорушень, практика застосування положень цих статей та виключеної з КК ст. 366¹ свідчить про інше. Насамперед це зумовлено складністю доказування того, що особа завідомо подала недостовірні дані, чи того, що особа саме умисно не подала декларацію, а не просто забула про це.

Як зазначає В. В. Андрієшин, щодо ознаки умисного неподання особою відповідної декларації, то, по-перше, відповідно до ст. 68 Конституції України, «кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, а незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності». По-друге, доказування умислу щодо неподання особою декларації відбувається шляхом витребування та отримання копій відповідних документів щодо письмового ознайомлення цієї особи з антикорупційною програмою органу працевлаштування та вимогами антикорупційного законодавства, в тому числі з положеннями Закону, а також із переліком посад, на які поширюється обов'язок заповнення електронних декларацій, тощо. По-третє, підлягає встановленню факт реєстрації особи як користувача в реєстрі за присвоєним ідентифікаційним кодом та, відповідно, послідовність дій цього користувача у реєстрі. А у разі надання відповіді Національного агентства щодо відсутності вказаних даних у реєстрі, не можливо стверджувати навіть про спроби особи подати декларацію, що вказує

на наявність умислу до неподання декларації. По-четверте, під час кримінального провадження необхідно встановити факт наявності у суб'єкта необхідних умов і технічної можливості для подання декларації, зокрема і факт перебування суб'єкта на території України в період декларування, для чого необхідно долучити до кримінального провадження інформаційну довідку з відомчого реєстру Державної прикордонної служби України¹.

У цьому аспекті науковці зазначають, що з огляду на те, що розмежування адміністративної й кримінальної відповідальності за описаних умов залежить від поведінки особи, яка притягується до відповідальності (подасть чи ні вона декларацію), після порушення нею вимог фінансового контролю, неподання декларації в ситуації, коли особі загрожує кримінальна відповідальність і вона розуміє це, адже бере участь у кримінальному провадженні в різних процесуальних статусах, є завжди умисним².

Однак, науковці небезпідставно наголошують, що опис заборонених діянь щодо декларування дає можливість для доволі серйозних зловживань, оскільки на практиці буде неможливо відмежувати надання «завідомо неправдивих» відомостей від елементарної арифметичної помилки, яка може бути допущена у тексті декларації. На практиці це може означати притягнення до відповідальності за будь-яку неточність у тексті декларації, що може призвести до масових безпідставних порушень прав громадян³.

Водночас інші автори вказують, що кримінальна відповідальність не настає: по-перше, за необережне допущення помилки при складанні декларації (через неухважність, похибки у підрахунках, поспішність тощо); по-друге, за несвоєчасне

¹ Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 134–135.

² Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 35.

³ Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 223.

подання декларації, яке вчинено ненавмисно, але без поважних причин¹.

Адже, на думку К. О. Черевка, умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації за формою вини виключає кримінальну відповідальність за помилку або необережність при заповненні декларації².

Як зауважує Н. Антонюк, суб'єкт нестиме кримінальну відповідальність лише у тому випадку, якщо він усвідомлював, що вказує у декларації завідомо недостовірні відомості щодо його майна чи майна або ж інших даних, які стосуються членів його сім'ї або третіх осіб. Тож ніякої кримінальної відповідальності за дії третіх осіб суб'єкт декларування не нестиме. Водночас тоді, коли він точно знав і розумів, усвідомлював, що вказує у декларації недостовірні дані, суб'єкт декларування може нести відповідальність і за те, що подав такі відомості стосовно осіб (родичів та ін.), дані про яких підлягають декларуванню³.

Указана проблема спричинена тим, що законодавець взяв за основу психологічну концепцію вини, а тому визначення її змісту, форм тощо спричиняє низку відомих труднощів. Відтак у наукових публікаціях зазначено, що вина як поняття існує для відображення суб'єктивних процесів, які відбуваються у свідомості особи в момент учинення нею кримінального правопорушення, а також інших будь-яких дій, що в той чи інший спосіб порушують встановлені правила поведінки і врегульовані, і не врегульовані нормами права.

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 873.

² Черевко К. О. Е-декларування в Україні: основні питання. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 203–204.

³ Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.) : у 2 ч. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 116.

Ці суб'єктивні процеси безпосередньо не можливо простежувати, їх не можна виміряти якимось приладами. Жоден юрист чи психолог, а здебільшого й особа, яка притягується до кримінальної відповідальності, не можуть абсолютно точно розкрити їх зміст. Вину як дещо суб'єктивне можна визначити виключно за допомогою аналізу й оцінки об'єктивних обставин учиненого особою діяння¹.

Окрім того, у теорії кримінального права обґрунтовано акцентовано на проблемах встановлення форми вини, що зумовлені конструюванням складу кримінального правопорушення, зокрема наявністю у кримінальному законодавстві матеріальних і формальних складів. Щодо цього в науковій літературі постає цілком логічне питання: «Як встановити, чи бажала особа або припускала настання наслідків свого діяння, або розраховувала на їх відвернення при вчиненні кримінального правопорушення з формальним складом, якщо для визнання її винною, а кримінального правопорушення – закінченим, настання цих наслідків у формальних складах не потрібно і можливі наслідки не охоплюються предметом доказування?»².

Окрім указанного, деякі дослідники вбачають проблему в суб'єктивній стороні складу декларування недостовірної інформації у змісті словосполучення «завідомо недостовірних».

Так, І. В. Бульба зазначає, що однією з проблем застосування норм КК України в частині відповідальності за неправдиве декларування є суб'єктивність визначення поняття «завідомо недостовірні відомості». Що саме мав на увазі законодавець під словосполученням «завідомо недостовірні відомості» залишається суб'єктивним критерієм. Тому пропонується під визначенням поняття «завідомо недостовірні відомості» розуміти приховану, неправильну інформацію, яка до моменту внесення суб'єктом декларування в декларацію була відомою декларанту і усвідомлювалася повною мірою. В усіх інших випадках кримінальна відповідальність не може наставати, оскільки протизаконно притягувати декларанта

¹ Склярів С. В. Вина и мотивы преступного поведения. СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. С. 11.

² Там само. С. 14.

до відповідальності за внесення завідомо неправдивих відомостей, якщо він не вважає їх такими¹.

Указане кримінальне правопорушення, як акцентують автори, має бути вчинене з прямим умислом. Однак, слід наголосити, що в декларації зазначаються дані, які декларанту надають також члени його сім'ї, які, своєю чергою, можуть повідомити і недостовірну інформацію, оскільки вони не є суб'єктами декларування і до будь-якої із видів відповідальності за невиконання правил заповнення декларації притягуватися не будуть. Звідси очевидно, що суб'єкт декларування може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за внесення «завідомо недостовірних відомостей», не вважаючи останні такими².

Тобто, з огляду на зміст диспозиції ст. 366² КК України, кримінальна відповідальність настає виключно за подання «завідомо недостовірних» відомостей, тобто такої інформації, яку суб'єкт декларування усвідомлював або міг усвідомлювати на момент внесення її до е-декларації.

Відтак постає проблема із визначенням кваліфікації діяння, вчиненого декларантом, оскільки проблема полягає у визначенні спрямованості умислу. Загальновідомим є факт застосування презумпції невинуватості в судовій та правоохоронній системі України. Тому обов'язок доказування умислу декларанта на внесення завідомо неправдивих відомостей покладається на працівників органу досудового розслідування, однак, чи не доцільнішим би було застосування такого принципу, як «презумпція корумпованості». Тобто обов'язок доведення своєї правоти і невинуватості покладається власне на декларанта, який законними методами повинен довести, що не мав умислу на внесення завідомо неправдивих відомостей до е-декларації³.

Що саме мав на увазі законодавець під словосполученням «завідомо недостовірні відомості» залишається суб'єктивним

¹ Бульба І. В. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації: проблемні аспекти. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 41–42.

² Там само.

³ Там само.

критерієм. Тому, як зазначалося, пропонується під визначенням поняття «завідомо недостовірні відомості» розуміти приховану, неправильну інформацію, яка до моменту внесення суб'єктом декларування в декларацію була відомою декларанту й усвідомлювалася ним повною мірою. В усіх інших випадках кримінальна відповідальність не може наставати, оскільки протизаконно притягувати декларанта до відповідальності за внесення завідомо неправдивих відомостей, якщо він не вважає їх такими. Однак у таких справах проблематичною буде не тільки кваліфікація діяння, а й процедура доказування¹.

Як указують науковці, під час дослідження вказаного питання необхідно зважати на таке. Зазначена стаття Кримінального кодексу України містить вказівку, відповідно до якої відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат (нині це понад 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб). Відтак кримінальна відповідальність настає за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації або умисне неподання декларації. Крім того, законодавець передбачає допустиму межу щодо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість. Словом, кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли суб'єкт декларування свідомо і значною мірою занижив вартість об'єкта декларування².

¹ Бульба І. В. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації: проблемні аспекти. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 41–42.

² Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>

З огляду на зазначене, перед правозастосувачем постава- тиме завдання довести факт саме умисного неподання декла- рації, що дасть змогу відмежувати це діяння від несвоечасно- го її подання, факт того, що особа на момент подачі декла- рації усвідомлювала, що відомості неправдиві і що це не описка чи помилка упідрахунку, чи особа просто не забула про обов'язок подати декларацію. І хоча про такий обов'язок суб'єкт декла- рування повідомляється письмово, деякі суди виправдовують осіб, які не подали декларацію у зв'язку із відсутністю вини в їх діях.

Так, наприклад, вироком Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 04.11.2019, справа № 310/2328/19, особу виправдано за неподання декларації. Як вказано у виро- ці, аналізуючи показання допитаних у судовому засіданні об- винуваченого, свідків, досліджені письмові докази, суд дій- шов висновку, що орган досудового розслідування не надав суду переконливих доказів про наявність у діях ОСОБА_3 пря- мого умислу на вчинення злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України, що свідчить про відсутність складу вказаного кримінального правопорушення, а тому останній підлягає виправданню на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК України¹.

Цікавим є те, що підсудний у своїх поясненнях зазначив, що не спростовує того факту, що він несвоечасно подав до упо- вноваженого органу електронну декларацію, однак водночас будь-якого умислу на скоєння кримінального правопорушен- ня він не мав. Обвинувачений є депутатом селищної ради вже багато років, сумлінно виконує свої обов'язки депутата, за- вжди своєчасно подавав декларації про доходи в паперовому виді. Про необхідність подачі електронних декларацій йому повідомляли селищний голова та секретар селищної ради, од- нак електронні декларації за 2016 та 2017 роки він не зміг по- дати, оскільки не вмів користуватися комп'ютером та Інтер- нетом. Жодних змін у його матеріальному стані за вказані роки не було. До спеціалістів за допомогою обвинувачений не звертався, тому що в деклараціях зазначається конфіденційна інформація, яку він не хотів розголошувати. Діти й онуки, які

¹ Вирок Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 04.11.2019. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85377369>

би могли йому допомогти заповнити та надіслати декларацію, проживають у РФ. Декларацію за 2018 рік обвинувачений подав, робити її допомагала спеціаліст. Просив суд визнати його невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення, за яким його обвинувачує орган досудового розслідування¹.

Подібні ситуації з аналогічними судовими рішеннями вказано у вироці Центрального районного суду м. Миколаїв від 21.11.2019, справа № 490/4538/19²; вироці Святошинського районного суду м. Київ від 27.11.2019, справа № 759/16711/19³; вироці Іллічівського міського суду Одеської області від 22.02.2019, справа № 501/3059/18⁴; вироці Шишацького районного суду Полтавської області від 23.10.2019, справа № 529/340/18⁵; вироці Виноградівського районного суду Закарпатської області від 20.02.2018, справа № 299/3444/17⁶; вироці Виноградівського районного суду Закарпатської області від 18.06.2018, справа № 299/2754/17⁷; вироці Великоберезнянського районного суду Закарпатської області від 02.07.2018, справа № 298/1385/17⁸;

¹ Вирок Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 04.11.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85377369>

² Вирок Центрального районного суду м. Миколаїв від 21.11.2019, справа № 490/4538/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85864786>

³ Вирок Святошинського районного суду м. Київ від 27.11.2019, справа № 759/16711/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85924088>

⁴ Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 22.02.2019, справа № 501/3059/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80039403>

⁵ Вирок Шишацького районного суду Полтавської області від 23.10.2019, справа № 529/340/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85126012>

⁶ Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 20.02.2018, справа № 299/3444/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72301542>

⁷ Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 18.06.2018, справа № 299/2754/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74723437>

⁸ Вирок Великоберезнянського районного суду Закарпатської області від 02.07.2018, справа № 298/1385/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75021235>

вироці Галицького районного суду м. Львів від 06.07.2018, справа № 461/7452/17¹; вироці Лисичанського міського суду Луганської області від 16.10.2018, справа № 415/5128/17²; вироці Приморського районного суду м. Маріуполь Донецької області від 14.12.2018, справа № 266/3090/18³.

Окрім того, слід мати на увазі, що можливі випадки, коли особа не подала декларацію через відповідні поважні причини.

Як зазначають науковці, якщо особа вчасно не подала декларацію через тяжку хворобу, стихійне лихо, пов'язане із втратою відповідних документів, інші поважні причини виняткового характеру, то її не можна вважати такою, що усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння. Водночас не можна вважати такими причинами складнощі технічного характеру, пов'язані, наприклад, із невмінням користуватися комп'ютерною технікою чи тимчасовою відсутністю технічної можливості входу до системи⁴.

Під поважними причинами слід розуміти неможливість особи подати вчасно декларацію у зв'язку з хворобою, перебуванням особи на лікуванні, внаслідок стихійного лиха (повені, пожежі, землетрусу), технічних збоїв офіційного веб-сайту Національного агентства з питань запобігання корупції, втручанням відомостей, необхідних для внесення в декларацію, перебуванням (триманням) під вартою тощо⁵.

¹ Вирок Галицького районного суду м. Львів від 06.07.2018, справа № 461/7452/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75202655>

² Вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 16.10.2018, справа № 415/5128/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77319615>

³ Вирок Приморського районного суду м. Маріуполь Донецької області від 14.12.2018, справа № 266/3090/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78561118>

⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. С. 1151.

⁵ Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ головам апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 22.05.2017. URL: https://zib.com.ua/files/Golovam_apeliacijnih_sudiv_vid_2205_2017.pdf

Поважними причинами пропущення термінів подачі декларації визнаються: перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами або для догляду за дитиною; тимчасова непрацездатність; перебування за межами України; перебування під вартою. В цьому випадку суб'єкти декларування подають таку декларацію за звітний рік до 31 грудня¹.

Як вказує М. І. Хавронюк, перелік поважних причин законом не встановлено. Ними можуть бути, наприклад, перебування суб'єкта декларування в бойовій обстановці в зоні АТО, якщо це позбавляє його доступу до комп'ютера та Інтернету, смерть члена сім'ї, тяжка хвороба суб'єкта декларування, його затримання чи взяття під варту тощо. Якщо НАЗК не визнає ті чи інші причини поважними, складе протокол і направить його до суду, то це не позбавляє права суд визнати їх поважними і закрити справу².

Натомість О. З. Гладун та І. В. Єрмоєнко стверджують, що не визнаються поважними причинами несвоечасного подання декларацій такі обставини, як необізнаність із вимогами законодавства, перебування у черговій відпустці, декретній відпустці по догляду за дитиною, перебування у від'їзді, великий обсяг виробничих робіт на підприємстві, відсутність комп'ютера та грошей для його придбання³.

На думку О. О. Дудорова, факт перебування на лікарняному є достатньою підставою для визнання цього факту поважною причиною несвоечасного подання декларації, навіть якщо в особи й була фізична можливість, умовно кажучи, дістатись до комп'ютера та подати декларацію. Водночас слід погодитись із тими судами, які не визнають поважною причиною

¹ Алісова Є. О., Мартиновський В. В., Настюк В. Я., Шевчук О. М. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. Харків : Юрайт, 2017. С. 59.

² Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства. 2-ге вид., переробл. і допов. / за ред. М. І. Хавронюка. Київ, 2017. С. 403.

³ Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практичний посібник / кол. авт.; за ред. О. М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 153–154.

несвоєчасного подання декларації наявність хронічної хвороби, яка не може завадити факту подання електронної декларації¹.

Мета і мотив цих кримінальних правопорушень на кваліфікацію не впливають, однак деякі дослідники вказують, що метою його вчинення зазвичай є приховування майна, коштів, які раніше були одержані в результаті вчинення іншого кримінального правопорушення.

Як зазначає В. П. Попович, із огляду на зміст декларації, можна дійти логічного висновку, що метою внесення до декларації завідомо неправдивих відомостей стосовно майна, доходів, цінних паперів та іншим матеріальних чи нематеріальних благ, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї, здебільшого буде приховування інших протиправних діянь (у тому числі й злочинів), у результаті вчинення яких і були набуті зазначені вище блага, і за які чинним законодавством України передбачено певний вид юридичної відповідальності (зловживання владою або службовим становищем – ст. 364 КК; одержання неправомірної вигоди службовою особою – ст. 368 КК; незаконного збагачення – ст. 368² КК тощо)².

З огляду на зазначене, така позиція заслуговує підтримки, оскільки здебільшого наявне саме приховування майна, яким особа заволоділа кримінально протиправним шляхом. В такому випадку, вона має підлягати відповідальності згідно з іншими статтями КК України, що теж ставить під сумнів доцільність криміналізації декларування недостовірної інформації в окремі норми.

¹ Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані корупцією (статті 172-4, 172-9 КУпАП). Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/1724-1729> С. 104.

² Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Результати Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>

Висновки до другого розділу

Аналіз об'єктивних та суб'єктивних елементів складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, дає підстави зробити такі висновки:

1. Дослідження об'єкта складів цих кримінальних правопорушень дало змогу на основі поглядів учених щодо загалом змісту цього елемента складу кримінального правопорушення та поглядів щодо визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, визначити, що родовим об'єктом вказаної групи кримінальних правопорушень, зокрема й тих, що пов'язані із декларуванням, є суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності визначених суб'єктів державного апарату та органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій і публічного, і приватного права, а також діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Водночас основним безпосереднім об'єктом складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, потрібно визнати суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в частині декларування інформації, визначеної Законом України «Про запобігання корупції».

Окрім того, додатковим факультативним об'єктом цих кримінальних правопорушень може бути авторитет органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

2. Визначено, що декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідає всім ознакам офіційного документа, а отже, є його різновидом. Відтак обґрунтовується, що умисне декларування недостовірної інформації має підпадати під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України (у формі внесення в офіційний документ завідомо недостовірних відомостей), відповідно, таку форму об'єктивної сторони зі складу правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП, а також статтю 366² КК України, доцільно виключити.

Встановлено, що склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366² КК України, може утворювати лише інформація, яка зазначається у розділах 3–8, 10 (якщо нематеріальні активи можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті), 11–14 декларації.

3. Дослідження форм об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, дає підстави визначити, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, збігається за своїм змістом із формою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України, у виді внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей.

Відтак визначено, що вказане зумовлює виникнення конкуренції між цими нормами та ст. 172⁶ КУпАП.

Окреслено проблему і теоретичного, і практичного характеру, яка наявна при розмежуванні такого складу кримінального правопорушення, як умисне неподання зазначеної декларації (ст. 366³ КК України) від форми об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, яка виражається у несвоєчасному її поданні (ст. 172⁶ КУпАП), вирішення якої пропонується шляхом відмови від першої з них.

4. Визначено, що суб'єкт складів цих кримінальних правопорушень загалом належно визначено антикорупційним законодавством України. Водночас обґрунтовується доцільність виключення з категорії суб'єктів складів цих правопорушень осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Окрім того, доведено доцільність визначити кваліфікованим складом ст. 366 КК України декларування недостовірної інформації особами, діяльність яких пов'язана з високими та підвищеними корупційними ризиками, та для тих осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище.

5. Доведено, що із суб'єктивної сторони складу кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, характеризуються виключно умисною формою вини.

Водночас вид умислу може бути і прямий, і непрямий. Мета та мотив учинення таких діянь на кваліфікацію не впливає.

6. У розділі запропоновано:

1) ст.ст. 366², 366³ КК України виключити;

2) подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кваліфікувати за ст. 366 КК України як службове підроблення;

3) передбачити покарання за ч. 1 ст. 366 КК України у виді штрафу до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

4) диспозицію ч. 2 ст. 366 КК України викласти у такій редакції:

«Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, або вчинені особою, яка обіймає посаду з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, або вчинені особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, – ...»;

5) диспозицію ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП викласти у такій редакції:

«Умисне неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції»;

6) ч. 4 ст. 172⁶ КУпАП виключити;

7) абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» виключити. Відповідно до суб'єктів декларування недостовірної інформації не відносити осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ І ПОКАРАННЯ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ

3.1. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України, і їх розмежування із суміжними складами

Наступним логічним етапом дослідження є вивчення проблем кваліфікації. На думку професора В. О. Навроцького, кримінально-правова кваліфікація – це оцінка діяння, яке заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду та характеризується ознаками кримінальної протиправності, що полягає у визначенні того, якою статтею (частиною, пунктом статті) кримінального закону передбачене вказане діяння¹. Проблеми кримінально-правової кваліфікації охоплюють установлення відповідності фактичних ознак посягання ознакам складу кримінального правопорушення, передбаченого КК України (власне кваліфікація кримінальних правопорушень), а також питання розмежування кримінальних правопорушень і правопорушень інших видів та малозначних діянь, розмежування суміжних кримінальних правопорушень, з'ясування стадії вчинення кримінального правопорушення, оцінки множинності кримінальних правопорушень та співучасті у кримінальному правопорушенні.

Встановлення відповідності фактичних ознак посягання ознакам складу кримінального правопорушення, передбаченого КК України

Аналіз судової практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 366¹ КК України засвідчив,

¹ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ, 2006. С. 51.

що складнощі виникають із установами об'єктивної сторони в частині неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також із встановленням вини особи у формі умислу.

Кримінальна відповідальність за бездіяльність, як відомо, можлива лише за наявності двох умов: наявність у особи обов'язку вчиняти відповідні дії та наявність в неї реальної можливості діяти. Наявність обов'язку подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначена Законом України «Про запобігання корупції». Натомість із установами реальної можливості подання такої декларації виникають проблеми.

У питанні встановлення можливості подання декларації, органи досудового розслідування зосереджуються на з'ясуванні, чи перебувала особа в період необхідної подачі декларації на території України, а інколи, чи мала вона електронний ключ, навички користування комп'ютером, не перебувала на лікуванні. Однак, ці питання, навіть якщо вони з'ясовані (а з'ясовуються вони не завжди), не вичерпують доказування такої можливості.

Відповідно до Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції, декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, заповнюється та подається особисто суб'єктом декларування шляхом заповнення відповідної електронної форми у власному персональному електронному кабінеті суб'єкта декларування у Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування¹. Водночас варто процитували висловлювання З. А. Загинеї-Заболотенко: «Ознайомлення з переліком інформації, яка повинна міститися в е-деклараціях (ст. 46 Закону), свідчить, що для абсолютно правильного заповнення е-декларації необхідно бути «еквілібристом-правником» та не заплутатися у хитросплетіннях як антикорупційного, так

¹ Форма декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0960-16>

і іншого регулятивного законодавства України. При спробі заповнення е-декларації на офіційному вебсайті НАЗК виникають труднощі навіть під час внесення інформації про суб'єкта декларування або членів його сім'ї, не кажучи про більш складні випадки, щодо яких або про які потрібно внести відомості до е-декларації. Без поради фахівця, який професійно займається відповідною проблемою, у цьому разі не обійтись»¹.

Наведемо декілька прикладів із судової практики. В одній зі справ обвинувачений пояснив суду, що «не подав електронну декларацію, бо нічого в цьому не розумію»². В іншій справі обвинувачена вказала, що не змогла своєчасно подати декларацію, оскільки не володіє комп'ютером³. У всіх цих справах осіб визнано винними без спростування їхніх пояснень.

Щоправда Бердянський міськрайонний суд Запорізької області, розглянувши кримінальне провадження за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України, дійшов висновку про недоведеність у діях обвинуваченого умислу на вчинення кримінального правопорушення в ситуації, коли останній пояснив, що не зміг подати декларацію, оскільки не вміє користуватися комп'ютером та Інтернетом; до спеціалістів за допомогою не звертався, тому що в деклараціях зазначається конфіденційна інформація, яку він не хотів розголошувати⁴.

Досліджуючи проблему встановлення можливості подання декларації, потрібно розуміти, що значна частина засуджених – це депутати сільських рад, чимала частина з яких дійсно не вміють користуватися комп'ютером навіть на елементарному рівні. Звісно, можна стверджувати про можливість

¹ Загиней-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового регулювання на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.

² Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 07.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80764686>

³ Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 04.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80238469>

⁴ Вирок Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 04.11.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85377369>

проходження навчальних курсів із користування комп'ютером (як, наприклад, вказано у вирокі Овідіопольського районного суду Одеської області від 17.07.2018¹), однак слід пам'ятати, що ці особи виконують функції місцевого самоврядування на безоплатній основі. Видається, що держава, покладаючи на осіб обов'язки з подання електронних декларацій, зобов'язана забезпечити відповідних осіб можливістю їх подачі, зокрема і щодо навчання, і в частині технічного забезпечення. Відтак очевидно обґрунтована відсутність знань чи технічної можливості (наявність комп'ютера, доступу до мережі Інтернет) подання декларації є перепоною у притягненні особи до кримінальної відповідальності за її неподання.

Також слід зазначити про проблеми із доступом до ІТС «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Так, в одній із справ обвинувачений пояснював, що цілий тиждень в різні години доби намагався подати декларацію і зрештою вважав, що подав, однак, суд, посилаючись тільки на рішення Національного агентства від 08.06.2027 № 224 «Про визначення періодів, протягом яких спостерігалися перебої у роботі інформаційно-телекомунікаційної системи «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», визнав такі пояснення спростованими, не допускаючи інших технічних причин неотримання доступу до ІТС². Натомість Галицький районний суд м. Львів виправдав обвинувачену, встановивши, що причиною неподання декларації були технічні причини, які завадили особі увійти до ІТС «Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»³. Зважаючи на це, в ситуаціях,

¹ Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 17.07.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75439092>

² Вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 16.10.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77134618>

³ Вирок Галицького районного суду м. Львів від 06.07.2018, справа № 461/7452/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75202655>

коли особи у своїх поясненнях вказують на проблеми із доступом до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суди, а так само і органи досудового розслідування, мають всебічно перевіряти відповідну інформацію.

У вирокх є й такі пояснення обвинувачених, як «не було електронного ключа»¹. Видається, що вказана обставина може бути перепоною у притягненні до кримінальної відповідальності тільки тоді, коли особа не знала і їй не було роз'яснено, як отримати такий електронний ключ.

Хвороба особи може бути перепоною притягнення до кримінальної відповідальності залежно від виду лікування (з госпіталізацією до лікувального закладу чи амбулаторно), а також залежно від фізичного стану особи та технічної можливості. Перебування за межами України, як видається, теж має бути пов'язане з відсутністю технічної можливості подання декларації (відсутність доступу до комп'ютера чи мережі Інтернет, відсутність відомостей, які підлягають декларуванню, відсутність можливості віддалено отримати електронний цифровий підпис). Воєнний стан також є поважною причиною неподання декларації суб'єктами декларування. Так, згідно з законодавством, щорічну декларацію за 2021 рік можна не подавати, проте її слід буде подати протягом трьох місяців після закінчення війни.

Проаналізуємо питання встановлення вини. Як було зазначено, вина в складі кримінальних правопорушень «Декларування недостовірної інформації» та «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» характеризується умислом.

Щодо цього Колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду, розглядаючи в касаційній інстанції справу про умисне неподання декларації, чітко вказала, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності

¹ Вирок Чигиринського районного суду Черкаської області від 06.02.2019. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79677597>; Вирок Березівського районного суду Одеської області від 27.06.2019. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82672652>

за таке діяння має бути встановлено і доведено, що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, знала про обов'язок подати декларацію, передбачену ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», про строк її подання, проте усвідомлено з будь-яких мотивів вирішила не подавати декларацію і умисно не подала її¹.

Аналіз судової практики з розгляду справ у першій інстанції свідчить про наявність протилежних підходів до вирішення цього питання. Наприклад, Вироком Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області визнано винним в умисному неподанні декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, особу яка у 2015–2017 роках була депутатом Прибужанівської сільської ради Кам'янка-Бузького району Львівської області, незважаючи на те, що під час судового розгляду обвинувачений пояснив факт неподання декларації тим, що забув про неї, адже його повноваження як депутата припинилися². Іншим вироком цього суду був визнаний винним такий самий депутат цієї ж сільської ради, який на судовому засіданні пояснив, що не подав декларацію, оскільки вважав, що йому вже не потрібно подавати таку, бо його повноваження як депутата припинилися³. Жодних аргументів на спростування таких слів обвинувачених суд не навів. Так само Березівським районним судом Одеської області визнано винним в умисному неподанні інформації депутата Степанівської сільської ради Березівського району Одеської області, який під час судового розгляду пояснив, що вчасно не подав декларацію за 2017 р., оскільки вважав, що він є пенсіонером та учасником ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС, що звільняє його від подачі декларації⁴.

¹ Постанова Верховного Суду України від 10.09.2019 у справі № 200/18903/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84229864>

² Вирок Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 12.02.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79770136>

³ Вирок Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 29.01.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79504100>

⁴ Вирок Березівського районного суду Одеської області від 27.06.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82672652>

Вироком Краснолиманського міського суду Донецької області особу, яка не подала інформації про деяке майно, оскільки «не вважав за необхідне вносити інформацію про майно, яке придбав раніше, ніж за рік до декларування»¹, теж було визнано винною.

З іншого боку, Святошинський районний суд м. Київ ухвалив виправдувальний вирок за обставин, коли обвинувачений у судовому засіданні пояснив, що знав про обов'язок подати декларації на наступний рік після припинення виконання функцій держави, але згодом забув, і тільки після відкриття кримінального провадження стосовно нього подав декларацію². В подібній ситуації Іллічівський міський суд Одеської області, ухвалюючи виправдувальний вирок, своє рішення обґрунтував так: «Висновок суду підтверджується як показаннями в судовому засіданні обвинуваченого щодо відсутності в нього умислу на неподання декларації, так і наступними діями обвинуваченого, який після усвідомлення необхідності подання декларації подав її. Висновок суду підтверджується також інформацією, яка міститься в поданій обвинуваченим декларації, яка за своїм обсягом та характером щодо матеріального стану обвинуваченого не вимагала необхідності приховування її від контролюючих органів»³. Центральним районним судом м. Миколаїв виправдано дільничного офіцера поліції, обвинуваченого в умисному неподанні декларації перед звільненням зі служби, який у суді пояснив, що за час служби в органах поліції протягом 2016–2018 років він подавав щорічні декларації за ці роки, водночас не знав про наявність таких видів декларацій, як перед звільненням та після звільнення⁴.

¹ Вирок Краснолиманського міського суду Донецької області від 12.06.2018. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74683155>

² Вирок Святошинського районного суду м. Київ від 27.11.2019, справа № 759/16711/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85924088>

³ Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 22.02.2019, справа № 501/3059/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80039403>

⁴ Вирок Центрального районного суду м. Миколаїв від 21.11.2019, справа № 490/4538/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85864786>

Подібні рішення ухвалювалися і вищими судовими інстанціями. Одним із аргументів Верховного Суду на користь недоведеності умислу щодо неподання декларації, під час розгляду касаційної скарги прокурора по одній із справ, було те, що стороною обвинувачення не надано достовірних і переконливих доказів того, що обвинувачений знав про обов'язок подати декларацію, передбачену ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» саме в день звільнення, або перед звільненням, чи в день звільнення був повідомлений державним органом, в якому він працював, про необхідність подання декларації при звільненні, або отримувач повідомлення НАЗК про факт неподання декларації¹.

Деякі міркування щодо кваліфікації подання суб'єктом декларування недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, зокрема визнання цих дій умисними, висловлюють і науковці.

Так, А. В. Титко, аналізуючи склад адміністративного правопорушення «Порушення вимог фінансового контролю», робить висновок, що в будь-якому випадку правопорушення особа діє умисно, оскільки перед заповненням декларації кожна посадова особа попереджається про відповідальність². Водночас В. В. Андрієшин вважає, що підтвердженням умислу в діях є наявність документів щодо письмового ознайомлення особи з антикорупційною програмою органу працевлаштування та вимогами антикорупційного законодавства, зокрема з положеннями Закону, а також із переліком посад, на які поширюється обов'язок заповнення електронних декларацій, реєстрації особи як користувача в реєстрі за присвоєним ідентифікаційним кодом, а також наявність технічної можливості подання декларації³.

¹ Постанова Верховного Суду України від 10.09.2019 у справі № 200/18903/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84229864>

² Титко А. В. Юридичний склад порушення вимог фінансового контролю, вчиненого поліцейським. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 18. Т. 1. С. 157–160.

³ Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 127–137.

Такий підхід до виявлення умислу видається надто спрощеним і поверхневим. Слід зважати на можливі ситуації, коли особа поставить свій підпис про ознайомлення з вимогами антикорупційного законодавства, однак із тих чи інших причин із ним не ознайомиться; особа буде ознайомлена з обов'язком подання одного виду декларації, однак про необхідність подання декларації іншого виду їй буде невідомо (наприклад, декларацію суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність); особа знатиме про необхідність зазначення в декларації інформації одного виду (наприклад, майна, придбаного за звітний період), однак не знатиме про обов'язок подання іншої інформації (наприклад, про майно, набуте раніше) тощо. Тому встановлення наявності умисної форми вини потребує встановлення ширшого кола обставин вчиненого діяння та більш глибокого їх вивчення. Зокрема, Європейський Суд у рішенні від 21.04.2011 «Нечипорук і Йонкало проти України» зазначив, що Суд при оцінці доказів керується критерієм доведення поза розумним сумнівом, і таке доведення може впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою¹.

3. А. Загиней-Заболотенко щодо аналізованої проблеми вказує: «Під час кваліфікації за ст. 366¹ КК України потрібно чітко визначати наявність прямого умислу в діях особи стосовно подання недостовірних відомостей в е-декларації або неподання такої декларації. При цьому доказуванню підлягає також усвідомлення особою протиправності свого діяння, що охоплює і усвідомлення тих положень антикорупційного законодавства України в частині електронного декларування. У зворотному випадку слід констатувати, що в діях особи відсутній склад злочину»². Тобто, на думку автора, для кваліфікації за чинними нині ст.ст. 366² чи 366³ КК України потрібно встановлювати знання і правильне розуміння особою положень Закону України «Про запобігання корупції».

¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21.04.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#o24

² Загиней-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового регулювання на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.

Д. Г. Михайленко, з огляду на те, що розмежування адміністративної й кримінальної відповідальності за неподання декларації залежить від поведінки особи, яка притягується до відповідальності (подасть чи ні вона декларацію), після порушення нею вимог фінансового контролю, вважає, що неподання декларації в ситуації, коли особі загрожує кримінальна відповідальність і вона розуміє це, адже бере участь у кримінальному провадженні в різних процесуальних статусах, є завжди умисним¹. Вважаю слушною позицію автора, однак слід наголосити, що подання декларації після повідомлення про підозру необов'язково означає відсутність умислу на неподання декларації.

При вирішенні питання кваліфікації неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із урахуванням форми вини слід зазначити, що відповідна декларація містить інформацію, яка надається суб'єктові декларування членами його сім'ї. Відтак Д. А. Таршин зазначив: «Якщо недостовірні відомості, зазначені в декларації, були надані суб'єкту декларування членом його сім'ї, то відповідальність може настати лише тоді, коли суб'єкт декларування усвідомлював недостовірність таких відомостей, але попри це свідомо зазначив їх у декларації»². Як видається, з таким міркуванням можна цілковито погодитися.

Питання встановлення умислу особи на внесення недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи на неподання зазначеної декларації, є надзвичайно складним і проблемним. Тут варто підтримати думку О. С. Бондаренко, що на практиці доволі складно відмежувати недостовірність від звичайної описки чи арифметичної помилки в антикорупційній декларації, і що це може стати базисом

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

² Таршин Д. А. Кримінальна відповідальність суб'єкта декларування. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5134>

для зловживань з боку органів фіскального контролю, антикорупційного запобігання і досудового розслідування та неминуче призведе до порушення прав громадян¹.

Вивчення виправдувальних вироків, а також думок науковців – дослідників проблеми встановлення умислу щодо внесення недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи щодо неподання цієї декларації, у поєднанні з вивченням судової практики щодо цієї категорії кримінальних правопорушень загалом, дає можливість визначити правила кваліфікації таких кримінальних правопорушень із урахуванням форми вини. Отже, неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, слід кваліфікувати як умисне за умови, що буде доведено, що: 1) на момент закінчення терміну подання такої декларації особа достовірно знала, що є суб'єктом декларування відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», знала про обов'язок подання декларації конкретного виду, строки її подання; 2) бажала не подавати таку декларацію. Внесення суб'єктом декларування недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має кваліфікуватися як умисне тоді, коли буде доведено, що: 1) особа достовірно знала про доходи, майно, інші активи, а також видатки, які підлягають декларуванню, знала про наявність (відсутність) у неї чи членів її сім'ї таких доходів, майна, інших активів чи видатків, а також про їх вартість; 2) бажала не вказувати таких доходів, майна, інших активів чи видатків (вказати за їх відсутності насправді), або вказати неправдиву їх вартість.

Кваліфікація малозначності

Наявність кримінально-правової заборони певного діяння, саме собою ще не означає, що це діяння є кримінальним

¹ Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.

правопорушенням. Ч. 2 ст. 11 КК України встановлює, що не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі¹. Тому варто розглянути питання кваліфікації декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як малозначного діяння.

Розглядаючи справу за скаргою про неоднакове застосування законодавства про малозначність, Верховний Суд України визначив умови визнання діяння малозначним:

1) формальна наявність у вчиненому діянні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого КК, тобто всіх тих передбачених у законі об'єктивних і суб'єктивних ознак, що у відповідній статті (частині статті) Особливої частини КК характеризують певний склад кримінального правопорушення;

2) малозначне діяння не становить суспільної небезпеки, яка є типовою для певного кримінального правопорушення. Це виражається в тому, що воно не заподіює взагалі шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству чи державі, або заподіює їм явно незначну (мізерну) шкоду;

3) малозначне діяння не повинно бути суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди. Якщо існує невідповідність між фактично вчиненим малозначним діянням і умислом, спрямованим на заподіяння істотної шкоди, має наставати кримінальна відповідальність за замах на те кримінальне правопорушення, яке особа бажала вчинити².

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

² Постанова Верховного Суду України у справі від 24.12.2015 № 5-221кц15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55253289#>

Таку позицію поділяють і дослідники питання малозначності¹.

Аналізуючи можливість малозначності аналізованих у цій роботі діянь, слід детально дослідити два останні пункти. Насамперед розглянути питання, чи у будь-якому випадку декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, становлять суспільну небезпеку (заподіюють істотну шкоду або ж створюють загрозу її заподіяння).

Спершу розглянемо ситуації невнесення суб'єктом декларування до декларації відомостей про майно, здобуте законним шляхом. Щодо цього О. Ободовський висловлює такі міркування: «Стаття 366¹ була введена у КК України зовсім не для того, щоб суворо карати осіб, які працюють законно, хоча з певних міркувань і порушують обов'язок декларування. Такі порушення, очевидно, не є суспільно небезпечними»². Однак, чи означає це, що всі подібні випадки слід визнавати малозначними діяннями? До речі, в Єдиному державному реєстрі судових рішень немає жодного вироку, з якого очевидна була можливість незаконного походження незадекларованого майна. Одним із таких є вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполь Донецької області, яким обвинуваченого визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України. Зокрема, обвинувачений, будучи достовірно усвідомленим про розмір доходу своєї дружини, вказав її дохід у розмірі 4800 гривень, який було отримано як заробітна платня, однак не вказав цілком легального доходу

¹ Козенко Т. Є. Критерії та ознаки малозначності діяння за кримінальним законодавством України. *Наукові записки*. 2000. Т. 18. Спеціальний випуск. С. 186–189; Маломуж С. І. Малозначність діяння в кримінальному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 20 с.; Товстопят Г. В., Мананкова І. В. Малозначність діяння у злочинах з формальним складом. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 331–334; Ус О. В. Кваліфікація малозначного діяння. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2018. № 2 (60). С. 58–63.

² Ободовський О. Про відповідальність за декларування недостовірної інформації: конституційні та кримінально-правові проблеми. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 5. С. 67–78.

дружини від зайняття підприємницькою діяльністю в сумі 1 539 783,03 гривень¹.

Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», зокрема це невід'ємна частина механізму запобігання корупції у публічній сфері, і її основне завдання – виявити невідповідність активів та видатків особи її законним доходам. Неподання достовірних відомостей про майно, здобуте законним шляхом, у цій декларації не заподіює жодної шкоди системі протидії корупції, зокрема дієвості передбаченого Законом України «Про запобігання корупції» механізму².

Однак, такий висновок дещо не узгоджується із правовою позицією Верховного Суду України. Розглядаючи справу за скаргу про неоднакове застосування законодавства про малозначність, суд зазначив дві тези: 1) «поняття істотної шкоди у контексті частини другої статті 11 КК носить оціночний характер, його зміст визначається оцінкою правозастосовними органами всіх конкретних обставин справи. Про оціночний характер шкоди можна говорити лише в тому випадку, коли законодавець у відповідних статтях (частинах статей) Особливої частини КК України використовує загальні оціночні поняття: тяжкі наслідки, інші тяжкі наслідки (відносно визначені правові норми)»; 2) «якщо істотність шкоди знаходить своє чітке відображення у визначенні об'єктивних ознак того чи іншого складу злочину, тобто характер шкоди є фіксованим і не може оцінюватись на розсуд правозастосувача (абсолютно визначені правові норми), застосування кримінально-правової норми про малозначність виключається»³.

¹ Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполь Донецької області від 28.12.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86688287>

² Міськів Д. М. Декларування недостовірної інформації: питання кваліфікації при малозначності діяння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2020. Вип. 62. С. 273.

³ Постанова Верховного Суду України у справі від 24.12.2015 № 5-221кц15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55253289#>

З першої тези очевидно, що малозначність можлива лише у кримінальних правопорушеннях із матеріальним складом. Однак, науковці наполягають на тому, що малозначність можлива і у кримінальних правопорушеннях із формальним складом¹, і така позиція видається цілком логічною, оскільки формальний склад може конструюватися, зокрема, в тих випадках, коли формально визначити наслідок не можливо (як у випадку ст.ст. 366², 366³ КК України).

Із другої тези очевидно, що визначеність розміру предмета кримінального правопорушення (у ст. 366² КК України – недостовірних відомостей) виключає малозначність діяння. Це правило цілком застосовне до тих випадків, коли розмір предмета завжди безпосередньо впливає на розмір заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди, однак, є непридатним для випадків, коли розмір предмета на шкоду впливає не в усіх випадках.

Відтак висловлені Верховним Судом України правові позиції щодо малозначності діянь, передбачених КК України, потребують уточнень.

Під час заповнення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», також потрібно зазначити об'єкти нерухомості, що не перебувають у власності особи, однак, перебувають у її користуванні. Щодо цього З. А. Загинеї-Заболотенко наголошує: «Якщо суб'єкт декларування не вказав в е-декларації на об'єкт нерухомості, яким користується з будь-яких підстав, передбачених законом, або не зазначив його вартості, це не може бути поставлено у вину суб'єкту декларування при кваліфікації за ст. 366¹ КК України як подання таким суб'єктом завідомо недостовірних відомостей у е-декларації»². Однак, у цьому разі,

¹ Маломуж С. І. Малозначність діяння в кримінальному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 20 с. С. 10; Товстопят Г. В., Мананкова І. В. Малозначність діяння у злочинах з формальним складом. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 331–334; Ус О. В. Кваліфікація малозначного діяння. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2018. № 2 (60). С. 58–63.

² Загинеї-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового регулювання на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.

видається, є всі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого і скасованою ст. 366¹ КК України, і чинною ст. 366² КК України, а суспільна небезпека – відсутня, адже, жодної шкоди дієвості механізму протидії корупції не спричиняється і не може спричинитися.

По-іншому виглядають ситуації з недекларуванням відомостей про видатки, або ж декларування майна, яке насправді відсутнє в особи на момент закінчення звітного періоду. В першому випадку, подання недостовірних відомостей може слугувати способом легалізації доходів, одержаних корупційним шляхом (особа не вказала про витрачене майно, одержане правомірно, а відтак згодом може використовувати майно, одержане протиправним шляхом). У другому – особа може створювати для себе умови для того, щоб у майбутньому представити одержане протиправним шляхом майно як законно одержане в минулому (особа зазначає в декларації значну суму готівкових коштів, які в майбутньому планує одержати корупційним шляхом). У цьому разі заподіюється шкода механізму протидії корупції, оскільки унеможлиблюється встановлення відповідності активів і витрат законним доходам особи. Водночас така шкода, в розрізі ст. 366² КК України, може бути визнана істотною.

Розглянемо ситуацію умисного неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції». Як зазначає Д. Г. Михайленко, при неподанні декларації унеможлиблюється фінансовий контроль, який може здійснюватися на основі декларації, що потребує додаткових і значних зусиль контролюючих органів для встановлення фактичного майнового стану суб'єкта декларування². Однак, на відміну від подання недостовірних відомостей, умисне неподання декларації не створює ризиків узаконення коштів, здобутих неправомірним шляхом, і, мало того, є своєрідним індикатором можливого приховування доходів, одержаних злочинним шляхом. З іншого боку, умисне неподання

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

декларації – це лише невиконання вимог держави, яке найтяжчим наслідком може мати приховування незаконних доходів, тобто неспрацьовування передбачених законодавством антикорупційних механізмів. Відтак можна зробити висновок, що умисне неподання декларації може становити суспільну небезпеку лише за умови наявності в особи незаконних (корупційних) доходів.

Як зазначалося, малозначне діяння не має бути суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди. В цьому аспекті може бути визнане малозначним лише те подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або умисне неподання зазначеної декларації, яке особа вчиняла без умислу приховати чи легалізувати кошти, завідомо одержані злочинним шляхом. Прикладами мотивів вчинення таких діянь можуть бути небажання показувати оточуючим свої активи, одержані законним шляхом, чи законні доходи і витрати або ж страх стати жертвою корисливого чи корисливо-насильницького кримінального правопорушення.

Окрім умов визнання діяння малозначним, варто зазначити також і про обставини, які не можуть враховуватися при вирішенні цього питання. Зокрема, Верховний Суд України вказав, що посткримінальна поведінка порушника кримінально-правової заборони, характеристика його особи, ступінь реалізації злочинного умислу, інші обставини, що відповідно до закону є правовими підставами для пом'якшення покарання або звільнення від кримінальної відповідальності, значення в контексті встановлення наявності чи відсутності малозначності діяння за частиною другою статті 11 КК України не мають¹. Щоправда така позиція Верховного Суду України не завжди підтримується місцевими судами. Так, Монастирищенський районний суд Черкаської області відсутність підстав для застосування положень ч. 2 ст. 11 КК України, обґрунтовував тим, що «обвинувачена не усунула порушення та не має наміру його усунути, хоча має таку можливість» (йдеться

¹ Постанова Верховного Суду України у справі від 24.12.2015 № 5-221к15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55253289#>

про подання декларації)¹. За висновками О. В. Ус, не можна визнати правильною практику обґрунтування застосування ч. 2 ст. 11 КК України посиленням на каяття суб'єкта кримінального правопорушення, відшкодування спричиненої ним шкоди й інші обставини, що не характеризують суспільну небезпечність учиненого діяння; на кваліфікацію діяння як малозначного не впливає й те, що особа, яка його вчинила, не визнає своєї вини за його вчинення². Як видається, ці положення повною мірою можна застосовувати і до діянь, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України.

Отже, на підставі вивчення проблеми кваліфікації малозначності діянь, кримінальна відповідальність за які встановлена ст.ст. 366², 366³ КК України, можна зробити висновок, що як умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, так і умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації можуть визнаватися малозначними діяннями. Зокрема, малозначним слід визнавати неподання в декларації відомостей про активи та доходи, одержані правомірним шляхом; незазначення в декларації об'єктів нерухомості, що не перебувають у власності особи, однак перебувають у її користуванні; умисне неподання декларації без умислу на приховування коштів, одержаних протиправним шляхом. Натомість, визнання малозначним недекларування відомостей про видатки, а так само декларування майна, яке насправді відсутнє в особі на момент закінчення звітного періоду, не видається обґрунтованим із позиції незаподіяння та неможливості заподіяння шкоди. Винятками можуть бути лише ситуації, коли доведено відсутність умислу на легалізацію доходів, одержаних корупційним шляхом у минулому або легалізацію майбутніх корупційних доходів.

¹ Вирок Монастирищенського районного суду Черкаської області від 23.11.2017. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/70437235>

² Ус О. В. Кваліфікація малозначного діяння. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2018. № 2 (60). С. 58–63.

Співвідношення «Декларування недостовірної інформації» з іншими складами кримінальних правопорушень

Під час дослідження предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366² КК України, зроблено висновок, що декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», є офіційним документом.

Відтак слід розглянути питання конкуренції цієї статті зі ст.ст. 358, 366 КК України, які теж передбачають відповідальність за внесення завідомо неправдивих відомостей до офіційних документів.

Згідно зі Законом України «Про запобігання корупції», особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік¹. Усі ці особи, відповідно до ст. 18 КК України, є службовими особами. Відтак подання вказаними особами завідомо недостовірних відомостей у декларації охоплюється ст. 366 КК України в частині внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, а отже, зазначена стаття утворює конкуренцію зі ст. 366² КК України. Особи, які припиняють чи припинили діяльність, пов'язану з виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не є службовими особами, тому внесення ними завідомо недостовірних відомостей до декларації ст. 366 КК України не охоплюється. У ч. 1 ст. 358 КК України предметом кримінального правопорушення передбачено офіційний документ, що видається іншою фізичною або юридичною особою, а не самим суб'єктом кримінального правопорушення. Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 цієї статті, може бути вчинене лише спеціальним суб'єктом, до якого особа, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, не належить. Тому ст.ст. 358, 366² КК України не конкурують між собою.

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

Щодо конкуренції ст. 366 та ст. 366² КК України, то це конкуренція, відповідно, загальної і спеціальної норми, яка вирішується на користь ст. 366² КК України. Відтак очевидний ще один проблемний момент. В. О. Навроцький зазначає: якщо діяння не охоплюється жодною із статей, що передбачають спеціальні норми, то воно кваліфікується за статтею про загальну норму¹. З огляду на таку позицію, внесення службовою особою – суб'єктом декларування – завідомо недостовірних відомостей до декларації, якщо подані відомості відрізняються від достовірних на суму до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, мало б кваліфікуватися за ст. 366 КК України як службове підроблення. Однак, у ч. 4 ст. 172⁶ КУпАП передбачено відповідальність за подання недостовірних відомостей у декларації, якщо подані відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Якщо вийти за межі галузевого поділу норм, то цю норму теж можна було б вважати спеціальною стосовно норми, передбаченої ст. 366 КК України, якщо б не положення ч. 2 ст. 9 КУпАП, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності². Означена колізія, очевидно, не має однозначного правозастосовного вирішення і потребує законодавчих змін.

Як зазначалося, метою умисного внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або ж умисного неподання зазначеної декларації, може бути приховування чи маскуванню незаконного походження майна, одержаного внаслідок вчинення кримінального правопорушення, приховування факту володіння ними чи прав на нього. В такому разі одночасно будуть наявні й ознаки складу кримінального правопорушення,

¹ Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ, 2006. С. 421.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 в редакції від 01.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20110701>

передбаченого ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом». На підтвердження цьому можна вказати рекомендації Пленуму Верховного Суду України: під діями, спрямованими на приховання чи маскуванню незаконного походження коштів або іншого майна, одержаних унаслідок вчинення предикатного діяння, чи володіння ними, а так само прав на них, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, слід розуміти будь-які дії особи, за допомогою яких маскується чи приховується факт одержання таких коштів або іншого майна, що передував легалізації (відмиванню) цих доходів, вчинені як особою, котра одержала ці кошти або майно таким шляхом, так і будь-якою іншою особою¹.

З одного боку, кваліфікація вищезазначеної ситуації як сукупності кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 209, 366² КК України, є неправильною. Адже, як слушно вказує В. О. Навроцький, сукупність можлива лише тоді, коли вчинене повністю не охоплюється будь-якою однією статтею Особливої частини КК України². В нашому випадку діяння повністю охоплюється обома статтями (тобто наявна конкуренція статей). З іншого боку, така конкуренція не підпадає під жоден із видів конкуренції, виокремлених у науковій літературі, оскільки за колом суспільно небезпечних діянь ширшою є ст. 209 КК України (це можуть бути будь-які дії), а за метою – ст. 366² КК України. Очевидно це і є той зазначений В. О. Навроцьким випадок невірної конкуренції, коли законодавець недосить вдумливо підходить до формулювання диспозицій статей Особливої частини КК України, особливо під час поточної правотворчості³.

З огляду на вказане, у ситуації, коли умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи умисне неподання

¹ Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.04.2005 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05>

² Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ, 2006. С. 339.

³ Там само. С. 416.

ним зазначеної декларації містить ознаки легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, слід опиратися на принцип, що всі сумніви під час застосування кримінально-правових норм мають тлумачитися на користь підозрюваного чи обвинуваченого, і кваліфікувати вчинене за ст. 366² КК України, яка передбачає більш м'яке покарання. Зазначене вкотре підтверджує висновок, що ст. 366² КК України є зайвою.

Кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, тісно пов'язані із незаконним збагаченням (ст. 368⁵ КК України). Зокрема, у ст. 50 Закону України «Про запобігання корупції» зазначено, що повна перевірка декларації полягає у перевірці на наявність ознак незаконного збагачення¹. Однак, не можна погодитися із тими дослідниками, які вважають, що умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи умисне неподання такої декларації є предикатними правопорушеннями щодо незаконного збагачення². Як наголошувалося, мета приховування незаконних доходів чи незаконних активів не є обов'язковою ознакою складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України. А отже, застосування вказаних статей не є взаємообумовленим. Відтак умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або умисне неподання зазначеної декларації з метою приховування протиправно одержаних раніше активів, за наявності відповідних ознак складу кримінального правопорушення, слід кваліфікувати як сукупність кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³, 368⁵ КК України. Своєю чергою, декларування недостовірних відомостей

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>

² Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті ст. 368² та декларування недостовірної інформації за ст. 366¹ Кримінального кодексу України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5136>

із метою легалізації активів чи доходів, які особа планує незаконно одержати в майбутньому, слід кваліфікувати як «Декларування недостовірної інформації» (ст. 366² КК України) або «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» (ст. 366³ КК України) і готування до «Незаконного збагачення» (ч. 1 ст. 14, ч. 1 ст. 368⁵ КК України).

Розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, і адміністративного правопорушення, визначеного ст. 172⁶ КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю»

І ст. 366² КК України, і ст. 172⁶ КУпАП передбачають відповідальність за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Межа між ними чітко вказана у примітках обох статей, тому тут не виникає жодних проблем.

Як свідчить аналіз наукових джерел і судової практики, істотну проблему становить розмежування умисного неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та несвоєчасного подання без поважних причин такої декларації. Очевидно, проблему розмежування цих двох правопорушень слід розглядати не лише з позиції об'єктивної сторони, а й з позиції форми вини.

Наведемо деякі міркування науковців щодо розмежування за об'єктивною стороною.

Досліджуючи питання адміністративної відповідальності поліцейських за порушення вимог фінансового контролю, А. В. Титко зробила висновок, що протягом десяти днів після повідомлення Національним агентством з питань запобігання корупції з моменту подання декларації поліцейські повинні протягом цього періоду подати декларацію; одинадцятий день є індикатором факту несвоєчасності, перевищення терміну якого передбачає настання кримінальної відповідальності¹.

¹ Титко А. В. Визначення своєчасності подання декларацій. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5137>

Подібно висловився щодо цього А. В. Савченко: «В кінцевому рахунку неподанням декларації вважатиметься така бездіяльність, яка має місце після закінчення десяти днів з моменту отримання суб'єктом декларування зазначеного письмового повідомлення, та якщо відсутні обставини, які б перешкождали належному виконанню цього обов'язку (тяжка хвороба суб'єкта декларування, виведення з ладу комп'ютерної техніки та комунікацій, стихійне лихо тощо)»¹. Такою ж є позиція і К. Чумак².

Д. Г. Михайленко, шляхом семантичного аналізу, доходить висновку, що «неподання декларації відрізняється від несвоєчасного подання лише тим, що на момент розгляду справи особа ще не подала таку декларацію»³. Така позиція є прямо протилежною зазначеним вище. Також автор указує, що соціальна обумовленість різних режимів відповідальності (кримінальної й адміністративної) за неподання та за несвоєчасне подання декларації полягає в тому, що під час умисного неподання декларації особа фактично відмовляється подати таку декларацію, і тим самим унеможлиблює фінансовий контроль, який може здійснюватися на основі декларації, що, своєю чергою, потребує додаткових і значних зусиль контролюючих органів для встановлення фактичного майнового стану суб'єкта декларування; натомість під час несвоєчасного подання декларації можливість провести зазначений вище контроль не втрачається, проте у зв'язку із затримкою в поданні декларації такий контроль не може бути проведено вчасно, що порушує його порядок і створює загрозу приховання активів службовцем⁴. Відтак, на думку науковця, склади адміністративного

¹ Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.

² Чумак К. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за умисне неподання електронної декларації. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2017. № 4/2. С. 105–110.

³ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

⁴ Там само.

правопорушення (несвоєчасне подання без поважних причин декларації (ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП)) та кримінального правопорушення (умисне неподання декларації (ст. 366³ КК України)) за об'єктивною стороною розмежовуються тим, що для наявності першого необхідно встановити, що декларація була подана, проте з порушенням встановленого строку, а кваліфікація діяння особи за ст. 366³ КК України передбачає, що така декларація не подана на момент видалення суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку в справі¹.

Тобто, на думку Д. Г. Михайленко, подання декларації навіть у період судового розгляду виключає кримінальну відповідальність. А. А. Вознюк та А. В. Титко факт подання декларації після строку, визначеного повідомленням НАЗК, пропонують враховувати як обставину, що пом'якшує покарання².

Цікаві міркування щодо розмежування умисного неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, від несвоєчасного подання без поважних причин такої декларації є у науковій статті Н. М. Корчак та Я. О. Корчак: «Неподання декларації – це відсутність поданої декларації як після закінчення встановленого законодавцем строку, так і на момент прийняття рішення про застосування заходів відповідальності. В свою чергу, несвоєчасне подання декларації – це її подання після закінчення встановленого законодавцем строку і до отримання суб'єктом декларування повідомлення про застосування до нього заходів відповідальності. Оскільки неподання декларації є закінченою формою правопорушення, одна і та ж декларація однією особою в один момент часу не може бути і неподаною, і поданою несвоєчасно»³.

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

² Вознюк А. А., Титко А. В. Кримінально-правова модель протидії незаконному збагаченню в Україні. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2 (8). С. 46–62.

³ Корчак Н. М., Корчак Я. О. Проблемні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 6. С. 194–197. URL: http://www.par.in.ua/6_2015/59.pdf

На підставі наведеного вище можна зробити висновок, що, з одного боку, неподанням декларації є її неподання до закінчення строку подачі, визначеного Законом України «Про запобігання корупції», а з іншого, подання такої декларації будь-коли після закінчення цього строку є її несвоєчасним поданням. Вочевидь, законодавець при конструюванні відповідних правових норм не подбав про такі вимоги законодавчої техніки, як ясність, зрозумілість, однозначність. Водночас неподання особою декларації після одержання особою повідомлення НАЗК про факт неподання декларації із зобов'язанням подати таку декларацію в десятиденний строк може бути свідченням умислу щодо її неподання.

Далі розглянемо питання розмежування відповідних правопорушень за виною. Якщо у ст. 366³ КК України чітко вказано про умисел, то в ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП вказівки на форму вини немає. Щодо цього з-поміж науковців у сфері адміністративно-го права немає однозначності.

А. В. Титко вважає, що порушення вимог фінансового контролю здійснюється з умисною формою вини¹, умисел може бути як прямим, так і непрямим – особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і свідомо бажала або допускала настання цих наслідків². Водночас Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає, що суб'єктивна сторона «Несвоєчасного подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу; вчинення цього діяння через необережність виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності³.

¹ Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Київ, 2016. С. 12, 17.

² Титко А. В. Юридичний склад порушення вимог фінансового контролю, вчиненого поліцейським. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 18. Т. 1. С. 157–160.

³ Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ головам апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 22.05.2017. URL: https://zib.com.ua/files/Golovam_apeliacijnih_sudiv_vid_2205_2017.pdf

Досліджуючи питання адміністративної відповідальності, В. О. Іванцов дійшов висновку, що необережність як форма вини порушення вимог фінансового контролю характерною є для несвоєчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Як приклад, автор зазначає, що суб'єкт правопорушення може забути або не знати про необхідність подання декларації, помилитися при підрахунках чи запам'ятовуванні конкретного строку подання декларації¹. Таку ж позицію має і Г. Лученцов².

Проаналізувавши диспозицію ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, більше схильюся до думки, що це правопорушення може бути вчинене як умисно, так і необережно, адже в ситуації, коли законом не визначено конкретної форми вини і така форма безпосередньо не очевидна із тексту, можлива будь-яка форма вини. З огляду на таку позицію, а також висловлені міркування, необережне неподання декларації до моменту закінчення строків, визначених Законом України «Про запобігання корупції» із подальшим її поданням будь-коли, слід кваліфікувати як адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП України, а необережне неподання декларації взагалі (принаймні до моменту отримання відповідного повідомлення від НАЗК, або ж повідомлення про підозру), не є ні кримінальним, ні адміністративним правопорушенням. Відтак, якщо необережне неподання декларації до моменту закінчення строків, визначених Законом України «Про запобігання корупції», із подальшим поданням її будь-коли є несвоєчасним поданням декларації в розумінні ст. 172⁶ КУпАП, то так само має кваліфікуватися й умисне неподання декларації до моменту закінчення строків, визначених Законом України «Про запобігання

¹ Іванцов В. О. Значення принципів адміністративного права в розв'язанні актуальних проблем реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2018 року). Київ, 2018. Ч. 2. С. 104–108.

² Лученцов Г. Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 169–173.

корупції», із подальшим її поданням. Таким чином, на основі системного тлумачення норм, передбачених ст. 366³ КК України та ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, можна зробити висновок, що в основі розмежування цих правопорушень має бути факт подачі декларації. Звісно, особа може подати декларацію і після постановлення вироку, тому слід визначитися із крайнім моментом подання декларації, який мав би розмежувальне значення. Як уже зазначалося, Д. Г. Михайленко таким моментом вважає видалення суду до нарадчої кімнати для прийняття рішення¹. На основі проаналізованого, з таким твердженням можна погодитися.

Проблема множинності кримінальних правопорушень під час кваліфікації «Декларування недостовірної інформації»

Питання кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень розглянуто під час вивчення співвідношення аналізованого складу кримінального правопорушення з іншими складами. Відтак зосередимо увагу лише на повторності. Аналіз судової практики засвідчив чимало випадків неподання одразу декількох декларацій. Наведено декілька прикладів. Особа, будучи депутатом Білостоцької сільської ради Луцького району Волинської області, не подала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2016 та 2017 роки². Інша особа, припинивши діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, не подала декларації під час припинення такої діяльності за період, неохоплений раніше поданими деклараціями, а також наступного року – декларації особи, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік³.

¹ Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.

² Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 13.07.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75306694>

³ Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 07.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80764686>

Ще одна особа не подала трьох річних декларацій (за 2015, 2016 та 2017 роки), а також декларацій особи, що припиняє, та особи, що припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування¹.

У таких випадках суди лише в поодиноких рішеннях зауважують на повторність (зокрема в останньому з наведених прикладів Вищий антикорупційний суд у вирокі від 30.10.2019 вказав на повторність як обставину, що обтяжує покарання). Як відомо, вчинення декількох тотожних діянь не утворює повторності, якщо вони охоплювалися єдиним кримінально протиправним наміром. Проте, у всіх випадках, де повторність не врахована, аргументи щодо наявності такого єдиного кримінально протиправного наміру теж відсутні. Така ситуація є недопустимою.

Окрім випадків умисного неподання (так само і щодо подання завідомо недостовірних відомостей) декількох різних декларацій, можливе кількаразове неподання однієї й тієї самої декларації, адже притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей не звільняє його від обов'язку подати (або виправити) відповідну декларацію, вказавши у ній достовірні відомості². Проте, в цьому випадку, очевидно, матиме місце єдиний кримінально протиправний намір, оскільки предмет один і той самий, а факт засудження не свідчить про виникнення нового наміру. Тому повторність тут відсутня. В наукових джерелах немає міркування щодо кваліфікації продовжуваного кримінального правопорушення, за попередній епізод якого особу було засуджено. З огляду на те, що продовжуване кримінальне правопорушення – це одиничне кримінальне правопорушення, а якщо особу вже було засуджено за його вчинення (хоча й не за повним обвинуваченням), повторне притягнення до кримінальної відповідальності, з позиції принципів кримінального права, видається недопустимим.

¹ Вирок Вищого антикорупційного суду від 30.10.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86528248>

² Банчук О. А., Дудоров О. О., Луцик В. В., Попович В. П., Сорока О. В., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції». Київ, 2018. С. 304.

Отже, при встановленні фактів умисного неподання суб'єктом декларування одразу декількох декларацій та недоведеності єдиного кримінально протиправного наміру, суди мають кваліфікувати дії винного як умисне неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вчинене повторно, і, з огляду на відсутність кваліфікуючої ознаки, яка б враховувала повторність, вважати її обставиною, що обтяжує покарання. У разі умисного неподання особою декларації після притягнення її до кримінальної відповідальності за умисне неподання цієї ж декларації, має місце продовжуване одиначне кримінальне правопорушення, а тому особа не може ще раз притягуватися до кримінальної відповідальності.

3.2. Особливості покарання за декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування

Дослідження особливостей покарання за декларування недостовірної інформації передбачає аналіз санкції ст.ст. 366², 366³ КК України на предмет їх відповідності правилам конструювання санкцій кримінально-правових норм, вивчення співвідношення суворості вказаних санкцій санкціям суміжних кримінально-правових та адміністративно-правових норм, а також вивчення суддівської практики призначення покарання у справах цієї категорії.

Правила конструювання санкцій кримінально-правових норм

Як слушно зазначає професор М. І. Хавронюк, однією з основних проблем сучасної теорії кримінального права має бути проблема наукової обґрунтованості санкцій кримінального закону. Однак, указує вчений, цій проблемі і в літературі, і особливо в законодавчій практиці не приділяється належної уваги¹. Ще у 80-х роках В. М. Кудрявцев наголосив, що інакше

¹ Хавронюк М. І. Щодо відповідності санкцій кримінально-правових норм суспільній небезпеці діянь. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2001. № 1. С. 101–109.

як умоглядним способом визначити межі санкції не вдається¹. Станом на нині ситуація суттєво не змінилася.

Загалом, як зазначають деякі автори, є кілька суттєвих причин, які заважають створити єдину методику визначення і формування кримінально-правових санкцій на законодавчому рівні, а саме:

1) дуже складно визначити реальну цінність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом. Усі оцінки або ранжування об'єктів кримінально-правових об'єктів є певним чином умовні;

2) нині відсутній єдиний масштаб виміру як кримінального правопорушення, так і покарання;

3) на законодавчому рівні не можливо виписати всі обставини вчинення кримінального правопорушення, формалізувати незліченну кількість життєвих ситуацій (як пропонують деякі автори). Така спроба може призвести до перетворення кримінальних кодексів на величезний перелік можливих життєвих ситуацій та обставин, за яких може бути вчинено кримінальне правопорушення, що, в принципі, не можливо і не відповідає формально-визначеному підходу кримінального кодексу².

Водночас у науковій літературі є чимало напрацювань, що стосуються і виявлення типових недоліків конструювання кримінально-правових санкцій, і розроблення правил їх побудови. Відтак проаналізуємо деякі напрацювання.

Узагальнюючи праці українських учених, О. П. Горох виокремила такі недоліки, властиві санкціям багатьох статей: «1) у деяких випадках законодавець у різних статтях і навіть у різних частинах однієї статті певний вид покарання називає по-різному; 2) спостерігається певна непослідовність при визначенні видів покарань, тобто відступ від загального правила щодо побудови санкцій, згідно з яким покарання розміщуються від менш до більш суворого; 3) сприймається як суперечність побудова санкції певних статей Особливої частини КК без урахування порядку й особливостей призначення

¹ Кудрявцев В. Н. Основания уголовно-правового запрета. *Криминализиация и декриминализиация*. Москва, 1982. С. 249.

² Махінчук В. М. Адекватність кримінального покарання як філософсько-правова проблема : дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. С. 102–103.

окремих видів кримінальних покарань стосовно певних категорій осіб; 4) видається недоцільним при визначенні меж певних видів покарань у санкціях статей Особливої частини Кримінального кодексу зазначати мінімальні межі, які встановлені в Загальній частині для цього виду покарання; 5) при конструюванні санкцій не завжди беруться до уваги характер і ступінь суспільної небезпечності передбаченого в диспозиції статті кримінального правопорушення, а також особливості суб'єкта кримінального правопорушення, що негативним чином позначається на судовій практиці; 6) видається необґрунтованим недотримання при конструюванні санкцій правила про допустиме співвідношення визначених у санкції основних і додаткових покарань, згідно з яким основне покарання завжди має бути більш суворим, ніж приєднане до нього додаткове; 7) є недоцільним встановлення у санкції великої амплітуди між нижчими та вищими межами покарання у формі позбавлення волі на певний строк; 8) сумнівним є встановлення у санкції значної кількості основних видів покарання, які можуть бути призначені за те саме кримінальне правопорушення; 9) не завжди є узгодженими санкції в основному, кваліфікованому та особливо кваліфікованому складах кримінальних правопорушень»¹.

М. І. Ментов наголошує, що побудова санкцій залежить від безлічі чинників, з-поміж яких насамперед необхідно зазначити таке: конструювання санкції зумовлено змістом диспозиції кримінально-правової норми, оскільки санкція, будучи пов'язаною з диспозицією, повинна точно відтворювати всі її особливості й повністю їй відповідати, тобто об'єктивно відображати ступінь тяжкості вчиненого й особливості суб'єкта кримінального правопорушення. Адже саме в характері й розмірі покарання, передбаченого в санкції, виражається ступінь небезпечності діяння, його тяжкість².

¹ Горох О. П. Проблеми конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90: Юридичні науки. С. 95.

² Ментов М. І. Проблеми кримінально-правової караності за примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків (ст. 280 КК України). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 111. Ч. I. С. 267.

Як зазначає Ю. В. Філей, проблема соціальної обґрунтованості санкцій складна і багатоаспектна, оскільки як явище приватного порядку залежить від безлічі інших аспектів, зокрема, від соціальної обґрунтованості всієї системи покарань, інакше неможливо стверджувати про пошуки й побудову соціально обґрунтованих санкцій¹.

На думку О. П. Горох, санкція має відповідати суспільній небезпеці кримінально протиправного діяння і поширеності кримінальних правопорушень певного виду, бути узгодженою із санкціями за вчинення інших близьких за видом і характером кримінальних правопорушень; надавати можливість індивідуалізувати покарання з урахуванням можливих варіантів учинення кримінального правопорушення в реальності. Її конструювання має ґрунтуватися на принципах доцільності, обґрунтованості, законності, рівності громадян перед законом, вини, справедливості, гуманізму, невідворотності кримінальної відповідальності, індивідуалізації покарання та економії заходів кримінально-правового впливу. Безумовно, вказує вчена, що в цьому процесі потрібно враховувати й набутий досвід боротьби зі злочинністю, дані судової практики, результати наукових досліджень².

На думку Ю. А. Пономаренко, до основних проблем пеналізації належать: відповідність суворості покарань ступеню суспільної небезпечності кримінального правопорушення; визначення взаємно адекватних альтернативних основних покарань у межах однієї санкції, визначення оптимальної різниці між мінімальним та максимальним розміром певного виду покарання, дотримання вимог статей Загальної частини КК при конструюванні санкцій в його Особливій частині³.

¹ Філей Ю. В. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти власності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Запоріжжя : Запорізький юридичний інститут Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2005. С. 96.

² Горох О. П. Проблеми конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90: Юридичні науки. С. 94.

³ Пономаренко Ю. А. Основні проблеми пеналізації злочинів у законотворчій практиці. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13–14 жовтня 2011 р.). Харків, 2011. С. 211–216.

Для подолання та запобігання зазначеним проблемам автор пропонує додержуватися таких правил: чим вищим є ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушення, тим суворішим має бути покарання за нього; приблизно однакові за ступенем суспільної небезпечності кримінальні правопорушення повинні мати однакові санкції; кваліфікований склад кримінального правопорушення повинен мати більш сувору санкцію, ніж основний; недоцільність поєднання в одній санкції покарань, які знаходяться на протилежних «полюсах» в системі покарань; недоцільність перебільшення межі між мінімальним та максимальним розміром покарання; у санкціях статей Особливої частини можуть передбачатися лише такі види покарань, які містяться в системі покарань; в альтернативних санкціях окремі види основних покарань мають розміщуватися в тому порядку, в якому вони розташовані в системі покарань; розміри покарань у санкціях не можуть виходити за межі, встановлені у статтях Загальної частини; встановлення в санкціях окремих видів покарань повинно узгоджуватися з правилами, визначеними для цього виду покарання в статтях Загальної частини; при пеналізації повинні враховуватися обмеження на призначення окремих видів покарань певним категоріям осіб¹.

Д. Калмиков виокремлює чотири основні правила конструювання санкцій:

1. Санкція кримінально-правової норми має бути такою, щоб, з одного боку, суд, не виходячи за її межі, міг призначити індивідуальне, справедливе, гуманне та достатнє покарання засудженому для досягнення мети, передбаченої у ч. 2 ст. 50 КК України, а з іншого – аби вид і розмір визначеного у ній покарання (покарань) не стали причиною суддівського свавілля.

2. Санкції норм, які передбачають однорідні за характером і ступенем суспільної небезпеки діяння, повинні бути узгоджені.

¹ Пономаренко Ю. А. Основні проблеми пеналізації злочинів у законотворчій практиці. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13-14 жовтня 2011 р.). Харків, 2011. С. 211–216.

3. Санкції кримінально-правових норм, що описують як основний, так і кваліфіковані склади кримінальних правопорушень мають бути побудовані за таким правилом: чим вища формалізованість диспозиції, тим меншим повинен бути розрив між мінімумом та максимумом покарання, і навпаки.

4. Альтернатива основним видам покарань повинна бути майже в усіх санкціях кримінально-правових норм¹.

На думку Н. А. Орловської, для побудови примусових санкцій норм Особливої частини КК України доцільно використовувати підхід, що відображає такі закономірності: а) що більш тяжким є кримінальне правопорушення, то менша кількість видів основних покарань має бути передбачена у санкції, то більшою є ймовірність конструювання безальтернативних санкцій; б) максимальна кількість видів основних покарань у санкції – три, при цьому вони наближені один до одного за ступенем суворості; в) обрання видів основного покарання за кримінальні проступки та нетяжкі злочини передбачає вибір типового виду покарання, яке найбільш повно відповідає специфіці виду кримінального правопорушення, характеру та типовому ступеню суспільної небезпеки кримінального правопорушення, до цього покарання приєднуються один чи два види основних покарань, наближених до типового виду покарання за ступенем суворості; г) для тяжких та особливо тяжких злочинів специфіка виду кримінального правопорушення може бути відображена у додаткових покараннях; г) визначення меж покарання в конкретній санкції має корелювати відповідній типовій санкції; д) додаткові покарання мають узгоджуватися з основним покаранням, включеним до санкцій; є) за кримінальні правопорушення з відносно меншим ступенем тяжкості є сенс конструювати санкції з факультативними додатковими покараннями, за кримінальні правопорушення з відносно більшим ступенем тяжкості – з обов'язковими².

¹ Калмиков Д. Аналіз санкцій статті 150 Кримінального кодексу України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 38–40.

² Орловська Н. А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук. Одеса, 2012. С. 30.

Я. О. Лантінов зазначає, що до основних правил пеналізаційного розрахунку слід віднести такі положення: включати у проєкт санкції слід лише ті заходи примусу, які визнаються видом покарання Загальною частиною КК; при визначенні виду і розміру покарання доцільно розпочати з використання правила аналогії; у проєкт санкції доцільно включити вказівку щонайменше на два види основних покарань; одним із запланованих покарань має бути штраф; позбавлення волі слід планувати, якщо відповідний вид кримінальних правопорушень є насильницьким чи помітну вагу серед засуджених складатимуть особи зі стійкими злочинними нахилами; розташування видів покарання у проєкті санкції має бути таким же, як черговість їх розташування у системі покарань; для визначення співвідношення між мінімумом та максимумом покарання слід використовувати коефіцієнт пропорційності покарання, запропонований Т. А. Денисовою (1, 2 від медіани)¹.

На основі проаналізованих напрацювань можна узагальнити правила конструювання санкцій, придатні до встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема:

1. Санкція має об'єктивно відображати ступінь суспільної небезпеки, або ж, як зазначають деякі автори, – ступінь тяжкості вчиненого (чим вищим є ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушення, тим суворішим має бути покарання за нього).

2. Санкція має бути узгодженою із санкціями за вчинення кримінальних правопорушень, подібних за характером і ступенем суспільної небезпеки.

3. Кваліфікований склад кримінального правопорушення має мати більш сувору санкцію, ніж основний.

4. Передбачене у санкції має надавати можливість індивідуалізувати покарання з урахуванням можливих варіантів учинення кримінального правопорушення.

¹ Лантінов Я. О. Щодо теоретичних основ пеналізаційного розрахунку, як складової наукового обґрунтування вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ громадянського суспільства в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2014. Вип. № 17. С. 161–165.

5. У санкціях статей Особливої частини можуть передбачатися лише такі види покарань, які містяться в системі покарань, а розміри покарань у санкціях не можуть виходити за межі, встановлені у статтях Загальної частини.

6. Покарання, зазначені у санкції, мають бути наближені один до одного за суворістю. Недоцільно поєднувати в одній санкції покарання, які знаходяться на протилежних «полюсах» у системі покарань.

7. Недоцільними є надто великі межі між мінімальним та максимальним розміром покарання. Розрив між мінімумом і максимумом покарання повинен залежати від рівня формалізованості диспозиції.

8. Окремі покарання в санкціях мають встановлюватися із врахуванням визначених у Загальній частині КК України кола осіб, до яких вони можуть / не можуть застосовуватися, характеру і змісту обмежень, які вони передбачають. Додаткові покарання мають узгоджуватися із основними покараннями. Основне покарання завжди має бути більш суворим, ніж приєднане до нього додаткове покарання.

9. Розміщення покарань у тому порядку, в якому вони розташовані в системі покарань.

Аналіз санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України на предмет відповідності правилам конструювання санкцій

1. Як слушно зауважує М. І. Хавронюк, до критеріїв, за якими визначається ступінь суспільної небезпеки тих чи інших діянь, належать сутнісні характеристики конкретних ознак складу кримінального правопорушення¹. Однак, у науці нині немає напрацювань, які б дали змогу вимірювати вплив тих чи інших ознак складу кримінального правопорушення на суспільну небезпеку діянь³. З огляду на це, об'єктивно встановити відповідність санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України суспільній небезпеці передбачених у цій статті діянь неможливо.

¹ Хавронюк М. І. Щодо відповідності санкцій кримінально-правових норм суспільній небезпеці діянь. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2001. № 1. С. 101–109.

² Лантінов Я. О. Щодо теоретичних основ пеналізаційного розрахунку, як складової наукового обґрунтування вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ громадянського суспільства в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2014. Вип. № 17. С. 161–165.

2. Для встановлення узгодженості санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України із санкціями за вчинення кримінальних правопорушень, подібних за характером і ступенем суспільної небезпеки, проаналізовано санкції статей, що передбачають відповідальність за умисне неподання інформації, яку особа зобов'язана подати (ч. 1 ст. 209¹; ст. 223²; ч. 1 ст. 385 КК України), або ж подання завідомо недостовірних відомостей у звітності, для формування баз даних, для здійснення фінансового контролю, правосуддя (чч. 1, 4 ст. 158; чч. 1, 3 ст. 159¹; чч. 1, 2 ст. 205¹; ч. 1 ст. 209¹; чч. 1, 2, 3 ст. 220¹; ст. 220²; чч. 1, 2 ст. 222; ст. 223¹; ст. 223²; ч. 1 ст. 366; ч. 1 ст. 384 КК України).

За винятком двох статей (чч. 1, 4 ст. 158, ст. 384 КК України), всюди передбачено покарання у виді штрафу. Розмір штрафу варіюється, однак, здебільшого не перевищує трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (більше тільки за шахрайство з фінансовими ресурсами, вчинене повторно, або яке завдало великої матеріальної шкоди – до 10 тисяч, а також за порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів – до п'яти тисяч). У 4 випадках штраф є єдиним покаранням у санкції, у 1 випадку поєднується з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, у 2 випадках – із виправними роботами, у 3 – з арештом, у 5 випадках – із обмеженням волі. У ч. 1 ст. 158 КК України, яка передбачає відповідальність за умисне подання до органу ведення Державного реєстру виборців неправдивих відомостей про виборців, а також умисне внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців, єдиним видом покарання передбачено позбавлення волі на певний строк (від двох до чотирьох років за основний склад і від семи до десяти років за кваліфікований склад). У ч. 1 ст. 384 КК України за завідомо неправдиве показання свідка встановлено покарання у виді виправних робіт, арешту та обмеження волі на строк до двох років. 10 із 13 проаналізованих статей передбачають додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певної діяльністю на строк до трьох років за основний (8 санкцій) чи кваліфікований склад кримінального правопорушення (6 санкцій). Детально проаналізовані санкції див. Додаток 4.

Своєю чергою, умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи,

уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 500 до 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ч. 1 ст. 366² КК України), карається штрафом від трьох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

За умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ч. 2 ст. 366² КК України), передбачено основні покарання у виді штрафу від чотирьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, обмеженням волі на строк до двох років, або позбавлення волі на той самий строк, і додаткове обов'язкове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 366³ КК України), карається штрафом від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі строком на один рік, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Вказані санкції не завжди були такими. Їх було істотно обтяжено Законом № 1576-IX від 29.06.2021 року. Зокрема, цим законом було санкцію ч. 1 ст. 366² КК України доповнено покаранням у виді обмеження волі; санкцію ч. 2 ст. 366² КК України доповнено покаранням у виді позбавлення волі, а санкцію ст. 366² КК України – покараннями у виді обмеження волі та позбавлення волі. До внесення цих змін санкції цих норм

були доволі схожі з проаналізованими санкціями. Водночас повернення покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років як за декларування недостовірної інформації (у ч. 2 ст. 366² КК України), та повернення покарання у виді позбавлення волі на строк до одного року за неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (у ст. 366³ КК України)¹ видається надмірним.

Адже кримінальні правопорушення, передбачені, наприклад, ст. 159¹ КК України (подання завідомо недостовірних відомостей у звіті партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або у фінансовому звіті про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах) чи ст. 209¹ КК України (умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу ...) однозначно не поступають за суспільною небезпекою внесенню суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисному неподанню зазначеної декларації (до речі, всі ці кримінальні правопорушення посягають на механізм фінансового контролю). Однак санкції ст.ст. 159¹, 209¹ КК України істотно м'якші і не передбачають позбавлення волі. Відтак очевидно, що з позиції узгодженості санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України із санкціями за вчинення кримінальних правопорушень, подібних за характером і ступенем суспільної небезпеки, покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років у санкціях аналізованих статей є зайвим².

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : проєкт Закону України від 27.01.2021 № 4651. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=70915&pf35401=541548>

² Миськів Д. М. Характеристика кримінально-правової санкції за декларування недостовірної інформації. *International Journal «LAW&SOCIETY»*. 2020. Issue 1. С. 68–75.

Щодо узгодження санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України із санкціями норм про суміжні адміністративні правопорушення слід порівняти їх із санкціями ст. 172⁶ КУпАП.

За несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачено накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП), а у разі вчинення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, чи за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані (ч. 3 ст. 172⁶ КУпАП), – накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік. Отже, санкція за несвоєчасне подання декларації істотно м'якша, порівняно із санкцією за умисне неподання такої декларації, а межа між цими діяннями, як уже зазначалося, нечітка. Очевидно, що максимальне стягнення за несвоєчасне подання декларації має бути тотожним мінімальному покаранню за умисне неподання декларації.

За неповідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані передбачено накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або ж накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік, у випадку його вчинення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню, передбаченому чч. 1–3 ст. 172⁶ КУпАП. Деякі науковці зазначали, що і вказані діяння, і неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у своїй основі – тотожні діянню¹.

¹ Мармура О. З. Окремі проблеми відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 142–145.

Видається, що, принаймні, у випадку умисного неподання декларації за період, неохоплений раніше поданими деклараціями, суспільна небезпека таких виявів дійсно подібна, адже чи у випадку неподання декларації, чи неповідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента чи неповідомлення про суттєві зміни у майновому стані – всю цю інформацію особа буде змушена подати в наступній річній декларації (тобто особа не уникає фінансового контролю, а лише відтермінує його). Зважаючи на такі аргументи, адміністративне стягнення за неповідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані і покарання за умисне неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, частково мають збігатися (хоча це певним чином і суперечить самому поділу відповідальності на адміністративну і кримінальну, однак очевидно, що є ще одним свідченням недоліків міжгалузевої диференціації відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, передбачених Законом України «Про запобігання корупції»).

За учинення адміністративного правопорушення «Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» передбачене стягнення у виді штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Зі штрафом – все логічно. Однак, КУпАП, як і КК України, передбачає таке стягнення, як громадські роботи, які могли б бути альтернативою великого розміру штрафу, як і у ст. 366² КК України.

3. У наукових джерелах неодноразово висловлювалися міркування щодо необхідності диференціації кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації залежно від статусу суб'єкта декларування, розміру приховуваних статків¹. У ст. 366² ця ідея частково була реалізована.

¹ Козачина А. М. Передумови дослідження кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали X Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2019 р.). С. 236–240. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/15267>; Рубан К. П. Подання електронних декларацій як захід запобігання корупції. *Уголовно-правовые криминологические основы противодействия коррупции* : сборник тезисов докл. V Международ. науч.-практ. конф. (г. Харьков, 31 марта 2017 г.). Харків : ХНУВД, 2017. С. 156–157.

Загалом, санкція ч. 2 ст. 366² є більш суворою порівняно із санкцією ч. 1 цієї статті. Детально правила побудови санкцій за кваліфіковані склади кримінальних правопорушень обґрунтовані у монографії О. З. Мармури. Автор робить висновки, що: «Визначення виду такої санкції, видів та розмірів покарань повинно базуватися на санкції, що відповідає основному складу кримінального правопорушення; визначення виду санкції, видів та розмірів покарань повинно узгоджуватися із такими ж санкціями, що відповідають однорідним та спеціальним складам кримінального правопорушення; змінюватись обов'язково повинні як нижні, так і верхні межі санкції; неприпустимий розрив між можливим покаранням за вчинення кримінального правопорушення з основним (або ж базовим кваліфікованим) та з кваліфікованим складом, найбільш правильним буде часткове накладення таких покарань одне на одне; межі санкції, що відповідає кваліфікованому складу кримінального правопорушення, повинні бути ширшими за межі санкції норми про основний склад»¹. Загалом, у ст. 366² КК України дотримані вимоги, наведені автором, єдине на чому наголошено – однаковий розмір покарання у виді громадських робіт у двох частинах цієї статті.

4. На перший погляд, указані санкції можуть забезпечити достатню можливість індивідуалізації покарання. Однак, тут є певні проблеми. Громадські роботи та обмеження волі, як відомо, не застосовуються до певних осіб – осіб із інвалідністю першої або другої групи, вагітних жінок, осіб, які досягли пенсійного віку (військовослужбовці строкової служби не є суб'єктами декларування). Тому для зазначених категорій осіб, у разі вчинення ними кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 366² і ст. 366³ КК України, залишається лише застосування штрафу або позбавлення волі. У випадку ж вчинення ними кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366³ КК України, – лише штрафу від 3000 до 4000 н.м.д.г.

Штраф, як вказує В. І. Павликівський, доволі ефективний вид кримінального покарання стосовно правопорушників,

¹ Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин : монографія. Львів, 2019. С. 168.

які і за особливостями їх особистості, і за специфікою вчиненого діяння не становлять великої суспільної небезпеки. Однак, призначення цього виду покарання за будь-який злочин невеликої або середньої тяжкості (нині – це кримінальний проступок або нетяжкий злочин) без ґрунтовного дослідження можливостей досягнення цілей покарання, визначених ст. 50 КК України, призводить до формалізації кримінальної відповідальності, зниження ефективності кримінально-правового впливу на злочинця¹.

У санкціях ст. 366² та ст. 366³ КК України штраф передбачений у таких межах: ч. 1 ст. 366² КК України від 3000 до 4000 н.м.д.г.; ч. 2 ст. 366² КК України від 4000 до 5000 н.м.д.г.; ст. 366³ КК України від 2500 до 3000 н.м.д.г. Відтак об'єктивне вивчення можливостей досягнення цілей покарання часто приводитиме до встановлення неможливості застосування штрафу в цих межах.

Слід погодитись із позицією, що «суддя має отримати можливість для призначення таких заходів примусу, які є карою саме для конкретного засудженого, сприятимуть його виправленню та попередженню вчиненню злочинів, як ним самим, так й іншими особами»².

Штраф – це такий вид покарання, каральний та виправний вплив якого на особу найбільше залежить від самої особи, а саме, від її матеріального становища. Конструювання таких вузьких рамок для цього виду покарання є неприпустимим. Адже для середньостатистичного депутата сільської ради (а таких обвинувачених, як засвідчує аналіз судової практики (Додаток 3), значна частина) навіть мінімальний розмір штрафу в 2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (42 500 гривень) – надзвичайно велика сума, яка, очевидно, буде занадто великою карою. Натомість для чиновника

¹ Павликівський В. І. Штраф та його ефективність у попередженні злочинних посягань на свободу журналістської діяльності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 3 (14). С. 56–64.

² Лантінов Я. О. Щодо теоретичних основ пеналізаційного розрахунку, як складової наукового обґрунтування вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ громадянського суспільства в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2014. Вип. № 17. С. 161–165.

з річним доходом у 500 тисяч гривень і більше такий штраф, можливо, навіть не буде достатньо каральним.

Відтак для забезпечення належної індивідуалізації покарання межі штрафу в санкціях ст.ст. 366², 366³ КК України мають бути істотно розширені, причому так, щоб мінімальний і максимальний розміри штрафу відрізнялися у декілька разів. Насамперед, потрібно зменшити мінімальний розмір цього покарання. В цьому разі законодавець зобов'язаний покладатися на суддів у призначенні справедливого покарання.

5. Санкції ст.ст. 366², 366³ КК України передбачають лише такі види покарань, які містяться в системі покарань, а розміри цих покарань не виходять за межі, встановлені у статтях Загальної частини. Однак, такі помилки допущені законодавцем при встановленні кримінальної відповідальності за подібні діяння, передбачені у ст. 220² КК України.

6. Санкції, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, не зовсім відповідають вимогам щодо наближеності покарань, поєднаних у санкції за суворістю. Найменш суворим покаранням, очевидно, є громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин. Штраф у розмірі від 2500 до 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян істотно не відрізняється за своєю суворістю і є в межах вказаного правила. Істотно суворішим є покарання у виді обмеження волі на строк до двох років. Однак, позбавлення волі строком на один рік або на строк до двох років, – це якраз те покарання, яке є на протилежному «полюсі» системи покарань, порівняно з іншими, які містяться в аналізованих санкціях.

Обмеження волі у тому вигляді, в якому воно є в Україні, обгрунтовано критикується науковцями.

Найбільш оптимальним варіантом найсуворішого покарання в аналізованих санкціях є арешт, який був би цілком достатнім заходом навіть за умови доведеності мети приховування незаконно одержаних активів.

7. Правила побудови санкцій вказують, що недоцільними є надто великі межі між мінімальним та максимальним розміром покарання, а розрив між мінімумом та максимумом покарання має залежати від рівня формалізованості диспозиції.

Диспозиції ст.ст. 366², 366³ КК України, на перший погляд, доволі казуальні. Конкретний предмет – декларація особи,

уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Об'єктивну сторону утворюють конкретні діяння: внесення завідомо недостовірних відомостей та неподання декларації. Форма вини – лише умисел. Однак, незважаючи на це, можлива різна невідповідність між поданими відомостями і достовірними, а також різна і вартість активів, що підлягають декларуванню при неподанні декларації, кардинально різними можуть бути і суб'єкти кримінального правопорушення за своїми можливостями щодо зловживань (йдеться про різні посади, які займає такий суб'єкт), різною може бути і мета передбачених у диспозиції діянь (уже зазначалося, що це може бути мета приховування незаконно одержаних активів, готування до легалізації активів, які планується незаконно одержати в майбутньому, або ж просто небажання показувати своє, цілком законно одержане, майно). Така різноманітність ознак складу кримінального правопорушення потребує достатньо широких меж покарань. Це вкотре підтверджує, що межі покарання, особливо штрафу, є занадто вузькими.

8. При побудові санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України законодавець врахував особливості покарань за колом суб'єктів, характером і змістом обмежень, адже передбачив максимальні універсальні покарання. Штраф може застосовуватися до будь-яких суб'єктів декларування, громадські роботи – за виключенням осіб із інвалідністю першої або другої групи, вагітних жінок, осіб, які досягли пенсійного віку, а обмеження волі не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до осіб з інвалідністю першої і другої групи¹. Єдина проблема може бути тоді, коли виникне потреба призначити покарання особі з інвалідністю першої або другої групи, вагітній жінці чи особі, яка досягла пенсійного віку, і майнове становище якої не дає змоги сплатити штраф у розмірі 42 500 гривень (таких може виявитися чимало, особливо серед депутатів сільських рад). Звісно, КК України передбачає положення про розтермінування штрафу із його виплатою певними частинами.

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

Однак тривалість такого розтермінування до одного року, а це 3 542 гривні на місяць – більше за мінімальний розмір пенсії нині. Також штраф у розмірі не більше 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян може бути замінений громадськими роботами або виправними роботами. Проте, в наведеному прикладі, ці покарання виключаються.

Єдиним виходом із цієї ситуації залишається позбавлення волі для ч. 2 ст. 366² та для ст. 366³ КК України, що вкотре підтверджує необхідність суттєвого зниження мінімальної межі покарання у виді штрафу.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років цілком узгоджується із основними покараннями у виді громадських робіт, обмеження волі та позбавлення волі. В разі ж застосування штрафу, особа, по суті, позбавляється певного майна, а з додатковим покаранням обмежується в можливості його набуття. Це теж може зумовлювати певні труднощі зі сплатою штрафу, особливо за наявності підстав для розтермінування. Тому, додатково посилаючись на висновки науковців¹, які досліджували питання регламентації додаткових покарань, можна зробити висновок про доцільність передбачення додаткового покарання як факультативного.

9. Щодо розміщення покарань у санкціях ст.ст. 366², 366³ КК України, з позиції правил побудови санкції, немає жодних заперечень.

Аналіз судової практики призначення покарання за умисне внесення суб'єктом декларації завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисне неподання суб'єктом декларації такої декларації

Нині ще немає значної кількості вироків у справах за ст.ст. 366², 366³ КК України. Тому аналіз проводиться також на основі судової практики за ст. 366¹ КК України.

Загалом, можна констатувати, що більшість кримінальних проваджень, відкритих за ст. 366¹ КК України, не має свого

¹ Орловська Н. А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук. Одеса, 2012. С. 30.

логічного завершення у вигляді вироку суду. Так, за даними Офісу Генерального прокурора, у 2016 році зареєстровано 58 таких кримінальних проваджень¹, у 2017 році – 1134², у 2018 році – 1541³, у 2019 році – 1118⁴, а у 2020 році – 343 кримінальних проваджень⁵. Проте, станом на 27 травня 2020 року в Єдиному державному реєстрі судових рішень міститься лише 147 вироків у справах про вчинення кримінальних правопорушень, передбачених цією статтею.

Під час дослідження проаналізовано всі зазначені вирокі. У 129 із них обвинувачених було визнано винними у вчиненні кримінального правопорушення і призначено покарання. Ще у трьох – обвинувачені звільнялися за вироком від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, у двох випадках – у зв'язку із зміною обстановки. Інші вирокі (всього 13) були виправдувальними. Найчастіше суди призначали покарання у виді громадських робіт. У 52 випадках розмір цього покарання становив 150 годин (у мінімальному розмірі, передбаченому санкцією). Ще у 17 – цей розмір становив 160 годин, у 6 – 200 годин, у двох випадках – 180 годин і по одному випадку – 120 (менше мінімальної межі, визначеної санкцією), 152, 165 та 240 годин.

Штраф і позбавлення волі на певний строк призначалися по 24 рази кожен. Перший вид покарання у 15 вироків суд призначав у розмірі мінімальної межі, передбаченої санкцією (2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян),

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2016 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=200945

² Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2017 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=203952

³ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205797

⁴ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208205

⁵ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень–грудень 2020 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210855

у 5 вироках – у розмірі максимальної межі, передбаченої санкцією (3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), по одному випадку – 2700 та 2750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, ще по одному вироку – в розмірах 80, 200, 2700 та 2750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У 21 із 24 випадків покарання у виді позбавлення волі на певний строк призначалося на строк 1 рік (мінімальний строк, на який, згідно зі ст. 63 КК України, може бути призначене таке покарання). Ще у двох випадках суд призначав позбавлення волі на строк 1 рік і 6 місяців, і у одному випадку – на строк 2 роки.

Детальніше про призначене основне покарання див. Додаток 5 та Додаток 6.

При призначенні основного покарання за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 366¹ КК України, суди схиляються більше до мінімальної межі покарання, передбаченого в санкції, а подекуди навіть призначають більш м'яке покарання. Для кращого з'ясування ситуації проаналізуємо ті випадки, коли суди призначали максимальний розмір покарання. Так, Вироком Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 27.03.2019 обвинуваченого було засуджено до позбавлення волі строком на 2 роки. Водночас у мотивувальній частині вироку суд зазначив, що обставин, які обтяжують покарання обвинуваченому, відповідно до ст. 67 КК України, не встановлено. Інших мотивів призначення максимально суворого покарання у вироку не зазначено. Очевидно, що суд, розуміючи наявність підстав для звільнення особи від відбування покарання у зв'язку з амністією, не надав достатньої уваги призначенню міри покарання¹. Також штраф у розмірі 3000 призначався особам, які займали посади інспектора патрульної поліції за умисне неподання декларації в умовах констатації відсутності обставин, що обтяжують покарання²,

¹ Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 07.03.2019. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80764686>

² Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровськ від 27.09.2018. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76738091>

депутата селищної ради, згідно з угодою про визнання вини¹, судді апеляційного суду за умисне неподання декларації², народного депутата VIII скликання за подання в декларації за-відомо недостовірних відомостей, згідно з угодою про визнання вини³, та директора державного підприємства за повторне неподання декларації, згідно з угодою про визнання вини⁴. Лише у третьому з вказаних рішень було аргументовано застосування максимального розміру штрафу з позиції майнового стану обвинуваченого.

Окрім основного покарання, санкція ст. 366¹ КК України передбачала обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (так само, як нині передбачено ст.ст. 366², 366³ КК України). Таке покарання призначалося у 112 вироках із 129. Найчастіше суд позбавляв обвинуваченого права на строк 1 рік (мінімальний строк застосування цього виду покарання, згідно з ч. 1 ст. 55 КК України) – у 88 вироках. Ще у 10 вироках суд позбавляв права на 1 рік і шість місяців, у 8 вироках – на 2 роки, у 4 вироках – на 3 роки. У двох вироках суд не визначив терміну позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю⁵.

У вироках, якими додаткове покарання не призначалося, здебільшого була угода про визнання вини і призначення узгодженого сторонами покарання. За відсутності угоди, у п'яти випадках, суд ніяк не обґрунтовував незастосування додаткового покарання, і лише в одному випадку аргументував

¹ Вирок Чугуївського міського суду Харківської області від 12.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81129944>

² Вирок Вищого антикорупційного суду від 30.10.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86528248>

³ Вирок Вищого антикорупційного суду від 26.02.2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87856730>

⁴ Вирок Вищого антикорупційного суду від 07.05.2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89130735>

⁵ Вирок Буського районного суду Львівської області від 20.11.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77956312>; Вирок Монастирищенського районного суду Черкаської області від 27.12.2017. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71279862>

незастосування такого виду покарання з позиції ст. 69 КК України «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом».

Щодо предмета «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», слід наголосити про надзвичайний плюралізм. Найчастіше суди позбавляли обвинувачених права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (у 55 вироків). В інших випадках суди позбавляли права:

- обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування (9 вироків);

- обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування (7 вироків);

- обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій (6 вироків);

- обіймати посади в органах місцевого самоврядування (5 вироків);

- обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних та комунальних підприємствах, в установах та організаціях (3 вироків);

- займати посади, пов'язані з виконанням функцій за спеціальними повноваженнями в органах державної влади, місцевого самоврядування (2 вироків);

- обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях усіх форм власності, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків (2 вироків);

- обіймати посади, пов'язані з роботою в правоохоронних органах (посади у правоохоронних органах) (2 вироків);

- обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій представника влади та здійсненням правоохоронної діяльності у правоохоронних органах (1 вирок);

- обіймати певні посади – посади директора на підприємствах, в установах, організаціях будь-яких форм власності (1 вирок);

- обіймати посади, пов'язані з охороною об'єктів та публічної безпеки (1 вирок);
- обіймати посади, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», окрім виборних посад (1 вирок);
- обіймати військові посади (1 вирок);
- обіймати виборні посади в органах місцевого самоврядування (1 вирок);
- обіймати певні посади, а саме: посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них в розумінні п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (1 вирок);
- обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських функцій (1 вирок);
- обіймати посади рядового та начальницького складу кримінально-виконавчої служби (1 вирок);
- обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в органах місцевого самоврядування (1 вирок);
- обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави (1 вирок);
- обіймати керівні посади в органах державної влади і місцевого самоврядування (1 вирок);
- обіймати посади в органах Національної поліції України (1 вирок);
- обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з управлінням державними підприємствами (1 вирок).

Детальніше про призначене додаткове покарання див. Додаток 5 та Додаток 7.

Така різноманітність формулювань є недоцільною. Ст.ст. 366², 366³ КК України, як і раніше ст. 366¹ КК України, присвячені кримінально-правовій охороні встановленого порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Тому й позбавлення права, як покарання за відповідне кримінальне правопорушення, може стосуватися виключно заняття посад, пов'язаних із таким декларуванням. Позбавлення права обіймати інші посади, в тому числі посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, та посади в органах державної влади

чи місцевого самоврядування, які відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», не передбачають подання декларацій, є недоцільним та несправедливим.

Окрім того, у п'яти вирокх, суд взагалі не вказав права, на які саме посади чи діяльність позбавляється особа, що є недопустимою помилкою, оскільки унеможливорює виконання призначеного судом покарання.

Під час аналізу було виявлено й інші недоліки призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Так, Татарбунарський районний суд Одеської області призначив покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних та комунальних підприємствах, в установах та організаціях у справі, в якій обвинувачений, як суб'єкт декларування, був депутатом районної ради і ні адміністративно-господарських, ні організаційно-розпорядчих функцій не виконував¹. Вироком Смілянського міськрайонного суду Черкаської області призначено покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських функцій у ситуації, коли обвинувачений, як суб'єкт декларування, перебував на посаді начальника відділу виконавчого комітету міської ради, тобто посаді, насамперед, пов'язаній із виконанням організаційно-розпорядчих функцій². Жовтневий районний суд м. Маріуполь Донецької області позбавив обвинуваченого права обіймати військові посади³. Однак, не всі військові посади, згідно з ч. 5 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», пов'язані з декларуванням. Заводський районний суд

¹ Вирок Татарбунарського районного суду Одеської області від 12.08.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83568002>

² Вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 16.10.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77134618>

³ Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполь Донецької області від 28.12.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86688287>

м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської області присудив позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в органах Державної влади України та місцевого самоврядування України¹. Таке формулювання не дає можливості чітко розуміти, на зайняття яких посад чи на зайняття якою діяльністю особа не має права.

Відтак аналіз судової практики щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю дав змогу сформулювати правила призначення цього покарання:

– при засудженні за кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366², 366³ КК України, суд може не призначати цей вид покарання виключно на підставі ч. 2 ст. 69 КК України, обґрунтовуючи своє рішення;

– призначаючи це покарання, суди мають чітко зазначити посади чи діяльність, на зайняття яких (якою) особа позбавляється права. Очевидно, що це мають бути виключно посади, які, згідно із Законом України «Про запобігання корупції», передбачають подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– при призначенні такого покарання суд повинен чітко вказати строк його відбування в межах від одного до трьох років.

Аналіз вироків у кримінальних провадженнях за ст. 366³ КК України показав, що доволі часто в них наявні угоди про визнання вини, в яких сторонами узгоджуються основне покарання у виді громадських робіт (як правило, на мінімальний строк, встановлений санкцією статті, – 150 годин) та додаткове покарання у виді позбавлення права займати певні посади (як правило, строком на один рік)². Також трапляються випадки,

¹ Вирок Заводського районного суду м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської області від 18.09.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84635416>

² Вирок Буського районного суду Львівської області в провадженні № 1-кп/943/93/2022 від 07 лютого 2022 року; Вирок Голосіївського районного суду міста Києва в провадженні № 1-кп/752/1287/22 від 08.02.2022; Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області в провадженні № 1-кп/357/504/22 від 14 лютого 2022 року; Вирок Буринського районного суду Сумської області в провадженні № 1-кп/574/46/2022 від 21 лютого 2022 року; Вирок Котелевського районного суду Полтавської області в провадженні № 1-кп/535/38/22 від 10 березня 2022 року.

коли сторонами угоди про визнання вини узгоджено лише основне покарання у виді громадських робіт на мінімальний строк, установлений санкцією статті, – 150 годин¹.

Звільнення від покарання, призначеного за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи неподання суб'єктом декларування такої декларації, та звільнення від його відбування

У правозастосовній практиці, визнаючи обвинувачених винними у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366¹ КК України, та призначаючи їм покарання, суди доволі часто звільняли осіб від відбування покарання, однак виключно із двох підстав: із випробуванням (20 вироків), на підставі Закону України «Про амністію у 2016 році» (11 вироків), а також із обох зазначених підстав одночасно (1 вирок) (див. Додаток 5). Розглянемо детальніше звільнення від відбування покарання з випробуванням. За винятком одного випадку звільнення від відбування громадських робіт, цей вид стосується призначеного покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Із усіх проаналізованих випадків лише один вирок не передбачав звільнення від покарання у виді позбавлення волі на певний строк, однак і це мало місце в ситуації наявної сукупності кримінальних правопорушень, і призначене за умисне неподання декларації покарання, фактично, поглинулося покаранням за інше кримінальне правопорушення, що утворювало сукупність². При звільненні особи від відбування покарання з випробуванням, у всіх випадках суди визначали мінімальну тривалість іспитового строку – один рік. Щодо обов'язків, які поклалися на звільнених від відбування покарання осіб, то здебільшого суди обмежувалися обов'язками, передбаченими ч. 1 ст. 76 КК України (обов'язковими для суду), і лише в окремих випадках

¹ Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області в провадженні № 1-кп/589/348/22 від 23 лютого 2022 року.

² Вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровськ від 21.01.2020. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87059172>

звільнених зобов'язували не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації (п. 2 ч. 3 ст. 76 КК України). Така судова практика є свідченням того, що, навіть призначаючи найсуворіший вид покарання у виді позбавлення волі, суди не вбачають значної суспільної небезпеки у вчиненні відповідних діянь.

Висновки до третього розділу

1. Аналіз судової практики, правових позицій Верховного Суду України, Рішень Європейського суду з прав людини, а також наукових джерел дали можливість зробити обґрунтовані висновки щодо кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України.

1.1. Зважаючи на те, що умовою кримінальної відповідальності за бездіяльність є можливість учинити певні дії, кваліфікація за ст. 366³ КК України у випадках обґрунтованої відсутності знань чи технічної можливості (наявність комп'ютера, доступу до мережі Інтернет) подання декларації, а також повністю неспростованих свідчень суб'єкта декларування про проблеми із доступом до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що унеможливили подання ним декларації, має виключатися. Своєю чергою, перебування особи за межами України, або ж перебування на лікуванні можуть виключати відповідальність лише за умови відсутності технічної чи фізичної можливості подання декларації (відсутність доступу до комп'ютера чи мережі Інтернет, стан здоров'я, що не дає змоги працювати за комп'ютером) або ж неможливості одержання і збору всіх відомостей, що підлягають декларуванню. Відсутність електронного цифрового підпису може виключати кримінальну відповідальність лише тоді, коли особа не знала і їй не було роз'яснено про те, як його отримати, або ж вона об'єктивно не мала можливості його одержати.

1.2. Неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, слід кваліфікувати як умисне, лише якщо буде доведено, що на момент закінчення терміну подання цієї декларації, особа достовірно знала, що є суб'єктом декларування згідно з Зако-

ном України «Про запобігання корупції», знала про обов'язок подання декларації конкретного виду, про строки її подання, і не бажала подавати таку декларацію. Внесення суб'єктом декларування недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, слід вважати умисним, якщо так само буде доведено обізнаність особи про коло об'єктів декларування, про наявність у неї чи членів її сім'ї таких об'єктів, про їх вартість, а також бажання не вказувати ці об'єкти декларування або ж вказувати об'єкти, які насправді відсутні, вказувати їх неправдиву вартість.

1.3. Неподання в декларації відомостей про активи та доходи, одержані правомірним шляхом; незазначення в декларації об'єктів нерухомості, що не перебувають у власності особи, однак перебувають у її користуванні; умисне неподання декларації без умислу на приховування коштів, одержаних протиправним шляхом, слід кваліфікувати як малозначне діяння. На підставі аналізу доказів, на які посилався суд, постановляючи обвинувальні вироки за ст. 366¹ КК України, виявлено тільки такі випадки, що, своєю чергою, ставить під сумнів наявність кримінальної відповідальності за відповідні діяння.

1.4. Оскільки декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», теж є офіційним документом, норма, передбачена ст. 366² КК України, в частині внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до щорічної декларації, утворює конкуренцію із нормою, регламентованою ст. 366 КК України «Службове підроблення». Зважаючи на більш вузьке коло діянь, що охоплюються першою нормою, вона є спеціальною, а відтак і підлягає застосуванню.

1.5. Внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а так само умисне неподання зазначеної декларації, якщо ці діяння вчинені з метою легалізації майна, одержаного внаслідок учинення злочину, підпадає під ознаки кримінального правопорушення, передбаченою ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом».

У цьому разі має місце змішана конкуренція норм (загальної і спеціальної, частини і цілого), тому, з огляду на положення, що всі сумніви тлумачаться на користь особи, дії якої кваліфікуємо, застосуванню підлягає норма, передбачена ст. 366¹ КК України, як така, що передбачає більш м'яке покарання.

1.6. На основі граматичного тлумачення відповідних норм і вивчення наукових джерел зроблено висновок, що розмежування умисного неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 366³ КК України), та несвоечасного подання декларації без поважних причин (ст. 172⁶ КУпАП) слід здійснювати виключно з огляду на факт подачі декларації, що, як видається, можливе до моменту видалення суду до нарадчої кімнати для постановлення вироку.

1.7. Неподання особою одразу декількох декларацій, якщо не буде доведено єдиного умислу, має кваліфікуватися як вчинене повторно, а повторність враховуватися при призначенні покарання як обставини, що обтяжує покарання. Умисне неподання декларації особою, яка була засуджена за неподання цієї ж декларації, зважаючи на єдиний умисел, є частиною продовжуваного кримінального правопорушення, а відтак, не може кваліфікуватися як нове повторне кримінальне правопорушення.

2. Дослідження покарання за декларування недостовірної інформації дало змогу зробити такі висновки.

2.1. Аналіз відповідності санкцій ст.ст. 366², 366³ КК України розробленим доктриною правилам побудови санкцій, дав такі результати:

1) санкції вказаних статей здебільшого узгоджуються із санкціями за вчинення кримінальних правопорушень, подібних за характером і ступенем суспільної небезпеки; проте, передбачення в них покарання у виді позбавлення волі строком на один рік та на строк до двох років суперечить правилам побудови санкцій; найбільш оптимальним варіантом найсуворішого покарання в аналізованих санкціях обмеження волі та міг би бути арешт на строк від одного до шести місяців;

2) умисне неподання декларації особи, яка припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, і умисне неповідомлення про відкриття

валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані, є схожими за ступенем суспільної небезпеки, адже у всіх випадках зберігається можливість фінансового контролю з використанням декларацій за минулий рік. Відтак, хоча це й суперечить галузевому поділу відповідальності, суди повинні мати можливість призначення подібних за суворістю заходів відповідальності за вчинення таких діянь;

3) межі розмірів штрафу, передбачені у санкціях ст.ст. 366², 366³ КК України, є занадто вузькими і не дають можливості призначення справедливого покарання. Насамперед зниженою в декілька разів має бути мінімальна межа цього виду покарання, щоб воно не було надто суворим для осіб із невеликим рівнем доходів та активів;

4) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як додаткове покарання слід передбачити як факультативне.

2.2. Аналіз судової практики щодо призначення покарання за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисне неподання суб'єктом декларування такої декларації засвідчив, що найчастіше суди призначають об'єктивно найменш суворий вид покарання – громадські роботи, і в мінімальному розмірі, що передбачений у санкції. Це призводить до висновку, що суди не вбачають значної суспільної небезпеки в таких діяннях.

2.3. Додаткове обов'язкове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю суди призначали не у всіх випадках. Здебільшого таке було пов'язано із укладенням угоди про визнання вини, однак в окремих випадках суд не обґрунтував свої дії, що є очевидним порушенням. Загальним недоліком призначення додаткового покарання за аналізовані кримінальні правопорушення є різноманітність формулювань щодо визначення посад, права на зайняття яких особа позбавляється. Видається логічним у всіх випадках позбавляти особу права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або порівняні до таких посади, адже саме такі

посади, згідно із Законом України «Про запобігання корупції», потребують декларування. Помилками окремих вироків щодо призначення цього покарання є невизначення посад чи виду діяльності, права на зайняття яких (якою) особа позбавляється, а також невизначення терміну відбування покарання. Такі порушення є неприпустимими, оскільки унеможливають повне виконання вироку. У більшості вироків додаткове покарання призначається на мінімальний строк – 1 рік, що вкотре є підтвердженням оцінки незначного рівня тяжкості аналізованих діянь із боку суддів.

ВИСНОВКИ

Дослідження відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування у кримінальному праві України підтвердило актуальність теми дослідження, а також дало можливість зробити такі висновки, які мають і теоретичне, і практичне значення:

1. Аналіз сучасного стану дослідження проблем відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування в юридичній літературі дав змогу виокремити низку питань, що достатньо досліджені і розроблені, питання, які залишаються дискусійними, а відтак потребують подальших досліджень, а також проблеми, які залишаються невирішеними чи не досліджувалися взагалі, а отже, вирішення яких матиме суттєве теоретичне та практичне значення.

До належно досліджених аспектів належать: визначення змісту предмета аналізованих складів кримінальних правопорушень; визнання їх суб'єкта, а саме осіб, які уповноважені на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування; можливість вчинення цього кримінального правопорушення лише з умисною формою вини; положення щодо окремих проблемних аспектів регламентації відповідальності за вчинення вказаних діянь, а саме законодавчу недосконалість регламентації відповідальності за несвоєчасне подання декларації та за умисне неподання декларації, що спричинило проблему розмежування відповідних діянь.

Дискусійними питаннями визнано: доцільність криміналізації умисного внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та умисного неподання такої декларації в окремих кримінально-правових нормах; доцільність і обґрунтованість належності аналізованого кримінального правопорушення до категорії корупційних; визначення об'єкта цього кримінального правопорушення; визнання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», офіційним документом; тлумачення змісту таких понять, як: «недостовірні відомості», «неподання декларації», «несвоєчасне подання декларації» тощо; встановлений законодавством розмір невідповідності поданих відомостей у декларації достовірним, який вказує саме на кримінальну відповідальність; можливість вчинення аналізованого кримінального правопорушення з непрямим умислом.

Недостатньо дослідженими виявилися: встановлення обсягу відомостей, що подаються в декларації, за недостовірне подання яких особа підлягатиме кримінальній відповідальності; проблеми розмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, із суміжними кримінальними правопорушеннями; питання малозначності відповідних діянь, кваліфікація повторності аналізованих кримінальних правопорушень; обґрунтованість санкцій досліджуваних норм.

2. Аналіз історії розвитку відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, засвідчило, що відповідальність за порушення вимог фінансового контролю особами, уповноваженими на виконання функцій держави, спершу передбачала лише адміністративну відповідальність, із липня 2011 р. до 27 жовтня 2020 р. – кримінальну, згодом знову лише адміністративну, а з 30 грудня 2020 р. знову кримінальну відповідальність, що свідчить про неоднозначне сприйняття не лише суспільством, а й органом, що забезпечує конституційне судочинство, необхідності врегулювання (або додаткового врегулювання) цих відносин кримінально-правовими засобами.

3. Вивчення досвіду регламентації відповідальності за декларування недостовірної інформації у законодавстві так званих пострадянських держав, дало змогу виокремити такі аспекти:

– по-перше, кримінальна відповідальність за умисне неподання декларацій у більшості з проаналізованих КК не передбачається. У випадках, де така відповідальність передбачена, їй передує притягнення винних осіб до адміністративної

відповідальності. Тому доцільно встановити за діяння, пов'язані з неподанням декларації, лише адміністративну відповідальність або дисциплінарну відповідальність з позбавленням права обіймати відповідні посади;

– по-друге, на підставі аналізу видається доцільним запозичити практику визнання суб'єктами кримінальних правопорушень, пов'язаних із декларуванням недостовірної інформації, лише вищих посадових осіб, стосовно яких, відповідно, є вищі корупційні ризики.

4. Доведено, що родовим об'єктом вказаної групи кримінальних правопорушень, зокрема й тих, що пов'язані із декларуванням, є суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності визначених суб'єктів державного апарату та органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій і публічного, і приватного права, а також діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг. Натомість основним безпосереднім об'єктом складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, визнаються суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в частині декларування інформації, визначеної Законом України «Про запобігання корупції». А додатковим факультативним об'єктом цих кримінальних правопорушень може бути авторитет органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

Визначено, що декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідає всім ознакам офіційного документа, отже, є його різновидом. Саме тому, умисне декларування недостовірної інформації має підпадати під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України (у формі внесення в офіційний документ завідомо недостовірних відомостей).

Доведено, що нині предметом ст. 366² КК України може бути лише інформація, яка зазначається у розділах 3–8, 10 (у разі, якщо нематеріальні активи можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті), 11–14 декларації.

Обґрунтовано, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої

на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачених ст.ст. 366² КК України, збігається за своїм змістом із формою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України, у виді внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей.

Встановлено проблему і теоретичного, і практичного характеру, яка наявна при розмежуванні такого складу кримінального правопорушення, як умисне неподання зазначеної декларації (ст. 366³ КК України) від форми об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, яка виражається у не своєчасному її поданні (ст. 172⁶ КУпАП), вирішення якої пропонується шляхом відмови від однієї з них.

5. Обґрунтовано доцільність виключення з категорії суб'єктів складів цих правопорушень осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену в підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Доведено доцільність доповнення ст. 366 КК України кваліфікованим складом, а саме, декларування недостовірної інформації особами, діяльність яких пов'язана з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, та особами, які займають відповідальне й особливо відповідальне становище.

Обґрунтовано, що суб'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України, характеризується виключно умисною формою вини, а вид умислу може бути і прямий, і непрямий. Мета і мотив учинення таких діянь на кваліфікацію не впливає.

6. На основі вивчення судової практики, правових позицій Верховного Суду України, Рішень Європейського суду з прав людини й аналізу наукових джерел зроблено такі висновки щодо кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України:

– кваліфікація за ст. 366³ КК України у разі обґрунтованої відсутності знань чи технічної можливості (наявність комп'ютера, доступу до мережі Інтернет) подання декларації, а також повністю неспростованих свідчень суб'єкта декларування про проблеми із доступом до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування, що унеможливили подання ним декларації, а також перебування особи за межами України, або ж перебування на лікуванні можуть виключати відповідальність лише за умови відсутності технічної чи фізичної можливості подання декларації (відсутність доступу до комп'ютера чи мережі Інтернет, стан здоров'я, що не дає змоги працювати за комп'ютером) або неможливості одержання і збору всіх відомостей, що підлягають декларуванню, є підставою для непритягнення особи до кримінальної відповідальності;

– кваліфікувати як умисне неподання декларації суб'єктом декларування потрібно лише тоді, коли особа достовірно знала, що є суб'єктом декларування і не бажала подавати таку декларацію, а подання недостовірних відомостей до декларації – коли буде доведено обізнаність особи про коло об'єктів декларування, про наявність у неї чи членів її сім'ї таких об'єктів та небажання вказувати ці об'єкти декларування або вказувати об'єкти, які насправді відсутні;

– як малозначне діяння потрібно кваліфікувати неподання в декларації відомостей про активи й доходи, одержані правомірним шляхом; незазначення в декларації об'єктів нерухомості, що не перебувають у власності особи, однак перебувають у її користуванні; умисне неподання декларації без умислу на приховування коштів, одержаних протиправним шляхом;

– оскільки декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є офіційним документом, то ст. 366 КК України «Службове підроблення» і ст. 366² КК України конкурують між собою як загальна та спеціальна норми;

– кваліфікується як вчинене повторно неподання особою одразу декількох декларацій, якщо не буде доведено єдиного умислу, в іншому випадку повторність потрібно враховувати лише як обставину, що обтяжує покарання. Умисне неподання декларації особою, яка була засуджена за неподання цієї ж декларації, з огляду на єдиний умисел, є частиною продовжаного кримінального правопорушення, а відтак, не може кваліфікуватися як нове повторне кримінальне правопорушення.

7. Дослідження покарання крізь призму системи санкцій статей, що передбачають відповідальність за декларування

недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та аналіз судової практики дали змогу дійти таких висновків:

- санкції статей 366², 366³ КК України здебільшого узгоджуються із санкціями за вчинення кримінальних правопорушень, подібних за характером і ступенем суспільної небезпеки; проте, передбачення в них покарання у виді позбавлення волі строком на один рік та на строк до двох років суперечить правилам побудови санкцій; найбільш оптимальним варіантом найсуворішого покарання в аналізованих санкціях обмеження волі та міг би бути арешт на строк від одного до шести місяців;

- позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як додаткове покарання слід передбачити як факультативне, а не обов'язкове;

- встановлені чинним кримінальним законом межі розмірів штрафу, передбачені у санкціях ст.ст. 366², 366³ КК України, є занадто вузькими і не дають можливості призначити справедливе покарання. Доцільно знизити мінімальну межу цього виду покарання, зважаючи на реальну можливість виконання цього покарання особами із невеликим рівнем доходів та активів;

- найчастіше суди призначають об'єктивно найменш суворий вид покарання – громадські роботи та ще й у мінімальному розмірі, що передбачений у санкції. Така позиція суду дає підстави вважати, що суди не вбачають значної суспільної небезпеки в таких діяннях;

- загальним недоліком призначення додаткового обов'язкового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за аналізовані кримінальні правопорушення є різноманітність формулювань щодо визначення низки посад, права на зайняття яких особа позбавляється. Видається логічним у всіх випадках позбавляти особу права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або прирівняні до таких посади, адже саме такі посади, згідно із Законом України «Про запобігання корупції», потребують декларування. Однак, суди не завжди обґрунтовують свої дії щодо

призначення такого додаткового покарання, що є неприпустимим, оскільки унеможлиблюють повне виконання вироку, а саме додаткове покарання призначається на мінімальний строк 1 рік, що знову-таки є підтвердженням незначного рівня тяжкості аналізованих діянь.

8. З огляду на викладене, пропонується:

1) ст.ст. 366², 366³ КК України виключити;

2) подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кваліфікувати за ст. 366 КК України як службове підроблення;

3) передбачити покарання за частиною 1 статті 366 КК України у виді штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4) абзац 1 частини 2 статті 366 КК України викласти у такій редакції:

«Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, або вчинені особою, яка обіймає посаду з високим чи підвищеним рівнем корупційних ризиків, або вчинені особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, – караються»;

5) абзац 1 частини 1 статті 172⁶ КУпАП викласти у такій редакції:

«Умисне неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції»;

6) частину 4 статті 172⁶ КУпАП виключити;

7) абзац 2 частини 2 статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» виключити. Відповідно, до суб'єктів складу декларування недостовірної інформації не відносити осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 2 (11). С. 127–137.
2. Андрушко П. П., Стирижевка А. А. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика : навч. посіб. Київ : Юристоконсульт, 2006. 344 с.
3. Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.)*: у 2 ч. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. Ч. 2. С. 115–118.
4. Бантишев О. Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації) : монографія. Київ : Вид-во НА СБ України, 2004. 122 с.
5. Банчук О. А., Дудоров О. О., Луцик В. В., Попович В. П., Сорока О. В., Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції». Київ, 2018. 472 с.
6. Бондаренко О. С. Щодо перспективи визначення недостовірної інформації предметом злочину, передбаченого статтею 366¹ Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 32–33.
7. Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. 290 с.
8. Бульба І. В. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації: проблемні аспекти. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт. внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 41–42.
9. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 07.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80764686>

10. Вирок Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 04.11.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85377369>.
11. Вирок Березівського районного суду Одеської області від 27.06.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82672652>
12. Вирок Буського районного суду Львівської області від 20.11.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77956312>
13. Вирок Великоберезнянського районного суду Закарпатської області від 02.07.2018, справа № 298/1385/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75021235>
14. Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 18.06.2018, справа № 299/2754/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74723437>
15. Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 20.02.2018, справа № 299/3444/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72301542>
16. Вирок Вищого антикорупційного суду від 07.05.2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89130735>
17. Вирок Вищого антикорупційного суду від 26.02.2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87856730>
18. Вирок Вищого антикорупційного суду від 30.10.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86528248>
19. Вирок Галицького районного суду м. Львів від 06.07.2018, справа № 461/7452/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75202655>
20. Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровськ від 27.09.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76738091>
21. Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполь Донецької області від 28.12.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86688287>
22. Вирок Заводського районного суду м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської області від 18.09.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84635416>

23. Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 22.02.2019, справа № 501/3059/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80039403>
24. Вирок Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 12.02.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79770136>
25. Вирок Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 29.01.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79504100>
26. Вирок Красноліманського міського суду Донецької області від 12.06.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74683155>
27. Вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровськ від 21.01.2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87059172>
28. Вирок Лисичанського міського суду Луганської області від 16.10.2018, справа № 415/5128/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77319615>
29. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 13.07.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75306694>
30. Вирок Монастирищенського районного суду Черкаської області від 23.11.2017. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70437235>
31. Вирок Монастирищенського районного суду Черкаської області від 27.12.2017. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71279862>
32. Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 17.07.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75439092>
33. Вирок Приморського районного суду м. Маріуполь Донецької області від 14.12.2018, справа № 266/3090/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78561118>
34. Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 04.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80238469>
35. Вирок Святошинського районного суду м. Київ від 27.11.2019, справа № 759/16711/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85924088>

36. Вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 16.10.2018. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77134618>
37. Вирок Татарбунарського районного суду Одеської області від 12.08.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83568002>
38. Вирок Центрального районного суду м. Миколаїв від 21.11.2019, справа № 490/4538/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85864786>
39. Вирок Чигиринського районного суду Черкаської області від 06.02.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79677597>
40. Вирок Чугуївського міського суду Харківської області від 12.03.2019. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81129944>
41. Вирок Шишацького районного суду Полтавської області від 23.10.2019, справа № 529/340/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85126012>
42. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про запобігання корупції» від 30.09.2015 № 5113. URL: <https://forbiddentoforbid.org.ua/uk/visnovok-golovного-naukovo-ekspertn-4>
43. Висновок на проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=50403&pf35401=297471>
44. Висновок на проєкт Закону України «Про запобігання корупції». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52247
45. Висновок на пропозиції Президента України до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57642&pf35401=372394>
46. Алісова Є. О., Мартиновський В. В., Настюк В. Я., Шевчук О. М. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. Харків : Юрайт, 2017. 168 с.
47. Вознюк А. А., Титко А. В. Кримінально-правова модель протидії незаконному збагаченню в Україні. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2 (8). С. 46–62.

48. Волонець Д. Ф. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366²–366³ КК України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2021 р. № 3 (73). URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2021/22.pdf
49. Гавриш С. Б. Теоретические предпосылки исследования объекта преступления. *Право и политика*. 2000. № 11. С. 4–15.
50. Гавриш С. Б. Уголовно-правовая охрана природной среды Украины. *Проблемы теории и развития законодательства*. Х., 1994. 640 с.
51. Газдайка-Василишин І. Б. Окремі питання об'єктів некорисливих злочинів проти власності за кримінальним правом України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Львів, 2006. Вип. 2. С. 202–212.
52. Гордієнко В. Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2019. Вип. 69. С. 136–143.
53. Горох О. П. Проблеми конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90: Юридичні науки. С. 94–98.
54. Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 568 с.
55. Грудзур О. М. Кримінально-правова характеристика провокації хабара : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. 229 с.
56. Гузоватий О. І., Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро : Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ, 2018. 260 с.
57. Дем'янчук Ю. В. Порівняльний аналіз протидії корупції в країнах Європейського Союзу. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2014. Т. 27 (66). № 3. С. 113–118.
58. Дзюба Ю. П. Предмет злочину як ознака складу злочину: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Ч. 1 (14). С. 273–274.
59. Дудоров О. О. Вибрані праці з кримінального права / передне слово д-ра юрид. наук, проф. В. О. Навроцького; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. 952 с.
60. Емельянов В. П. Концептуальные аспекты исследования объекта преступления. *Право и политика*. 2002. № 10. С. 61–72.

61. Емельянов В. П. Понятие объекта преступления в уголовно-правовой науке. *Право і безпека*. 2002. № 4. С. 7–11.
62. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2016 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=200945
63. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2017 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=203952
64. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205797
65. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208205
66. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень–грудень 2020 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_nst?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210855
67. Загиней-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового реагування на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.
68. Задоя К. П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2009. 16 с.
69. Задоя К. П. Проблеми обґрунтованості рішення конституційного суду України щодо визнання неконституційною статті 366-1 Кримінального кодексу України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 1. С. 99–104.
70. Закон о Национальном органе по неподкупности от 17.06.2016. № 132 URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=366044>
71. Залялова І. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Донецьк : Донецький юридичний ін-т Луганського державного ун-ту внутрішніх справ, 2006. 183 с.
72. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науково-практичний коментар до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України* / за заг. ред. В. І. Шакуна. Київ : Алерта, 2012. 160 с.
73. Іванцов В. О. Значення принципів адміністративного права в розв'язанні актуальних проблем реалізації адміністративної від-

- повідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2018 року). Київ, 2018. Ч. 2. С. 104–108.
74. Калмиков Д. Аналіз санкцій статті 150 Кримінального кодексу України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 37–42.
 75. Коваленко В. П. Зловживання владою працівниками правоохоронних органів : монографія. Київ : Атіка, 2012. 204 с.
 76. Кодекс Кыргызской Республики о нарушениях от 13.04.2017 № 58. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111565?cl=ru-ru>
 77. Кодекс Республики Армения об административных правонарушениях, принят 06.12.1985. URL: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=138078>
 78. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях, принят Палатой представителей 17.12.2002, одобрен Советом Республики 04.04.2003. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0300194>
 79. Кодекс Республики Молдова от 24.10.2008 № 218-XVI «О правонарушениях». URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=369412>
 80. Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях, принят Законом Республики Таджикистан от 31.12.2008 № 455, с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=30414710#sub_id=5990000
 81. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 в редакції від 01.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20110701>.
 82. Козачина А. М. Передумови дослідження кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали X Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2019 р.). С. 236–240. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/15267>.
 83. Козенко Т. Е. Критерії та ознаки малозначності діяння за кримінальним законодавством України. *Наукові записки*. 2000. Т. 18. Спеціальний випуск. С. 186–189.
 84. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
 85. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

86. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
87. Коржанський М. Й. Уголовне право України. Частина загальна. Київ : Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. 336 с.
88. Корчак Н. М., Корчак Я. О. Проблемні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 6. С. 194–197. URL: http://www.pap.in.ua/6_2015/59.pdf
89. Кримінальне право України. Загальна частина / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. В. Бенківський та ін. Київ : Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
90. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ; Харків : Юрінком Інтер-Право, 2001. 416 с.
91. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для юридичних вузів і факультетів / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 1997. 368 с.
92. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ; Харків : Юрінком Інтер – Право, 2002. 416 с.
93. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
94. Кудрявцев В. Н. Основания уголовно-правового запрета. *Криминализация и декриминализация*. Москва, 1982.
95. Курс уголовного права. Общая часть: учеб. для вузов / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, М. И. Тяжковой. Москва : Зерцало-М, 1999. Т. 1: Учение о преступлении. 577 с.
96. Лантінов Я. О. Щодо теоретичних основ пеналізаційного розрахунку, як складової наукового обґрунтування вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ громадянського суспільства в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «ПРАВО». 2014. № 17. С. 161–165.
97. Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.11.2016 № 1-2715/2110-16-107, який було надіслано у відповідь на лист судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. щодо надання позиції з питань, порушених у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня

- 2014 року № 1700-VII зі змінами та статті 366¹ Кримінального кодексу України зі змінами. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/Ombudsmen.pdf>
98. Лихова С. Я. Злочини проти громадських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України: теоретико-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ : Київський нац. університет імені Тараса Шевченка, 2006. 471 с.
 99. Лученцов Г. Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 169–173.
 100. Малинин В. Б., Парфенов А. Ф. Объективная сторона преступления. СПб. : Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2004. 304 с.
 101. Маломуж С. І. Малозначність діяння в кримінальному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 20 с.
 102. Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин : монографія. Львів, 2019. 280 с.
 103. Мармура О. З. Окремі проблеми відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 142–145.
 104. Матишевський П. С. Кримінальне право України : Загальна частина. Київ : А.С.К., 2001. 352 с.
 105. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 272 с.
 106. Махінчук В. М. Адекватність кримінального покарання як філософсько-правова проблема : дис. ... канд. юрид. наук. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 222 с.
 107. Ментов М. І. Проблеми кримінально-правової караності за примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків (ст. 280 КК України). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 111. Ч. I. С. 266–271.
 108. Митрофанов І. І. Що потрібно для подолання корупції? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 125–126.

109. Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.
110. Миськів Д. М. Аналіз ознак об'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації. *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. Вип. 3 (9). С. 119–123.
111. Миськів Д. М. Декларування недостовірної інформації: питання кваліфікації при малозначності діяння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2020. Вип. 62. С. 271–276.
112. Миськів Д. М. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації за законодавством окремих зарубіжних держав. *В Львівський форум кримінальної юстиції «Кримінальна юстиція: Quo vadis?»* : збірник матеріалів науково-практичної конференції (19–20 вересня 2019 р.) / укладач І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 68–71.
113. Миськів Д. М. Предмет декларування недостовірної інформації: окремі проблемні аспекти. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 29 травня 2020 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 111–117.
114. Миськів Д. М. Проблемні аспекти суб'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : збірник наукових статей. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. Вип. 52. С. 70–81.
115. Миськів Д. М. Характеристика кримінально-правової санкції за декларування недостовірної інформації. *International Journal «LAW&SOCIETY»*. 2020. Issue 1. С. 68–75.
116. Миськів Д. М. Чи доцільна була криміналізація декларування недостовірної інформації? *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 24 травня 2019 р.) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 107–112.
117. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ, 2006. 704 с.

118. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства. 2-ге вид., переробл. і допов. / за ред. М. І. Хавронюка. Київ, 2017. 495 с.
119. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
120. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 10-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
121. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 11-те вид., переробл. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
122. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-те вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2012. 1316 с.
123. Наумов А. В. Уголовное право. Часть общая: курс лекций. Москва : Изд-во БЕК, 1996. 560 с.
124. Словник української мови : в 11 т. URL: http://sum.in.ua/s/nesvoje_chasnyj
125. О борьбе с коррупцией : Закон Азербайджанской Республики. URL: <https://www.mia.gov.az/index.php?ru/content/29373/>
126. О борьбе с коррупцией : Закон Республики Беларусь, принят Палатой представителей 26.06.2015, одобрен Советом Республики 30.06.2015. URL: http://pravo.by/upload/docs/op/H11500305_1437598800.pdf
127. О декларировании доходов, расходов, обязательств и имущества лиц, замещающих или занимающих государственные и муниципальные должности : Закон Кыргызской Республики от 02.08.2017 № 164. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111671>
128. О несовместимости интересов и коррупции в публичном учреждении : Закон Грузии от 21.12.2016 № 157. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/33550/55/ru/pdf>
129. О предотвращении конфликта интересов в деятельности государственных должностных лиц : Закон Латвии от 25.04.2002. URL: https://www.knab.gov.lv/upload/rus/2016/iknl_ru.pdf
130. О противодействии коррупции : Закон Республики Казахстан от 18.11.2015 № 410-V с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.01.2020. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=33478302#pos=2_4534;-98

131. О противодействию коррупции : Закон Республики Узбекистан, принят Законодательной палатой 24.11.2016, одобрен Сенатом 13.12.2016. URL: <https://lex.uz/docs/3088013>
132. О противодействию коррупции : Закон Туркменистана от 11.03.2014. URL: <http://turkmenistan.gov.tm/?id=6030>
133. О противодействию коррупции : Федеральный закон от 25.12.2008 № 273-ФЗ (ред. от 16.12.2019). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_82959/
134. Ободовський О. Про відповідальність за декларування недостовірної інформації: конституційні та кримінально-правові проблеми. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 5. С. 67–78.
135. Орловська Н. А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук. Одеса, 2012. 40 с.
136. Павликівський В. І. Штраф та його ефективність у попередженні злочинних посягань на свободу журналістської діяльності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 3 (14). С. 56–64.
137. Пасека О. Ф. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії корупційним проявам. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (інтернет-видання) (25 травня 2018 р.). С. 165–169. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/25_05_2018.pdf
138. Пасека О. Ф. Проблемні аспекти адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права* : збірник наукових праць з економічних та юридичних наук. 2019. Вип. 23. С. 183–188.
139. Словник української мови : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua/s/podavaty>
140. Польшкін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 142–155.
141. Пономаренко Ю. А. Основні проблеми пеналізації злочинів у законотворчій практиці. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13–14 жовтня 2011 р.). Харків, 2011. С. 211–216.

142. Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Репозитарій Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>
143. Посполітак А. І. Щодо об'єкта корупційних злочинів в органах внутрішніх справ. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/5_2012/24.pdf
144. Постанова Верховного Суду України від 10.09.2019 у справі № 200/18903/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84229864>
145. Постанова Верховного Суду України у справі від 24.12.2015 № 5-221кц15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55253289#>
146. Постановление Президента Республики Узбекистан о поэтапном введении системы декларирования имущества, доходов и расходов отдельных категорий государственных служащих и созданию необходимой технической инфраструктуры: проект. URL: <https://regulation.gov.uz/ru/document/8647>
147. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 в редакції станом на 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80>
148. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995. Перша редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/ed19951005>
149. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції : Закон України від 21.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2808-17>
150. Про внесення змін до деяких законів України : Закон України від 03.03.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2459-15/ed20050303>
151. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 13.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18#n7>
152. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 11.06.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-17/ed20091230>
153. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 02.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/140-20>

154. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році : Закон України від 15.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-19#n6>
155. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n132>
156. Про внесення змін до деяких законодавчих актів : Закон України від 06.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19#n32>
157. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : проект Закону України від 27.01.2021 № 4651. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=70915&pf35401=541548>
158. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 в редакції від 01.09.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/ed19950901>
159. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/ed20110101>
160. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n493>
161. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. Перша редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014>
162. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>
163. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 11.06.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>
164. Про затвердження переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.06.2016 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16>

165. Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print>
166. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.04.2005 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05>
167. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14/ed20110101>
168. Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/print>
169. Про статус народного депутата України : Закон України від 17.11.1992 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/ed20110101>
170. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 07.07.2010 в редакції від 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/ed20110101>;
171. Радецький Р. С. Електронне декларування як інструмент запобігання корупції в Україні. *Вчені записки ТНУ імені Вернадського*. Серія: державне управління. 2018. № 1. С. 130–134.
172. Рарог А. И. Субъективная сторона и квалификация преступлений. Москва : ООО «Профобразование», 2001. 133 с.
173. Рева Ю. О. Антикорупційне декларування: Теорія, правове регулювання, практика: дис. к.ю.н. Одеса, 2020. 228 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/13949/%d0%94%d0%b8%d1%81%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f_%d0%a0%d0%b5%d0%b2%d0%b0.pdf?sequence=4&isAllowed=y
174. Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 25.12.2008 № 1165 (1998). URL: <https://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1165-1998-pravo-na-privatnist>
175. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21.04.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#o24
176. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частини першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції

України від 20.01.2012 № 2-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

177. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>
178. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про Державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України) від 19.10.2009 № 26-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026p710-09>
179. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 № 3 із змінами станом на 12.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-16/print>
180. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 03.02.2021 № 1. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>
181. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю затверджених Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 11.08.2016 № 3 зі змінами станом на 02.02.2018. URL: <https://nazk.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-zarovnennya-elektronnyh-deklaraciy>
182. Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jsui/handle/123456789/5124>
183. Рубан К. П. Подання електронних декларацій як захід запобігання корупції. *Уголовно-правовые криминологические основы противодействия коррупции* : сборник тезисов докл. V Международ. науч.-практ. конф. (г. Харьков, 31 марта 2017 г.). Харків : ХНУВД, 2017. С. 156–157.

184. Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.
185. Сисоєв Д. О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2015. 268 с.
186. Склярів С. В. Вина и мотивы преступного поведения. СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. 326 с.
187. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практичний посібник / кол. авт.; за ред. О. М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 346 с.
188. Таршин Д. А. Кримінальна відповідальність суб'єкта декларування. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5134>
189. Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 221–224.
190. Тимейко Г. В. Общее учение об объективной стороне преступления / отв. ред.: П. Т. Некипелов. Ростов : Изд-во Рост. ун-та, 1977. 216 с.
191. Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті ст. 368² та декларування недостовірної інформації за ст. 366¹ Кримінального кодексу України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5136>
192. Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Київ, 2016. 22 с.
193. Титко А. В. Визначення своєчасності подання декларацій. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5137>
194. Титко А. В. Юридичний склад порушення вимог фінансового контролю, вчиненого поліцейським. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 18. Т. 1. С. 157–160.

195. Товстопят Г. В., Мананкова І. В. Малозначність діяння у злочинах з формальним складом. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 331–334.
196. Торгашова К. О. Проблема кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Молодий вчений*. 2018. № 11. С. 146–149. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/36.pdf>
197. Трепак В.М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми : монографія. Львів, 2020. 442 с.
198. Уголовное право Украины: Общая часть: учебник / под ред. М. И. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тация. Київ : Юринком Интер, 2003. 512 с.
199. Уголовное право. Особенная часть: учеб. для вузов / отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова. Москва : ИНФРА, М-НОРМА, 1997. 516 с.
200. Уголовный кодекс Республики Армения, принят 18.04.2003. URL: <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=63312>
201. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=331268&lang=2>
202. Уголовный кодекс Республики Таджикистан от 21.05.1998 № 574 с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.01.2020. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=4;-151
203. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані корупцією (статті 172-4, 172-9 КУпАП) / О. О. Дудоров. Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/1724-1729>
204. Ус О. В. Кваліфікація малозначного діяння. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2018. № 2 (60). С. 58–63.
205. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 75–78.
206. Філей Ю. В. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти власності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Запоріжжя : Запорізький юридичний інститут Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2005. 232 с.
207. Фоменко А. Є. Дискусійні питання кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 11–13.

208. Форма декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.06.2016 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0960-16>
209. Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления. *Сборник ученых трудов Свердловского юридического института*. Свердловск, 1969. Вып. 10. 568 с.
210. Хавронюк М. І. Щодо відповідності санкцій кримінально-правових норм суспільній небезпеці діянь. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2001. № 1. С. 101–109.
211. Черевко К. О. Е-декларування в Україні: основні питання. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : збірник тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 березня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. С. 203–204.
212. Черенков А. Криміналістична характеристика суб'єкта декларування недостовірної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 7. С. 222–226.
213. Черенков А. М. Розслідування декларування недостовірної інформації : дисертація кандидата юридичних наук. Київ, 2019. 270 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/16673/1/dysert_cherenkov.pdf
214. Чумак К. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за умисне неподання електронної декларації. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2017. № 4/2. С. 105–110.
215. Щирська В. С. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3 (112). С. 59–64.
216. Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ головам апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 22.05.2017. URL: https://zib.com.ua/files/Golovam_apeliacijnih_sudiv_vid_2205_2017.pdf
217. Ясінь І. М. Родовий та безпосередній об'єкти складу незаконного збагачення (ст. 368² КК України). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2013. Вип. 3. С. 369–379.
218. Яциніна М. М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2016. Вип. 62. С. 184–191.

219. Fourth section decision as to the admissibility of Application no. 2428/05 by Andrzej Wypych against Poland. URL: <http://echr.ketse.com/doc/2428.05-en-20051025/view/>
220. Grozījumi Krimināllikumā. Likums Saeimā pieņemts 2002. gada 17.oktobrī. URL: <http://likumi.lv/ta/id/68048-grozijumi-kriminallikuma>
221. Karistusseadustik.Vastu vōetud 06.06.2001. RT I 2001, 61, 364. Jōustumine 01.09.2002. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411?leiaKehtiv>
222. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. Vastu vōetud 19.06.2014. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014001>
223. Korruptsioonivastane seadus. URL: https://www.riigiteataja.ee/redaktsioonide_vordlus.html?grupiId=1003613&vasakAktId=117112017029
224. Krimināllikums. URL: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>
225. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. URL: <http://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss>
226. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. Redakcija: 99-2020.03.31 (nuo 2020.04.03) Aktuali. URL: https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=336765&title=LR%20administracini%F8%20nusi%FEengim%F8%20kodeksas
227. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Redakcija: 87-2019.11.28 (nuo 2020.01.01) Aktuali. URL: http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150
228. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas. Galiojantisuvestinėredakcija(nuo2018-09-01).URL:<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/Editions/TAR.D4A66ACB9F97?faces-redirect=true>
229. Lietuvos respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas 1997 m. liepos 2 d. Nr. VIII-371. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01). URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.COE550D6ADF0/asr>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Типи декларацій, що були предметом кримінальних правопорушень, за результатами аналізу вироків, постановлених за ст. 366¹ КК України

№ з/п	Номер справи	Дата постановлення	Тип декларації
1.	718/1546/17	31 липня 2017 року	щорічна
2.	233/3239/17	01 вересня 2017 року	щорічна
3.	293/900/17	27 вересня 2017 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
4.	428/5770/17	28 вересня 2017 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
5.	645/2465/17	25 жовтня 2017 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
6.	420/1461/17	26 жовтня 2017 року	щорічна
7.	426/13020/17	17 листопада 2017 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
8.	705/2583/17	23 листопада 2017 року	щорічна
9.	702/622/17	27 грудня 2017 року	щорічна
10.	298/873/17	27 листопада 2017 року	щорічна
11.	718/2201/17	29 листопада 2017 року	щорічна
12.	702/622/17	27 грудня 2017 року	щорічна
13.	701/790/17-к	29 січня 2018 року	декларація після звільнення
14.	569/15006/17	05 лютого 2018 року	щорічна
15.	161/1407/18	19 лютого 2018 року	щорічна

16.	299/3444/17	20 лютого 2018 року	щорічна
17.	500/488/18	20 лютого 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
18.	294/1695/17	28 лютого 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
19.	703/3843/17	07 березня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
20.	679/239/18	21 березня 2018 року	декларація після звільнення
21.	366/614/18	28 березня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
22.	351/583/18	11 квітня 2018 року	декларація після звільнення
23.	139/93/18	11 квітня 2018 року	щорічна
24.	389/823/18	25 квітня 2018 року	щорічна
25.	589/4286/17	25 квітня 2018 року	щорічна
26.	323/837/18	02 травня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
27.	712/2090/18	11 травня 2018 року	декларація після звільнення
28.	569/239/18	17 травня 2018 року	декларація після звільнення
29.	696/1199/17	21 травня 2018 року	щорічна
30.	754/6780/18	31 травня 2018 року	щорічна
31.	589/4805/17	06 червня 2018 року	щорічна
32.	236/6/18	12 червня 2018 року	щорічна
33.	299/2754/17	18 червня 2018 року	щорічна
34.	696/274/18	20 червня 2018 року	щорічна
35.	754/5458/18	21 червня 2018 року	щорічна
36.	161/1609/18	23 червня 2018 року	щорічна

37.	298/1385/17	02 липня 2018 року	щорічна
38.	711/1506/18	03 липня 2018 року	щорічна
39.	461/7452/17	06 липня 2018 року	щорічна
40.	702/622/17	06 липня 2018 року	щорічна
41.	161/2195/18	13 липня 2018 року	щорічна
42.	509/5265/17	17 липня 2018 року	щорічна
43.	446/1454/18	09 серпня 2018 року	щорічна
44.	446/1451/18	14 серпня 2018 року	щорічна
45.	699/865/17	28 серпня 2018 року	декларація після звільнення
46.	696/1199/17	29 серпня 2018 року	щорічна
47.	450/934/18	05 вересня 2018 року	щорічна
48.	446/1308/18	10 вересня 2018 року	щорічна
49.	428/10900/18	10 вересня 2018 року	щорічна
50.	446/1383/18	13 вересня 2018 року	щорічна
51.	446/1407/18	18 вересня 2018 року	щорічна
52.	446/1623/18	21 вересня 2018 року	щорічна
53.	308/8122/18	21 вересня 2018 року	щорічна
54.	200/18903/17	27 вересня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
55.	446/1603/18	02 жовтня 2018 року	щорічна
56.	323/1949/18	02 жовтня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення

57.	446/1646/18	10 жовтня 2018 року	щорічна
58.	692/521/18	11 жовтня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
59.	387/867/18	11 жовтня 2018 року	щорічна
60.	703/2432/17	16 жовтня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
61.	415/5128/17	16 жовтня 2018 року	щорічна
62.	607/15999/18	29 жовтня 2018 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
63.	314/5074/18	14 листопада 2018 року	декларація після звільнення
64.	446/1303/18	15 листопада 2018 року	щорічна
65.	595/1148/18	16 листопада 2018 року	щорічна
66.	446/2008/18	20 листопада 2018 року	щорічна
67.	446/2006/18	20 листопада 2018 року	щорічна
68.	502/1808/18	26 листопада 2018 року	щорічна
69.	543/133/18	07 грудня 2018 року	щорічна
70.	314/5075/18	13 грудня 2018 року	декларація після звільнення
71.	266/3090/18	14 грудня 2018 року	щорічна
72.	314/5622/18	19 грудня 2018 року	декларація після звільнення
73.	760/23829/18	19 грудня 2018 року	щорічна
74.	712/10247/18	16 січня 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
75.	314/5614/18	22 січня 2019 року	декларація після звільнення
76.	446/2174/18	29 січня 2019 року	щорічна

77.	696/645/18	06 лютого 2019 року	щорічна
78.	672/1091/18	08 лютого 2019 року	щорічна / суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
79.	446/2049/18	12 лютого 2019 року	щорічна
80.	167/1397/18	13 лютого 2019 року	щорічна
81.	314/51/19	13 лютого 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
82.	379/107/19	19 лютого 2019 року	декларація після звільнення
83.	501/3059/18	22 лютого 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
84.	501/2953/18	28 лютого 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
85.	306/2351/18	04 березня 2019 року	щорічна
86.	636/63/19	12 березня 2019 року	щорічна
87.	446/310/19	14 березня 2019 року	щорічна
88.	446/313/19	14 березня 2019 року	щорічна
89.	695/3374/18	25 березня 2019 року	щорічна
90.	274/2616/17	27 березня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
91.	637/243/19	28 березня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
92.	334/843/18	29 березня 2019 року	декларація після звільнення
93.	626/445/19	12 квітня 2019 року	декларація після звільнення
94.	589/4740/17	17 квітня 2019 року	щорічна
95.	711/2547/19	22 квітня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
96.	264/2028/19	23 квітня 2019 року	декларація після звільнення

97.	568/156/19	26 квітня 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
98.	696/327/19	02 травня 2019 року	щорічна
99.	569/7169/19	08 травня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
100.	446/711/19	22 травня 2019 року	щорічна
101.	672/1091/18	12 червня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
102.	405/3616/19	18 червня 2019 року	декларація після звільнення
103.	494/648/19	27 червня 2019 року	щорічна
104.	494/647/19	27 червня 2019 року	щорічна
105.	451/400/19	01 липня 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
106.	515/383/19	12 серпня 2019 року	щорічна
107.	323/2216/19	16 серпня 2019 року	декларація після звільнення
108.	161/11240/19	21 серпня 2019 року	щорічна / суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
109.	716/1178/19	06 вересня 2019 року	щорічна / суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
110.	446/2079/18	17 вересня 2019 року	щорічна
111.	208/5056/19	18 вересня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
112.	505/2708/19	18 вересня 2019 року	декларація після звільнення
113.	559/1393/19	26 вересня 2019 року	щорічна
114.	571/1112/2019	01 жовтня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
115.	672/991/19	03 жовтня 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність

116.	673/953/19	08 жовтня 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
117.	451/402/19	17 жовтня 2019 року	щорічна / суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
118.	529/340/18	23 жовтня 2019 року	щорічна
119.	451/401/19	28 жовтня 2019 року	щорічна
120.	760/4297/18	30 жовтня 2019 року	щорічна / суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
121.	310/2328/19	04 листопада 2019 року	щорічна
122.	446/1374/19	06 листопада 2019 року	суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
123.	446/1387/19	13 листопада 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
124.	646/7611/19	13 листопада 2019 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
125.	559/1391/19	20 листопада 2019 року	щорічна
126.	490/4538/19	21 листопада 2019 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
127.	752/17540/19	27 листопада 2019 року	щорічна
128.	759/16711/19	27 листопада 2019 року	декларація після звільнення
129.	464/3287/19	03 грудня 2019 року	декларація після звільнення
130.	263/835619	28 грудня 2019 року	щорічна
131.	161/20185/19	10 січня 2020 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
132.	205/8578/18	21 січня 2020 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
133.	371/1428/19	29 січня 2020 року	щорічна

134.	357/10879/19	06 лютого 2020 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
135.	159/117/20	14 лютого 2020 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
136.	522/17294/18	19 лютого 2020 року	щорічна
137.	991/1328/20	26 лютого 2020 року	щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
138.	266/3090/18	18 березня 2020 року	щорічна
139.	577/891/20	24 березня 2020 року	декларація кандидата на посаду / щорічна / декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
140.	204/624/20	26 березня 2020 року	щорічна / декларація після звільнення
141.	452/955/20	10 квітня 2020 року	щорічна
142.	746/138/20	17 квітня 2020 року	щорічна
143.	712/3486/20	24 квітня 2020 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
144.	991/2566/19	07 травня 2020 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність / декларація після звільнення
145.	731/102/20	25 травня 2020 року	щорічна
146.	751/2828/20	26 травня 2020 року	декларація суб'єкта декларування, який припиняє відповідну діяльність
147.	692/234/20	27 травня 2020 року	щорічна

**Форми об'єктивної сторони за результатами аналізу вироків,
постановлених за ст. 366¹ КК України**

№ з/п	Номер справи	Дата постановлення	Форма об'єктивної сторони
1.	718/1546/17	31 липня 2017 року	умисне неподання декларації
2.	233/3239/17	01 вересня 2017 року	умисне неподання декларації
3.	293/900/17	27 вересня 2017 року	умисне неподання декларації
4.	428/5770/17	28 вересня 2017 року	умисне неподання декларації
5.	645/2465/17	25 жовтня 2017 року	умисне неподання декларації
6.	420/1461/17	26 жовтня 2017 року	умисне неподання декларації
7.	426/13020/17	17 листопада 2017 року	умисне неподання декларації
8.	705/2583/17	23 листопада 2017 року	умисне неподання декларації
9.	298/873/17	27 листопада 2017 року	умисне неподання декларації
10.	718/2201/17	29 листопада 2017 року	умисне неподання декларації
11.	702/622/17	27 грудня 2017 року	умисне неподання декларації
12.	701/790/17-к	29 січня 2018 року	умисне неподання декларації
13.	569/15006/17	05 лютого 2018 року	умисне неподання декларації
14.	161/1407/18	19 лютого 2018 року	умисне неподання декларації
15.	299/3444/17	20 лютого 2018 року	умисне неподання декларації
16.	500/488/18	20 лютого 2018 року	умисне неподання декларації
17.	294/1695/17	28 лютого 2018 року	умисне неподання декларації
18.	703/3843/17	07 березня 2018 року	умисне неподання декларації

19.	679/239/18	21 березня 2018 року	умисне неподання декларації
20.	366/614/18	28 березня 2018 року	умисне неподання декларації
21.	351/583/18	11 квітня 2018 року	умисне неподання декларації
22.	139/93/18	11 квітня 2018 року	умисне неподання декларації
23.	389/823/18	25 квітня 2018 року	умисне неподання декларації
24.	589/4286/17	25 квітня 2018 року	умисне неподання декларації
25.	323/837/18	02 травня 2018 року	умисне неподання декларації
26.	712/2090/18	11 травня 2018 року	умисне неподання декларації
27.	569/239/18	17 травня 2018 року	умисне неподання декларації
28.	696/1199/17	21 травня 2018 року	умисне неподання декларації
29.	754/6780/18	31 травня 2018 року	умисне неподання декларації
30.	589/4805/17	06 червня 2018 року	умисне неподання декларації
31.	236/6/18	12 червня 2018 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про об'єкти нерухомості та наявні транспортні засоби)
32.	299/2754/17	18 червня 2018 року	умисне неподання декларації
33.	696/274/18	20 червня 2018 року	умисне неподання декларації
34.	754/5458/18	21 червня 2018 року	умисне неподання декларації
35.	161/1609/18	23 червня 2018 року	умисне неподання декларації
36.	298/1385/17	02 липня 2018 року	умисне неподання декларації; подання завідомо недостовірних відомостей (про наявність фінансових зобов'язань)
37.	711/1506/18	03 липня 2018 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про об'єкти нерухомості та наявні транспортні засоби)

38.	461/7452/17	06 липня 2018 року	умисне неподання декларації
39.	702/622/17	06 липня 2018 року	умисне неподання декларації
40.	161/2195/18	13 липня 2018 року	умисне неподання декларації
41.	509/5265/17	17 липня 2018 року	умисне неподання декларації
42.	446/1454/18	09 серпня 2018 року	умисне неподання декларації
43.	446/1451/18	14 серпня 2018 року	умисне неподання декларації
44.	699/865/17	28 серпня 2018 року	умисне неподання декларації
45.	696/1199/17	29 серпня 2018 року	умисне неподання декларації
46.	450/934/18	05 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
47.	446/1308/18	10 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
48.	428/10900/18	10 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
49.	446/1383/18	13 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
50.	446/1407/18	18 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
51.	446/1623/18	21 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
52.	308/8122/18	21 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
53.	200/18903/17	27 вересня 2018 року	умисне неподання декларації
54.	446/1603/18	02 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
55.	323/1949/18	02 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
56.	446/1646/18	10 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
57.	692/521/18	11 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
58.	387/867/18	11 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації

59.	703/2432/17	16 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
60.	415/5128/17	16 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
61.	607/15999/18	29 жовтня 2018 року	умисне неподання декларації
62.	314/5074/18	14 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
63.	446/1303/18	15 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
64.	595/1148/18	16 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
65.	446/2008/18	20 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
66.	446/2006/18	20 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
67.	502/1808/18	26 листопада 2018 року	умисне неподання декларації
68.	543/133/18	07 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
69.	314/5075/18	13 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
70.	266/3090/18	14 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
71.	314/5622/18	19 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
72.	760/23829/18	19 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
73.	298/1756/18	26 грудня 2018 року	умисне неподання декларації
74.	712/10247/18	16 січня 2019 року	умисне неподання декларації
75.	314/5614/18	22 січня 2019 року	умисне неподання декларації
76.	446/2174/18	29 січня 2019 року	умисне неподання декларації
77.	696/645/18	06 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
78.	672/1091/18	08 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
79.	446/2049/18	12 лютого 2019 року	умисне неподання декларації

80.	167/1397/18	13 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
81.	314/51/19	13 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
82.	379/107/19	19 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
83.	501/3059/18	22 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
84.	501/2953/18	28 лютого 2019 року	умисне неподання декларації
85.	306/2351/18	04 березня 2019 року	умисне неподання декларації
86.	636/63/19	12 березня 2019 року	подання звідомо недостовірних відомостей (про наявні корпоративні права)
87.	446/310/19	14 березня 2019 року	умисне неподання декларації
88.	446/313/19	14 березня 2019 року	умисне неподання декларації
89.	695/3374/18	25 березня 2019 року	умисне неподання декларації
90.	274/2616/17	27 березня 2019 року	умисне неподання декларації
91.	637/243/19	28 березня 2019 року	умисне неподання декларації
92.	334/843/18	29 березня 2019 року	умисне неподання декларації
93.	626/445/19	12 квітня 2019 року	умисне неподання декларації
94.	589/4740/17	17 квітня 2019 року	умисне неподання декларації
95.	711/2547/19	22 квітня 2019 року	умисне неподання декларації
96.	264/2028/19	23 квітня 2019 року	умисне неподання декларації
97.	568/156/19	26 квітня 2019 року	умисне неподання декларації
98.	696/327/19	02 травня 2019 року	умисне неподання декларації
99.	569/7169/19	08 травня 2019 року	умисне неподання декларації

100.	446/711/19	22 травня 2019 року	умисне неподання декларації
101.	672/1091/18	12 червня 2019 року	умисне неподання декларації
102.	405/3616/19	18 червня 2019 року	умисне неподання декларації
103.	494/648/19	27 червня 2019 року	умисне неподання декларації
104.	494/647/19	27 червня 2019 року	умисне неподання декларації
105.	451/400/19	01 липня 2019 року	умисне неподання декларації
106.	515/383/19	12 серпня 2019 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про наявні корпоративні права та юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї)
107.	323/2216/19	16 серпня 2019 року	умисне неподання декларації
108.	161/11240/19	21 серпня 2019 року	умисне неподання декларації
109.	716/1178/19	06 вересня 2019 року	умисне неподання декларації
110.	446/2079/18	17 вересня 2019 року	умисне неподання декларації
111.	208/5056/19	18 вересня 2019 року	умисне неподання декларації
112.	505/2708/19	18 вересня 2019 року	умисне неподання декларації
113.	559/1393/19	26 вересня 2019 року	умисне неподання декларації
114.	571/1112/2019	01 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації
115.	672/991/19	03 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації
116.	673/953/19	08 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації
117.	451/402/19	17 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації

118.	529/340/18	23 жовтня 2019 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про отриманий дохід та наявні видатки і правочини)
119.	451/401/19	28 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації
120.	760/4297/18	30 жовтня 2019 року	умисне неподання декларації
121.	310/2328/19	04 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
122.	446/1374/19	06 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
123.	446/1387/19	13 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
124.	646/7611/19	13 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
125.	559/1391/19	20 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
126.	490/4538/19	21 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
127.	752/17540/19	27 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
128.	759/16711/19	27 листопада 2019 року	умисне неподання декларації
129.	464/3287/19	03 грудня 2019 року	умисне неподання декларації
130.	263/835619	28 грудня 2019 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про отриманий дохід)
131.	161/20185/19	10 січня 2020 року	умисне неподання декларації
132.	205/8578/18	21 січня 2020 року	умисне неподання декларації
133.	371/1428/19	29 січня 2020 року	умисне неподання декларації
134.	357/10879/19	06 лютого 2020 року	умисне неподання декларації
135.	159/117/20	14 лютого 2020 року	умисне неподання декларації
136.	522/17294/18	19 лютого 2020 року	умисне неподання декларації

137.	991/1328/20	26 лютого 2020 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про фінансові зобов'язання; про наявні корпоративні права та юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї; про об'єкти нерухомості)
138.	266/3090/18	18 березня 2020 року	умисне неподання декларації
139.	577/891/20	24 березня 2020 року	умисне неподання декларації
140.	204/624/20	26 березня 2020 року	умисне неподання декларації
141.	452/955/20	10 квітня 2020 року	умисне неподання декларації
142.	746/138/20	17 квітня 2020 року	умисне неподання декларації
143.	712/3486/20	24 квітня 2020 року	умисне неподання декларації
144.	991/2566/19	07 травня 2020 року	подання завідомо недостовірних відомостей (про наявні корпоративні права та юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї; про об'єкти нерухомості)
145.	731/102/20	25 травня 2020 року	умисне неподання декларації
146.	751/2828/20	26 травня 2020 року	умисне неподання декларації
147.	692/234/20	27 травня 2020 року	умисне неподання декларації

**Аналіз суб'єктів кримінального правопорушення
за результатами вивчення вироків,
постановлених за ст. 366¹ КК України**

№ з/п	Номер справи	Дата постановлення	Посада суб'єкта
1.	718/1546/17	31 липня 2017 року	депутат сільської ради
2.	233/3239/17	01 вересня 2017 року	депутат міської ради
3.	293/900/17	27 вересня 2017 року	інспектор II категорії відділу режиму і охорони установи виконання покарань
4.	428/5770/17	28 вересня 2017 року	старший інспектор Управління інформаційного забезпечення ГУНП
5.	645/2465/17	25 жовтня 2017 року	старший слідчий з особливо важливих справ
6.	420/1461/17	26 жовтня 2017 року	майстер лісу
7.	426/13020/17	17 листопада 2017 року	майстер лісу
8.	705/2583/17	23 листопада 2017 року	головний державний інспектор відділення ОДПІ
9.	298/873/17	27 листопада 2017 року	майстер лісу
10.	718/2201/17	29 листопада 2017 року	депутат сільської ради
11.	702/622/17	27 грудня 2017 року	головний спеціаліст персоналізованого обліку осіб, які мають право на пільги управління соціального захисту населення
12.	701/790/17-к	29 січня 2018 року	завідувач сектору адміністративно-дозвільних процедур районної державної адміністрації
13.	569/15006/17	05 лютого 2018 року	заступник директора департаменту – начальника управління охорони природних ресурсів, моніторингу, заповідної справи та екомережі департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації
14.	161/1407/18	19 лютого 2018 року	депутат сільської ради
15.	299/3444/17	20 лютого 2018 року	головний бухгалтер комунального підприємства

16.	500/488/18	20 лютого 2018 року	молодший інспектор 2 категорії відділу режиму і охорони в державній установі виконання покарань
17.	294/1695/17	28 лютого 2018 року	завідувач сектору державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, легалізації об'єднань громадян районного управління юстиції
18.	703/3843/17	07 березня 2018 року	заступник міського голови
19.	679/239/18	21 березня 2018 року	начальник відділу організації підготовки персоналу
20.	366/614/18	28 березня 2018 року	лісничий
21.	351/583/18	11 квітня 2018 року	депутат міської ради
22.	139/93/18	11 квітня 2018 року	депутат селищної ради
23.	389/823/18	25 квітня 2018 року	депутат сільської ради
24.	589/4286/17	25 квітня 2018 року	начальник цеху
25.	323/837/18	02 травня 2018 року	молодший інспектор відділу охорони
26.	712/2090/18	11 травня 2018 року	викладач кафедри
27.	569/239/18	17 травня 2018 року	заступник начальника відділу освіти
28.	696/1199/17	21 травня 2018 року	депутат районної ради
29.	754/6780/18	31 травня 2018 року	старший державний податковий ревізор – інспектор відділу контролю за розрахунковими операціями управління податкового контролю юридичних осіб Державної податкової інспекції
30.	589/4805/17	06 червня 2018 року	начальник Третього відділу казенного підприємств
31.	236/6/18	12 червня 2018 року	комерційний дорожній ревізор
32.	299/2754/17	18 червня 2018 року	керівник комунального підприємства
33.	696/274/18	20 червня 2018 року	депутат районної ради
34.	754/5458/18	21 червня 2018 року	посада у вироці не вказана

35.	161/1609/18	23 червня 2018 року	депутат сільської ради
36.	298/1385/17	02 липня 2018 року	голова районної ради
37.	711/1506/18	03 липня 2018 року	головний спеціаліст відділу державної експертизи Головного управління Держгеокадастру
38.	461/7452/17	06 липня 2018 року	старший інспектор-криміналіст слідчого відділу ВП ГУНП
39.	702/622/17	06 липня 2018 року	головний спеціаліст персоніфікованого обліку осіб, які мають право на пільги управління соціального захисту населення районної державної адміністрації
40.	161/2195/18	13 липня 2018 року	депутат сільської ради
41.	509/5265/17	17 липня 2018 року	депутат сільської ради
42.	446/1454/18	09 серпня 2018 року	депутат сільської ради
43.	446/1451/18	14 серпня 2018 року	депутат сільської ради
44.	699/865/17	28 серпня 2018 року	директор комунального підприємства ФОСК
45.	696/1199/17	29 серпня 2018 року	депутат районної ради
46.	450/934/18	05 вересня 2018 року	депутат районної ради
47.	446/1308/18	10 вересня 2018 року	депутат сільської ради
48.	428/10900/18	10 вересня 2018 року	командир відділення державної пожежно-рятувальної частини
49.	446/1383/18	13 вересня 2018 року	депутат сільської ради
50.	446/1407/18	18 вересня 2018 року	депутат сільської ради
51.	446/1623/18	21 вересня 2018 року	депутат сільської ради
52.	308/8122/18	21 вересня 2018 року	депутат сільської ради
53.	200/18903/17	27 вересня 2018 року	інспектор роти батальйону Управління патрульної поліції
54.	446/1603/18	02 жовтня 2018 року	депутат сільської ради

55.	323/1949/18	02 жовтня 2018 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
56.	446/1646/18	10 жовтня 2018 року	депутат сільської ради
57.	692/521/18	11 жовтня 2018 року	рятувальник державної пожежно- рятувальної частини Управління ДСПС
58.	387/867/18	11 жовтня 2018 року	депутат сільської ради
59.	703/2432/17	16 жовтня 2018 року	начальник відділу державного архітектурно-будівельного контролю виконавчого комітету міської ради
60.	415/5128/17	16 жовтня 2018 року	комерційний директор виконавчого апарату управління ПАТ
61.	607/15999/18	29 жовтня 2018 року	поліцейський роти батальйону Управління патрульної поліції
62.	314/5074/18	14 листопада 2018 року	молодшого інспектора-кінолога відділу охорони
63.	446/1303/18	15 листопада 2018 року	депутат сільської ради
64.	595/1148/18	16 листопада 2018 року	депутат селищної ради
65.	446/2008/18	20 листопада 2018 року	депутат сільської ради
66.	446/2006/18	20 листопада 2018 року	депутат сільської ради
67.	502/1808/18	26 листопада 2018 року	сільський голова / виконуючий обов'язки старости села
68.	543/133/18	07 грудня 2018 року	головний бухгалтер комунального підприємства
69.	314/5075/18	13 грудня 2018 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
70.	266/3090/18	14 грудня 2018 року	старший механік суднового-змінного помічника кранмейстера плавкрану портового флоту Державного підприємства
71.	314/5622/18	19 грудня 2018 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
72.	760/23829/18	19 грудня 2018 року	поліцейський роти батальйону Управління патрульної поліції
73.	298/1756/18	26 грудня 2018 року	депутат сільської ради
74.	712/10247/18	16 січня 2019 року	слідчий відділу поліції ГУНП

75.	314/5614/18	22 січня 2019 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
76.	446/2174/18	29 січня 2019 року	депутат сільської ради
77.	696/645/18	06 лютого 2019 року	начальник відділу земельних відносин та екології виконавчого комітету міської ради
78.	672/1091/18	08 лютого 2019 року	депутат сільської ради
79.	446/2049/18	12 лютого 2019 року	депутат сільської ради
80.	167/1397/18	13 лютого 2019 року	депутат сільської ради
81.	314/51/19	13 лютого 2019 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
82.	379/107/19	19 лютого 2019 року	головний спеціаліст відділу виплат пенсій
83.	501/3059/18	22 лютого 2019 року	перший заступник начальника служби безпеки державного підприємства
84.	501/2953/18	28 лютого 2019 року	змінний електромеханік дільниці з ремонту та обслуговування контейнерних перевантажувачів контейнерного терміналу державного підприємства
85.	306/2351/18	04 березня 2019 року	депутат сільської ради
86.	636/63/19	12 березня 2019 року	депутат селищної ради
87.	446/310/19	14 березня 2019 року	депутат сільської ради
88.	446/313/19	14 березня 2019 року	депутат сільської ради
89.	695/3374/18	25 березня 2019 року	депутат сільської ради
90.	274/2616/17	27 березня 2019 року	пожежний-рятувальник державної пожежно-рятувальної частини управління ДСНС
91.	637/243/19	28 березня 2019 року	інспектор роти батальйону Управління патрульної поліції
92.	334/843/18	29 березня 2019 року	спеціаліст-бухгалтер відділу бухгалтер- ського обліку та фінансової звітності управління Державного департаменту України з питань виконання покарань

93.	626/445/19	12 квітня 2019 року	командир відділення державної пожежно-рятувальної частини Головного управління ДСНС
94.	589/4740/17	17 квітня 2019 року	начальник цеху
95.	711/2547/19	22 квітня 2019 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
96.	264/2028/19	23 квітня 2019 року	водій державної пожежно-рятувальної частини державного пожежно-рятувального загону Головного управління ДСНС
97.	568/156/19	26 квітня 2019 року	головний спеціаліст відділу державного земельного кадастру Управління Держгеокадастру
98.	696/327/19	02 травня 2019 року	депутат сільської ради
99.	569/7169/19	08 травня 2019 року	оперуповноважений відділу кримінальної поліції
100.	446/711/19	22 травня 2019 року	депутат сільської ради
101.	672/1091/18	12 червня 2019 року	депутат сільської ради
102.	405/3616/19	18 червня 2019 року	інспектор відділення соціально- психологічної служби відділу соціально- виховної та психологічної роботи виправної колонії
103.	494/648/19	27 червня 2019 року	депутат сільської ради
104.	494/647/19	27 червня 2019 року	депутат сільської ради
105.	451/400/19	01 липня 2019 року	депутат сільської ради
106.	515/383/19	12 серпня 2019 року	депутат районної ради
107.	323/2216/19	16 серпня 2019 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
108.	161/11240/19	21 серпня 2019 року	депутат сільської ради
109.	716/1178/19	06 вересня 2019 року	депутат сільської ради
110.	446/2079/18	17 вересня 2019 року	депутат сільської ради

111.	208/5056/19	18 вересня 2019 року	начальник відділу споживчого ринку та захисту прав споживачів департаменту муніципальних послуг та регуляторної політики міської ради
112.	505/2708/19	18 вересня 2019 року	поліцейський взводу роти охорони об'єктів та публічної безпеки батальйону Управління охорони
113.	559/1393/19	26 вересня 2019 року	депутат селищної ради
114.	571/1112/2019	01 жовтня 2019 року	майстер лісу
115.	672/991/19	03 жовтня 2019 року	депутат сільської ради
116.	673/953/19	08 жовтня 2019 року	присяжний районного суду
117.	451/402/19	17 жовтня 2019 року	депутат сільської ради
118.	529/340/18	23 жовтня 2019 року	депутат районної ради
119.	451/401/19	28 жовтня 2019 року	депутат сільської ради
120.	760/4297/18	30 жовтня 2019 року	суддя
121.	310/2328/19	04 листопада 2019 року	депутат селищної ради
122.	446/1374/19	06 листопада 2019 року	директор комунального підприємства
123.	446/1387/19	13 листопада 2019 року	директор комунального підприємства
124.	646/7611/19	13 листопада 2019 року	начальник Служби сигналізації та зв'язку Державної адміністрації залізничного транспорту України
125.	559/1391/19	20 листопада 2019 року	депутат селищної ради
126.	490/4538/19	21 листопада 2019 року	дільничний офіцер поліції сектору превенції Центрального відділу поліції ГУНП
127.	752/17540/19	27 листопада 2019 року	головний спеціаліст відділу з питань призначення та перерахунку пенсій
128.	759/16711/19	27 листопада 2019 року	пожежник-рятувальник Головного управління ДСНС

129.	464/3287/19	03 грудня 2019 року	головний державний інспектор відділу податків і зборів фізичних осіб ОДПІ ГУ ДФС
130.	263/835619	28 грудня 2019 року	офіцер мобілізаційного відділу обласного військового комісаріату
131.	161/20185/19	10 січня 2020 року	поліцейський роти батальйону Управління патрульної поліції
132.	205/8578/18	21 січня 2020 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
133.	371/1428/19	29 січня 2020 року	депутат сільської ради
134.	357/10879/19	06 лютого 2020 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
135.	159/117/20	14 лютого 2020 року	молодший інспектор відділу нагляду і безпеки виправної колонії
136.	522/17294/18	19 лютого 2020 року	директор державного підприємства
137.	991/1328/20	26 лютого 2020 року	народний депутат України
138.	266/3090/18	18 березня 2020 року	старший механік судновий – змінний помічник кранмейстера плавкрану портового флоту Державного підприємства
139.	577/891/20	24 березня 2020 року	директор комунального підприємства
140.	204/624/20	26 березня 2020 року	заступник директора комунального підприємства
141.	452/955/20	10 квітня 2020 року	поліцейський взводу охорони об'єктів та публічної безпеки Управління поліції охорони
142.	746/138/20	17 квітня 2020 року	спеціаліст – землевпорядника селищної ради
143.	712/3486/20	24 квітня 2020 року	інспектор відділу поліції Головного управління Національної поліції
144.	991/2566/19	07 травня 2020 року	директор державного підприємства
145.	731/102/20	25 травня 2020 року	депутат сільської ради
146.	751/2828/20	26 травня 2020 року	інспектор – чергового чергової частини (на правах відділу) управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП
147.	692/234/20	27 травня 2020 року	депутат сільської ради

Аналіз санкцій статей, що передбачають кримінальні правопорушення, подібні за характером та ступенем суспільної небезпеки до кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 366², 366³ КК України

Стаття КК України	Передбачене у санкції основне покарання	Передбачене у санкції додаткове покарання
ч. 1 ст. 158	позбавлення волі на строк від двох до чотирьох років	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років
ч. 4 ст. 158	позбавлення волі на строк від семи до десяти років	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років
ч. 1 ст. 159 ¹	штраф від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до двох років	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 3 ст. 159 ¹ (повторно)	штраф від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до двох років, або обмеження волі на той самий строк	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 1 ст. 205 ¹	штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк від трьох до шести місяців, або обмеження волі на строк до двох років	—
ч. 2 ст. 205 ¹ (повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища)	штраф від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк від трьох до п'яти років	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого

ч. 1 ст. 209 ¹	штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 1 ст. 220 ¹	штраф від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	—
ч. 2 ст. 220 ¹ (повторно або за попередньою змовою групою осіб)	штраф від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 3 ст. 220 ¹	штраф від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	—
ст. 220 ²	штраф від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до чотирьох років	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років
ч. 1 ст. 222	штраф від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 2 ст. 222 (повторно або завдали великої матеріальної шкоди)	штраф від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ст. 223 ¹	штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років	—
ст. 223 ²	штраф від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років

ч. 1 ст. 232 ²	штраф від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого
ч. 2 ст. 232 ²	штраф від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 1 ст. 366	штраф до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років
ч. 1 ст. 384	виправні роботи на строк до двох років або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до двох років	—
ч. 1 ст. 385	штраф від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців	—

**Аналіз покарання, призначеного особам, засудженим за ст. 366¹ КК України,
а також звільнення від відбування покарання**

№ з/п	Номер справи	Дата постановлення	Призначене основне покарання	Призначене додаткове покарання	Застосування звільнення від відбування покарання
1.	718/1546/17	31 липня 2017 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
2.	233/3239/17	01 вересня 2017 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	-	-
3.	293/900/17	27 вересня 2017 року	громадські роботи на строк 120 годин	-	-
4.	428/5770/17	28 вересня 2017 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
5.	645/2465/17	25 жовтня 2017 року	позбавлення волі на строк один рік	позбавлення права обіймати певні посади, а саме: посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
6.	420/1461/17	26 жовтня 2017 року	громадські роботи на строк 200 годин	-	-
7.	426/13020/17	17 листопада 2017 року	позбавлення волі на строк один рік	позбавлення права обіймати посади з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування на строк 1 рік	у зв'язку з амністією

8.	705/2583/17	23 листопада 2017 року	позбавлення волі на строк 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
9.	298/873/17	27 листопада 2017 року	штраф в розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком на 1 рік	у зв'язку з амністією
10.	718/2201/17	29 листопада 2017 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на строк 1 рік	у зв'язку з амністією
11.	702/622/17	27 грудня 2017 року	позбавлення волі на строк 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (строк не вказано)	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
12.	701/790/17-к	29 січня 2018 року	позбавлення волі на строк 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
13.	569/15006/17	05 лютого 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк 1 рік	-
14.	161/1407/18	19 лютого 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в органах місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
15.	299/3444/17	20 лютого 2018 року			Виправдано

16.	500/488/18	20 лютого 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
17.	294/1695/17	28 лютого 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	
18.	703/3843/17	07 березня 2018 року	Звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каюттям		
19.	679/239/18	21 березня 2018 року	штраф в розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
20.	366/614/18	28 березня 2018 року	штраф в розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 1 рік	-
21.	351/583/18	11 квітня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в органах місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
22.	139/93/18	11 квітня 2018 року	громадські роботи на строк 60 годин	-	-
23.	389/823/18	25 квітня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-

24.	589/4286/17	25 квітня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати певні посади, а саме: посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них в розумінні п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
25.	323/837/18	02 травня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
26.	712/2090/18	11 травня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих і адміністративно-господарських функцій строком на рік	-
27.	569/239/18	17 травня 2018 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в органах Державної влади України та місцевого самоврядування України строком на 1 рік	у зв'язку з амністією
28.	696/1199/17	21 травня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з функціями місцевого самоврядування терміном на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік, та у зв'язку з амністією
29.	754/6780/18	31 травня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	
30.	589/4805/17	06 червня 2018 року	штраф в розмірі 2500 НМДГ	-	у зв'язку з амністією

31.	236/6/18	12 червня 2018 року	штраф в розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держа- ви або місцевого самоврядування, стро- ком на 1 рік	-
32.	299/2754/17	18 червня 2018 року	Виправдано		
33.	696/274/18	20 червня 2018 року	позбавлення волі на строк 1 рік	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з функціями місцевого самовряду- вання терміном на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
34.	754/5458/18	21 червня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
35.	161/1609/18	23 червня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади з ви- конанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
36.	298/1385/17	02 липня 2018 року	Виправдано		
37.	711/1506/18	03 липня 2018 року	Виправдано		
38.	461/7452/17	06 липня 2018 року	Виправдано		
39.	702/622/17	06 липня 2018 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
40.	161/2195/18	13 липня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади з вико- нанням функцій держави або місцевого са- моврядування строком на 1 рік	-

41.	509/5265/17	17 липня 2018 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю строком на 2 роки	-
42.	446/1454/18	09 серпня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
43.	446/1451/18	14 серпня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік	у зв'язку з амністією
44.	699/865/17	28 серпня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	у зв'язку з амністією
45.	696/1199/17	29 серпня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, строком на 1 рік	у зв'язку з амністією
46.	450/934/18	05 вересня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади чи займатись діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
47.	446/1308/18	10 вересня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
48.	428/10900/18	10 вересня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік

49.	446/1383/18	13 вересня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави на строк 1 рік 6 місяців	-
50.	446/1407/18	18 вересня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
51.	446/1623/18	21 вересня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
52.	308/8122/18	21 вересня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
53.	200/18903/17	27 вересня 2018 року	штраф в розмірі 3000 НМДГ	позбавлення права обіймати в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях всіх форм власності посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків строком на 2 роки	-
54.	446/1603/18	02 жовтня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
55.	323/1949/18	02 жовтня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-

56.	446/1646/18	10 жовтня 2018 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
57.	692/521/18	11 жовтня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування на строк 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
58.	387/867/18	11 жовтня 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права займати посади в органах місцевого самоврядування на 1 рік	-
59.	703/2432/17	16 жовтня 2018 року	штраф розміром 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських функцій строком на 1 рік	-
60.	415/5128/17	16 жовтня 2018 року	Виправдано		
61.	607/15999/18	29 жовтня 2018 року	Звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки		
62.	314/5074/18	14 листопада 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади рядового та начальницького складу кримінально-виконавчої служби строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
63.	446/1303/18	15 листопада 2018 року	громадські роботи на строк 165 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
64.	595/1148/18	16 листопада 2018 року	Звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каттям		

65.	446/2008/18	20 листопада 2018 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування (строк не визначений)	-
66.	446/2006/18	20 листопада 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
67.	502/1808/18	26 листопада 2018 року	штраф розміром 2750 НМДГ	позбавлення права обіймати посади у органах місцевого самоврядування строком на 1 рік і 6 місяців	-
68.	543/133/18	07 грудня 2018 року	Звільнено від	кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каєттям	
69.	314/5075/18	13 грудня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
70.	266/3090/18	14 грудня 2018 року	Виправдано		
71.	314/5622/18	19 грудня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
72.	760/23829/18	19 грудня 2018 року	Звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обставинки		
73.	298/1756/18	26 грудня 2018 року	позбавлення волі строком на 1 рік	з позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік

74.	712/10247/18	16 січня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій за спеціальними повноваженнями в органах державної влади, місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
75.	314/5614/18	22 січня 2019 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
76.	446/2174/18	29 січня 2019 року	позбавлення волі на строк 1 рік 6 місяців	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
77.	696/645/18	06 лютого 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 3 роки	-
78.	672/1091/18	08 лютого 2019 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 2 роки	-
79.	446/2049/18	12 лютого 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
80.	167/1397/18	13 лютого 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати виборні посади в органах місцевого самоврядування строком на 1 рік	-

81.	314/51/19	13 лютого 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
82.	379/107/19	19 лютого 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 3 роки	-
83.	501/3059/18	22 лютого 2019 року	Виправдано		
84.	501/2953/18	28 лютого 2019 року	Виправдано		
85.	306/2351/18	04 березня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
86.	636/63/19	12 березня 2019 року	штраф у розмірі 3000 НМДГ	-	-
87.	446/310/19	14 березня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
88.	446/313/19	14 березня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
89.	695/3374/18	25 березня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в органах місцевого самоврядування строком на 1 (один) рік	-

90.	274/2616/17	27 березня 2019 року	позбавлення волі строком на 2 роки	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування на строк 1 рік	у зв'язку з амністією
91.	637/243/19	28 березня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з роботою в правоохоронних органах строком на 1 рік	-
92.	334/843/18	29 березня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	-	у зв'язку з амністією
93.	626/445/19	12 квітня 2019 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на два роки	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік
94.	589/4740/17	17 квітня 2019 року	штраф у розмірі 200 НМДГ (ст. 69 КК України)	-	-
95.	711/2547/19	22 квітня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій за спеціальними повноваженнями в органах державної влади, місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
96.	264/2028/19	23 квітня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	
97.	568/156/19	26 квітня 2019 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк – 1 рік

98.	696/327/19	02 травня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
99.	569/7169/19	08 травня 2019 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій представника влади та здійсненням правоохоронної діяльності у правоохоронних органах строком на один рік	-
100.	446/711/19	22 травня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік 6 місяців	-
101.	672/1091/18	12 червня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 2 роки	-
102.	405/3616/19	18 червня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
103.	494/648/19	27 червня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права займати певні посади, пов'язані із організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями строком на 2 роки	-
104.	494/647/19	27 червня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права займати певні посади, пов'язані із організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями строком на 2 роки	-

105.	451/400/19	01 липня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
106.	515/383/19	12 серпня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних та комунальних підприємствах, в установах та організаціях строком на 1 рік	-
107.	323/2216/19	16 серпня 2019 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком на 1 рік 6 місяців	-
108.	161/11240/19	21 серпня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
109.	716/1178/19	06 вересня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в органах місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
110.	446/2079/18	17 вересня 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади з виконанням функцій місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
111.	208/5056/19	18 вересня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в органах Державної влади України та місцевого самоврядування України строком на 1 рік	-

112.	505/2708/19	18 вересня 2019 року	громадські роботи на строк 180 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з охороною об'єктів та публічної безпеки на строк 1 рік	-
113.	559/1393/19	26 вересня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в ор- ганах державної влади та органах місце- вого самоврядування строком на 1 рік	-
114.	571/1112/2019	01 жовтня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
115.	672/991/19	03 жовтня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
116.	673/953/19	08 жовтня 2019 року	штраф у розмірі 80 НМДГ	-	-
117.	451/402/19	17 жовтня 2019 року	громадські роботи на строк 152 години	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
118.	529/340/18	23 жовтня 2019 року	Виправдано		
119.	451/401/19	28 жовтня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
120.	760/4297/18	30 жовтня 2019 року	штраф у розмірі 3000 НМДГ	позбавлення її права обіймати посади, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», крім виборних посад, строком на 1 рік	-

121.	310/2328/19	04 листопада 2019 року		Виправдано	
122.	446/1374/19	06 листопада 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням адміністративно- господарських та організаційно-розпо- рядчих функцій у державних та кому- нальних підприємствах, установах і орга- нізаціях на строк 1 рік 6 місяців	-
123.	446/1387/19	13 листопада 2019 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням адміністративно- господарських та організаційно-розпо- рядчих функцій у державних та кому- нальних підприємствах, установах і орга- нізаціях на строк 1 рік 6 місяців	-
124.	646/7611/19	13 листопада 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади по- в'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функ- ціями і повноваженнями на строк 1 рік	-
125.	559/1391/19	20 листопада 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в ор- ганах державної влади та органах місце- вого самоврядування строком на 1 рік	-
126.	490/4538/19	21 листопада 2019 року		Виправдано	
127.	752/17540/19	27 листопада 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
128.	759/16711/19	27 листопада 2019 року		Виправдано	

129.	464/3287/19	03 грудня 2019 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, на строк 1 рік	-
130.	263/835619	28 грудня 2019 року	штраф у розмірі 2500 НМДГ	позбавлення права обіймати військові посади на строк 1 рік	-
131.	161/20185/19	10 січня 2020 року	громадські роботи на строк 160 годин	позбавлення права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк 1 рік	-
132.	205/8578/18	21 січня 2020 року	позбавлення волі строком на 1 рік та 6 місяців	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави та місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
133.	371/1428/19	29 січня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
134.	357/10879/19	06 лютого 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-
135.	159/117/20	14 лютого 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях усіх форм власності, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків на строк 2 роки	-

136.	522/17294/18	19 лютого 2020 року	позбавлення волі строком на 1 рік	позбавлення права обіймати певні посади - посади директора на підприємствах, в установах, організаціях будь-яких форм власності, строком на 1 рік	з випробуванням, іспитовий строк - 1 рік
137.	991/1328/20	26 лютого 2020 року	штраф у розмірі 3000 НМДГ	позбавлення права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, строком на один рік	-
138.	266/3090/18	18 березня 2020 року	штраф у розмірі 2700 НМДГ	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій строком на 1 рік	-
139.	577/891/20	24 березня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати керівні посади в органах державної влади і місцевого самоврядування на строк один рік	-
140.	204/624/20	26 березня 2020 року	громадські роботи на строк 200 годин	позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій строком на 1 рік	-
141.	452/955/20	10 квітня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади в органах Національної поліції України строком на 1 рік	-
142.	746/138/20	17 квітня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати певні посади, пов'язані з виконанням функцій держави на 1 рік	-

143.	712/3486/20	24 квітня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади у правоохоронних органах на строк 2 роки	-
144.	991/2566/19	07 травня 2020 року	штраф у розмірі 3000 НМДГ	позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з управлінням державними підприєм- ствами на строк 3 роки	-
145.	731/102/20	25 травня 2020 року	громадські роботи на строк 180 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, строком на 3 роки	-
146.	751/2828/20	26 травня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	-	-
147.	692/234/20	27 травня 2020 року	громадські роботи на строк 150 годин	позбавлення права обіймати посади, по- в'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування строком на 1 рік	-

Кількісні показники видів та розмірів основних покарань, призначених особам, засудженим за ст. 366¹ КК України

Вид покарання	Штраф (неоподатковувані мінімуми доходів громадян)						Громадські роботи (години)								Позбавлення волі на певний строк (роки)		
	80	200	2500	2700	2750	3000	120	150	152	160	165	180	200	240	1	1,5	2
Розмір покарання																	
Випадків призначення покарання	1	1	15	1	1	5	1	52	1	17	1	2	6	1	21	2	1
Звільнення від відбування покарання			4					3	2						21	1	1
В тому числі за ст. 75 КК України								1							19	1	
В тому числі у зв'язку з амністією			4				2		2					3			1

**Аналіз призначення додаткового покарання особам,
засудженим за ст. 366¹ КК України**

Зміст покарання	Строк покарання	Кількість випадків призначення
позбавлення права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування	1 рік	43
	1,5 роки	4
	2 роки	3
	3 роки	3
	невизначений	2
позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій	1 рік	4
	2 роки	2
позбавлення права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування	1 рік	7
позбавлення права обіймати певні посади – посади директора на підприємствах, в установах, організаціях будь-яких форм власності	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з роботою в правоохоронних органах (посади у правоохоронних органах)	1 рік	1
	2 роки	1
позбавлення права займати посади, пов'язані з виконанням функцій за спеціальними повноваженнями в органах державної влади, місцевого самоврядування	1 рік	2
позбавлення права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій представника влади та здійсненням правоохоронної діяльності у правоохоронних органах	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях усіх форм власності, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків	1 рік	1
	2 роки	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних та комунальних підприємствах, в установах та організаціях	1 рік	1
	1,5 року	2

позбавлення права обіймати посади в органах місцевого самоврядування	1 рік	4
	1,5 року	1
позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в органах місцевого самоврядування	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з охороною об'єктів та публічної безпеки	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», окрім виборних посад	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями і повноваженнями	1 рік	1
позбавлення права обіймати військові посади	1 рік	1
позбавлення права обіймати виборні посади в органах місцевого самоврядування	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій місцевого самоврядування	1 рік	8
	1,5 року	1
позбавлення права обіймати певні посади, а саме: посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них в розумінні пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських функцій	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади рядового та начальницького складу кримінально-виконавчої служби	1 рік	1
позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю	1 рік	3
	1,5 року	1
	2 роки	1
позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням функцій держави	1 рік	1
	1,5 року	1
позбавлення права обіймати керівні посади в органах державної влади і місцевого самоврядування	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади в органах Національної поліції України	1 рік	1
позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з управлінням державними підприємствами	3 роки	1
не призначалося		17

Міськів Дмитро Михайлович,
доктор філософії, професор;
Газдайка-Василишин Ірина Богданівна,
кандидат юридичних наук, доцент

**Кримінальна відповідальність
за декларування недостовірної
інформації та за неподання
декларації суб'єктом декларування**

Монографія

Редагування *Галина Ялечко*
Макетування *Галина Шушняк*
Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 01.08.2022.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 17,44.
Тираж 300 прим. Зам № 36-22.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.